

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 44 · 31. januar
Sesjonen 2018–2019

Møte torsdag den 31. januar 2019 kl. 10

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr. 44):

1. Innstilling fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innst. 149 S (2018–2019))
2. Interpellasjon fra representanten Kari Henriksen til utenriksministeren:
«Stortingsrepresentanter som deltar i internasjonale parlamentarikerforsamlinger, utfører et viktig arbeid. I OSSE arbeides det strategisk og iherdig med å realisere de forpliktelser medlemslandene har sluttet seg til. I OSSE PA er det en gjennomgående skuffelse over at ikke flere medlemsland følger opp det som vedtas. Det er en utfordring at OSSEs konsensusregler blir brukt til å blokkere at noe gjøres. Feltkontor er nedlagt i regioner som har størst behov for tilstedeværelse og oppfølging. I en tid der sterke motkrefter til menneskerettigheter, dialog og demokrati synes å samordne og styrke seg, er arbeidet og valgobservasjoner i OSSEs regi en viktig motkraft.
Hvordan følger regjeringen opp saker fra OSSE, og hva mener ministeren kan gjøres for å styrke OSSEs tre dimensjoner i regjeringens utenrikspolitiske arbeid opp mot andre stater som blokkerer og motarbeider OSSEs verdigrunnlag?»
3. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Sigbjørn Gjelsvik og Kjersti Toppe om helseserisiko ved bustadbygging på gamle avfallsdeponi (Innst. 124 S (2018–2019), jf. Dokument 8:246 S (2017–2018))
4. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Emilie Enger Mehl, Ole André Myhrvold, Sandra Borch og Ivar Odnes om erstatningsreglene ved tap av beitedyr til rovvilt (Innst. 140 S (2018–2019), jf. Dokument 8:239 S (2017–2018))
5. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Heidi Greni, Ole André Myhrvold, Sandra Borch og Emilie Enger Mehl om en bjørneforvaltning som er i tråd med rovviltforliket (Innst. 139 S (2018–2019), jf. Dokument 8:1 S (2018–2019))
6. Innstilling frå energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Heidi Greni, Ole André Myhrvold, Sandra Borch og Marit Knutsdatter Strand om mer effektiv lisensjakt på jerv

(Innst. 141 S (2018–2019), jf. Dokument 8:2 S (2018–2019))

7. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra, Espen Barth Eide og Else-May Botten om nye tiltak og virkemidler for kutt i norske klimagassutslipp fram til 2020 (Innst. 138 S (2018–2019), jf. Dokument 8:15 S (2018–2019))
8. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm og Audun Lysbakken om CO₂-fond for utslippsfri oljeproduksjon (Innst. 106 S (2018–2019), jf. Dokument 8:18 S (2018–2019))
9. Referat

Presidenten: Det foreligger en rekke permisjons-søknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspolisjon for representanten Nina Sandberg fra og med 31. januar og inntil videre
- fra representantene Mona Fagerås, Himanshu Gulati, Svein Harberg, Ingrid Heggø, Silje Hjemdal, Kirsti Leirtrø, Per Olaf Lundteigen, Tage Pettersen, Åslaug Sem-Jacobsen og Olemic Thommessen om permisjon i tiden fra og med 3. februar til og med 8. februar, og fra representanten Steinar Reiten om permisjon i tiden fra og med 3. februar til og med 6. februar – alle for å delta på studietur for representanter til Brussel

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershus fylke: Mani Hussaini 31. januar og inntil videre og Liv Gustavsen 5.–7. februar
For Aust-Agder fylke: Arne Thomassen 5.–7. februar
For Buskerud fylke: Sigrid Simensen *Iløy* 5.–7. februar
For Hordaland fylke: Laila Reiertsen 5.–7. februar
For Møre og Romsdal fylke: Simon Molvær *Grimstad* 5.–6. februar
For Nordland fylke: Marius Meisfjord *Jøsevold* 5.–8. februar
For Oppland fylke: Kari-Anne Jønnes 5.–7. februar
For Sogn og Fjordane fylke: Hilmar Høi 5.–7. februar
For Telemark fylke: Olav Urbø 5.–7. februar
For Sør-Trøndelag: Pål Sture Nilsen 5.–7. februar
For Østfold fylke: Monica Carmen *Gåsvatn* 5.–7. februar

Presidenten: Mani Hussaini er til stede og vil ta sete. Representanten Karin Andersen vi fremsette to representantforslag.

Karin Andersen (SV) [10:02:13]: På vegne av stortingsrepresentantene Olivia Corso Salles, Kari Elisabeth Kaski, Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Sheida Sangtarash og meg sjøl vil jeg sette fram forslag om å sikre hjelp og beskyttelse til barnebruder som varsler om overgrep, slik at de ikke mister oppholdstillatelse og rettigheter.

Så vil jeg sette fram et representantforslag på vegne av stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Kari Elisabeth Kaski, Solfrid Lerbrekk, Lars Haltbrekken og meg sjøl om engangsutbetaling av bostøtte og opprettelsen av midlertidige ordninger for å nå vanskeligstilte husstander som har problemer med høye energipriser.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling vil presidenten foreslå at Stortinget fraviker bestemmelsen i Stortingets forretningsordens § 59 første ledd og foretar votering etter at sak nr. 1 er ferdigbehandlet, og deretter samlet votering etter sakene nr. 2–8 ved slutten av dagens møte.

Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag. – Det anses vedtatt.

Videre vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:03:30]

Innstilling fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innst. 149 S (2018–2019))

Presidenten: Saken som her ligger til behandling, har ikke ligget ute i den reglementsbestemte tid, dvs. 48 timer. Med hjemmel i forretningsordenens § 46 vil presidenten foreslå at Stortinget likevel behandler denne saken nå.

Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag. – Det anses vedtatt.

Ingen har bedt om ordet til sak nr. 1.

Votering

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Arbeids- og sosialkomiteen skal ha 13 medlemmer.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen skal ha 9 medlemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 2 [10:04:19]

Interpellasjon fra representanten Kari Henriksen til utenriksministeren:

«Stortingsrepresentanter som deltar i internasjonale parlamentarikerforsamlinger, utfører et viktig arbeid. I OSSE arbeides det strategisk og iherdig med å realisere de forpliktelser medlemslandene har sluttet seg til. I OSSE PA er det en gjennomgående skuffelse over at ikke flere medlemsland følger opp det som vedtas. Det er en utfordring at OSSEs konsensusregler blir brukt til å blokkere at noe gjøres. Feltkontor er nedlagt i regioner som har størst behov for tilstedeværelse og oppfølging. I en tid der sterke motkrefter til menneskerettigheter, dialog og demokrati synes å samordne og styrke seg, er arbeidet og valgobservasjoner i OSSEs regi en viktig motkraft.

Hvordan følger regjeringen opp saker fra OSSE, og hva mener ministeren kan gjøres for å styrke OSSEs tre dimensjoner i regjeringens utenrikspolitiske arbeid opp mot andre stater som blokkerer og motarbeider OSSEs verdigrunnlag?»

Kari Henriksen (A) [10:05:39]: Jeg har reist denne debatten fordi vi lever i en utfordrende tid, en tid som er forskjellig fra den tida da OSSE ble opprettet og de internasjonale forpliktelsene hadde større tilslutning enn de har i dag.

Jeg vil ta opp tre forhold spesielt. Det ene er hvordan Norge ved utenriksministeren følger opp resolusjoner og internasjonale avtaler som medlemslandene har forpliktet seg til, det andre handler om finansiering og styrking av valgobservatøraktiviteter og stedlige OSSE-kontorer, og det tredje er hvordan Norge kan bidra til å styrke kvinners stilling i OSSE-områdene.

I hele verden opplever vi polarisering, alvorlige brudd på menneskerettene, undertrykking og utnyttelse av folk. Vi lever med frykten for terror, migrasjon, klimaendringer og de store omstillingene som skjer i form av digitalisering og robotisering av samfunn og arbeidsliv.

Og det er litt rart, for egentlig går det framover på mange parametere i verden. Flere land utvikler seg i demokratisk retning, det er færre kriger enn før, og verdens utdanningsnivå og levekår bedres. Likestillingen mellom kjønn og levekårene til homofile, bifile, lesbiske og transpersoner blir bedre sakte, men sikkert. Internasjonale organisasjoner følger tettere opp, informasjon om undertrykking, utnyttelse, overgrep og menneskeretts-

brudd deles, og overvåkingen er ganske omfattende. Vi har internasjonale institusjoner som fremmer helse- og sykdomsforebyggende tiltak og bidrar til krise- og nødhjelp, demokratibyggning og næringsutvikling.

Men det er ikke helt i orden i verden likevel. Vi ser bl.a. framveksten av antidemokratiske bevegelser som bruker den ytringsfriheten de vil frata andre, til å fremme hat, splittelse og antidemokratiske strukturer. Da jeg var på Human Dimension Implementation Meeting i Warszawa i vinter, skjedde noe som var svært overraskende. Dette møtet er den største samlingen for menneskerettsorganisasjoner i Europa, og er en mulighet for disse til å, ansikt til ansikt, møte medlemsstaten og fortelle om hvilke brudd på menneskerettighetene de mener landet eller landene bedriver. Statene har tilsvarett, slik at de kan fremme eget syn i en avsluttende runde. Dette er en ukes konferanse – jeg lurte forresten på om det er to – og det er mange deltakere.

Jeg var der som visepresident i OSSE og lyttet til mange innlegg om urettmessig fengsling, om forfølgelse av minoriteter, trakassering og utestenging av sårbare mennesker. Men så kom det et innlegg som var kritisk til muslimer, som mente at de hadde ett mål: å overta styringen av Vesten, og at mye av de store demonstrasjonene i regi av organisasjoner som Defence League i England kom til med bakgrunn i provokasjoner framført av muslimer. Derfor burde vi stenge grensene for alle muslimer og hindre at de fikk tilgang til stillinger i Vesten. Etter hvert kom det flere slike innlegg med noenlunde liknende innhold. I tilsvarende runde var det kun ett land som tok ordet, og det var Canada, som pekte på det paradoksale at mange organisasjoner bruker demokrati og ytringsfriheten i siviliserte og demokratiske land som en arena for å hindre andre i å få de samme rettighetene.

At Norge stiller seg i fremste rekke for å motarbeide slike antidemokratiske krefter og ønsker å hindre at de får fotfeste i OSSE, er viktig. Skal vi få til endringer i OSSE, kreves det et målrettet og vedvarende politisk arbeid for å øke forståelsen for å følge menneskerettighetene og hindre framveksten av totalitære og antidemokratiske bevegelser og styresett. Kan ministeren si litt om hvordan Norge følger opp og søker å påvirke medlemslandene i vår kontakt med dem generelt, og hva som er de største utfordringene, slik Norge og utenriksministeren ser det? Det er også fint hvis hun kan komme inn på hvilke initiativ Norge har tatt, og hvis det er initiativer tatt av andre land som Norge stiller seg bak, er det fint å bli orientert om det.

Når det gjelder kvinners rettigheter i medlemsland blant migranter og minoritetsbefolkninger, er det en lang vei å gå. OSSE er opptatt av at kjønnsperspektivet skal implementeres i organisasjonen og gjennomsyren den og de enkelte aktivitetene. Det har vært fokus på at

kvinneperspektiv må bli ivarett i fredsbevarende operasjoner, i demokratiutvikling og som et selvstendig område for oppfølging av migranter. Kvinners rettigheter er under hardt press. Spesielt er kvinner som lever i utfordrende og sårbare miljøer, utsatt for vold og overgrep fra menn. Disse kan ofte også være myndighetspersoner. Amnesty lagde en rapport om kvinner på flukt for noen år siden, som påviste stor grad av utnyttelse, seksualisert vold og alvorlige overgrep begått mot kvinner på flukt. Kvinner på flukt mangler muligheter til å ivareta sin reproduktive helse i form av prevensjonsmidler, helseundersøkelser og oppfølging under graviditet, eller få dekket sine ernæringsmessige behovene de har når de ammer, f.eks.

OSSE PA har vedtatt flere resolusjoner som omhandler beskyttelse av kvinner på flukt, som styrker kvinners rettigheter og peker på OSSEs ansvar for å følge opp at kvinner deltar i fredsbevarende operasjoner, nettopp for å styrke kvinneperspektivet i de situasjonene, at kunnskap om kvinners rettigheter blir delt, og at de enkelte stater sikrer at kvinner kan leve selvstendige og frie liv, frie for undertrykkelse og vold. Et vedtak om dette ble også fremmet og gjort av ministermøtet som en oppfølging av PAs vedtak om dette i sommer, og Norge må være en tydelig stemme for kvinners universelle menneskerettigheter. En kvinne har rett til å bestemme over eget liv og egen reproduktivitet, uansett hvor hun bor. Hvordan jobber ministeren for kvinners rettigheter? Jeg vet det er et tema som ministeren har vært opptatt av, så det er fint hvis ministeren kommer inn på det i sitt innlegg.

Et gjennomgående trekk ved de fleste internasjonale organisasjoner er at det er utfordrende med hensyn til finansiering. OSSE er i så måte intet unntak. Også her ser vi at medlemsland utsetter betaling og viser større vilje til å bidra med midler og ressurser til enkelte tiltak framfor å bevilge de nødvendige midlene til administrativ drift. Vi ser at det også rammer en av de viktigste arbeidsoppgavene i OSSE, nemlig valgobservasjonstjenesten – en vesentlig oppgave for både å sikre og å bygge demokratiske prosesser og systemer, og en oppgave som gir håp til enkeltmennesker, og ikke minst til sivilsamfunnets organisasjoner.

Det er flere utfordringer knyttet til denne oppgaven: habiliteten til observatørene, korrupsjon, det å ha god informasjon om landets styresett, sivilsamfunn og menneskerettslige utfordringer, og det er framveksten av observatører som er invitert av enkeltland, ofte Russland, uten at man kan si at deres observatører har nødvendige nøytral posisjon, som det er helt avgjørende at observatører har. Denne praksisen kan undergrave tilliten til hele valgobservatørordningen. Avsløringen om korrupsjon i PACE var en vekker, og jeg er glad for at OSSE nå

har satt i gang et arbeid med etiske retningslinjer for sine valgobservatører.

For at valgobservasjonene skal ha den nødvendige tilliten er det viktig at ODIHR og langtidsobservatørene får gjort jobben sin. Det betyr penger til og finansiering av de stedlige OSSE-kontorene. Hva gjør Norge for å sikre at lokale OSSE-kontorer opprettholdes, og at langtidsobservatører kan ivareta sin oppgave på best mulige måte?

Utenriksminister Ine M. Eriksen Søreide [10:14:14]: Jeg vil først benytte anledningen til å berømme den innsatsen som representanten Henriksen gjør som visepresident i OSSE PA. Det innlegget hun holdt, bl.a. om kjønnsperspektivet, under den årlige tilsynskonferansen, som ble nevnt, har blitt lagt merke til.

Jeg vil også benytte anledningen til å oppfordre alle medlemmene i Stortingets delegasjon til OSSE PA til å gjøre en ekstra innsats for å gjøre OSSEs viktige arbeid kjent i befolkningen. For OSSE er ikke en organisasjon som figurerer veldig ofte i den offentlige debatten. Derfor er det viktig at denne interpellasjonen kommer, som representanten Henriksen og jeg snakket sammen om da vi var på ministermøtet i desember.

OSSE er en viktig organisasjon for Norge og for europeisk sikkerhet. Dessverre ser vi en manglende overholdelse av internasjonale forpliktelser og en foruroligende bevegelse bort fra en regelbasert internasjonal orden. Dette er en problemstilling og et tema jeg er veldig opptatt av og har tatt opp i mange sammenhenger det siste året.

Polarisering og konfrontasjon, omkamp og bekjempelse av internasjonale forpliktelser og regelbasert orden er ikke unikt for OSSE. Når politikken i mange land blir mer innadvent, utfordres det multilaterale systemet. Situasjonen i OSSE reflekterer dessverre den politiske, økonomiske og sosiale utviklingen både i regionen og globalt.

Interpellanten peker på OSSEs konsensusregel og hvordan denne blir brukt til å blokkere framgang og aktivitet, og at man ikke blir enige om substansielle vedtak som kan ta organisasjonen et skritt videre. Da vi begge deltok på OSSEs ministermøte i desember, så vi hvordan enkeltland har lav terskel for å bruke konsensusregelen til å blokkere vedtak. Dermed blir det vanskelig å vedta beslutninger med retningsgivende innhold og politiske erklæringer om viktige problemstillinger i vår tid. Samtidig er det også sånn at konsensusregelen gjør det vanskelig å endre det man allerede har blitt enige om, og det betyr altså å endre i negativ retning. Det er jo bra. I krevende tider må politikken i økende grad rettes inn mot å forsvare de seirene for demokrati og menneskerettigheter som er oppnådd. Konsensusregelen i OSSE kan derfor

være viktig for deltakerstater som ikke ønsker reverseering av de forpliktelsene vi for lengst har blitt enige om.

OSSE har også tre autonome institusjoner: kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter, høykommissæren for nasjonale minoriteter og mediefrihetsrepresentanten. Disse har alle sterke og varige mandater som kun kan endres ved konsensus. Deres daglige virke fortsetter med uforminsket kraft, til tross for vanskeligheter i den mellomstatlige dialogen.

La meg i den sammenheng si noen ord om engasjementet for mediefrihet. OSSEs representant for mediefrihet er Europas eneste mellomstatlige overvåkingsmekanisme på feltet. Representantens mandat er blitt stadig mer relevant i en verden med tiltagende bruk av propaganda, desinformasjon og såkalte «fake news». Norge er en betydelig bidragsyter til dette arbeidet. Slik jeg ser det, er OSSE et vesentlig instrument for å beskytte og bevare den europeiske sikkerhetsordenen. Det er en organisasjon som gjennom flere tiårs forhandlinger og dialog har utviklet normer og regler for sikkerhet og menneskerettigheter, med grunnlag i den historiske Helsingfors-sluttakten fra 1975. Det er et omfattende dokument som var banebrytende i sin tid. Med sin helhetlige tilnærming til sikkerhet og samarbeid øst-vest var det et relativt progressivt dokument som bidro til stabilitet basert på visse grunnprinsipper og verdier. Det etablerte et øst-vest-samarbeid innen sikkerhet. Det er vanskelig å tenke seg at man i dag skulle kunne enes om et liknende dokument, og det er i Norges interesse å verne om de verdier og forpliktelser som ligger i OSSEs normative rammeverk.

Det gjelder å holde fast ved folkeretten og multilaterale institusjoner som har vist seg nyttige i tidligere krisetider. Men Norge kan ikke gjøre jobben alene. Vi må med andre ord bygge allianser. Innenfor OSSEs rammer har man mulighet til å sette søkelys på og øve press på medlemsstaters oppfyllelse av sine menneskerettsforpliktelser.

I august 2018 påkalte Norge og 14 andre medlemsstater Wien-mekanismen overfor Russland. Det innebar at Russland innen ti dager måtte svare på hvordan landet hadde håndtert anklager om massive menneskerettighetsovergrip i Tsjetsjenia i 2017. Da Russland avviste anklagene som grunnløse, deltok Norge i november 2018, som ett av 16 land, i å aktivere OSSEs Moskva-mekanisme. Iverksetting innebar gjennomføring av en ekspertgransking av de rapporterte menneskerettighetsbruddene. Russland valgte ikke å samarbeide om granskingen. Rapporten ble offentliggjort i OSSEs faste råd 20. desember og bekreftet grove menneskerettighetsbrudd i Tsjetsjenia mot LHBTI-personer, menneskerettighetsaktivister, uavhengige journalister og advokater. Prosessen har bidratt

med viktig dokumentasjon som kan brukes til å bidra til å bedre menneskerettighetssituasjonen i Tsjetsjenia, også utenom OSSE-samarbeidet.

Men ellers er det også sånn at Norge ukentlig påtaler deltakerstaters brudd på forpliktelser de har påtatt seg gjennom OSSE-samarbeidet, enten det gjelder ulovlig annektering av andre staters territorium, eller det gjelder brudd på menneskerettigheter eller bruk av dødsstraff. Utviklingen er dessverre slik at der stater tidligere opplevde det som brysomt å bli stilt til offentlig skue for sine brudd på forpliktelser, bryr de seg nå ikke, eller de bruker kritikken til å fremme det som propaganda i sine hjemland. Dette er en veldig bekymringsfull utvikling.

Interpellanten peker på at flere av OSSEs feltnærvær er lagt ned i land der det er stort behov for tilstedeværelse og oppfølging. Det er helt korrekt, og det er dessverre igjen et uheldig utslag av enkelte deltakerstaters bruk eller misbruk av den vetomakten som ligger i konsensusregelen. OSSEs feltkontorer, eller de såkalte sendelagene, er på mange måter OSSEs mest operative utøvere av organisasjonens kjerneoppgaver. De gir råd og støtte til myndigheter og sivilt samfunn i en rekke deltakerland. Flere av dem er sentrale bidragsyttere i viktig demokratiseringsarbeid.

Fordi enkelte deltakerstater ser med økende skepsis på såkalt innblanding i indre anliggender, er det noen av sendelagene som er mer presset enn andre. Noen av dem har dessverre også blitt nedlagt. Det er imidlertid positivt at vi fortsatt har 16 OSSE-misjoner i enkeltland som gjør en formidabel innsats. Det er viktig at deres arbeid videreføres med uforminsket styrke. Derfor øker også Norge innsatsen for å støtte OSSEs virksomhet, da hovedsakelig OSSEs praktiske arbeid i felt. Det betyr at norske midler ytes til prosjekter som OSSE implementerer i deltakerland som har behov for slik støtte. De norske bidragene kanaliseres gjennom OSSE-sekretariatet i Wien, via sendelag i deltakerstatene og i regi av engasjerte norske og lokale organisasjoner og NGO-er.

Interpellanten spør hva som kan gjøres for å styrke OSSEs tre dimensjoner i regjeringas utenrikspolitiske arbeid opp mot andre stater som blokkerer og motarbeider OSSEs verdigrunnlag. Det overordnede målet for Norges innsats i OSSE er å fremme stabilitet og sikkerhet i vår del av verden, hvor OSSE, for Norges del, utfyller den rollen NATO og andre internasjonale og regionale organisasjoner spiller. Det gis norsk støtte til prosjektaktiviteter i alle tre dimensjoner. Norske interesser er spesielt knyttet til særskilte områder hvor menneskerettigheter, demokrati og godt styresett har en sentral plass.

Så hva kan Norge utrette innen rammen av OSSE? Én del er den norske OSSE-delegasjonens virksomhet i Wien. Der fattes de sentrale beslutningene. I den pågå-

ende verdikampen i OSSE er Norge hver uke en tydelig stemme for menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper, og vi påtaler brudd på forpliktelsene blant deltakerstatene i OSSEs faste råd, enten alene eller sammen med EU og andre likesinnede.

OSSEs innsats er i hovedsak i felt, og gjennom pliktige og betydelig økte frivillige bidrag over det siste året støtter Norge landinnsatsen til OSSEs institusjoner og sendelag. Nærmere 3 000 av OSSEs 3 500 ansatte jobber der. Disse arbeider med konkrete prosjekter knyttet til institusjonsbygging, konfliktforebygging og menneskerettigheter i hele OSSE-regionen, og ikke minst våpenhvileobservasjon i Ukraina gjennom observatørstyrken SMM. Jeg var selv og besøkte den og de norske observatørene som er der, ved kontaktlinja i Øst-Ukraina, i september.

Norge har særlig støttet økt innsats der vi vurderer at OSSE har best forutsetninger for å gjøre en forskjell. Det gjelder OSSEs rolle for å forebygge konflikt. I 2018 støttet vi dette gjennom innsats for likestilling, mediefrihet, sikkerhetssektorreform og forebygging av voldelig ekstremisme. Geografisk har vi også økt vårt engasjement gjennom personell og prosjektfinansiering til OSSE i våre nærområder, sør og øst i Europa.

Jeg vil også gjerne framheve det betydelige arbeidet som gjøres av OSSE når det gjelder valgobservasjon i organisasjonens deltakerstater. Også her deltar Norge. Vi setter pris på flere tidligere og nåværende stortingsrepresentanters innsats i dette arbeidet.

Særlig vi som politikere har et klart ansvar for å gjøre hva vi kan for å styrke OSSE. Det gjelder enten vi sitter i regjering eller deltar i Stortingets delegasjon til OSSE PA, og det gjelder gjennom valgobservasjon.

For tida preges OSSE av økende motsetninger og rivalisering mellom flere av de sentrale deltakerstatene. Vi er vitne til redusert tillit mellom enkelte deltakerstater. Likevel er det grunn til både å håpe og tro at OSSE igjen kan fungere som en nyttig og premissleverende organisasjon etter hvert som den globale situasjonen endrer seg på litt lengre sikt. Fra norsk side setter vi inn betydelige krefter på å skape og vedlikeholde tillit. Vi innser at dette er et møysommelig og tid- og ressurskrevende arbeid, men det er svært viktig at det gjøres i den nåværende situasjonen.

Kari Henriksen (A) [10:24:33]: Takk til utenriksministeren for en veldig god og fyldig redegjørelse. Jeg synes ministeren trekker fram viktige problemstillinger, som viser at Norge – både som stat og som enkeltpersoner – har en stor oppgave foran seg med å drive et aktivt arbeid.

Noe av det som ministeren var inne på, var dette med propaganda og konspirasjonsteorier. Vi leste i me-

dia – i hvert fall leste jeg det nede hos oss på Sørlandet, jeg tror det var i riksmidia – at ungdom for en stor del hører på konspirasjonsteorier på nettet, og at noen av lærerne var litt fortvilet fordi det er så massivt, og det er på en måte vanskelig å få fram det reelle innholdet i den type informasjon. Så hvis ministeren kunne si bare litt om hvorvidt vi har en strategi – for jeg tenker det er like viktig som OSSE-medlemsland å være pådriver for å fremme sann informasjon i Norge om det som skjer i OSSE-land.

Vi sitter jo i OSSE og ser hvordan bl.a. Russland og enkelte andre stater bruker propaganda mot Norge som elementer i sin diskusjon, som er «fake news», eller som er nyheter som er snudd helt på hodet, og som gjør at vi OSSE-delegater har utfordringer med å få debatten i enkelte saker over på et saklig spor. Så hvis ministeren kunne si lite grann om den strategien. For jeg tror at skal vi klare å motvirke de kreftene vi ser på dette området, må vi også bygge det opp i vårt eget land, sånn at flere både stortingsrepresentanter og ministre er tydelige på hva som er sannhet og ordentlig og saklig informasjon, og hva som er propagandainformasjon. Det tror jeg er en viktig oppgave.

Så litt om dette med valgobservasjon. Jeg har lyst til bare å fortelle om en episode fra da jeg drev med valgobservatørpraksis. Da var det en dame som jeg spurte om alltid gikk og stemte – det var egentlig ikke noen hensikt å stemme i det landet, det hadde det nesten aldri vært – og da sa hun: Ja, jeg går og stemmer hvert år. Hvorfor det, sa jeg. Fordi jeg vil at mine barn og barnebarn skal få det bedre enn meg, sa hun. Da sa jeg: Så du tror det har en betydning å stemme? Da sa hun på meg, og så sa hun: Nei, men dere må aldri slutte å komme, for dere gir meg håp.

Jeg tror vi skal bidra til å styrke dette, da valgobservatørpraksis er en utrolig viktig demokratibygger.

Noe av det som ministeren også nevnte, var dette med finansiering. Hvis hun kunne si litt om det store bildet i Norge – er vi fremdeles på offensiven når det gjelder OSSE som grunnleggende organisasjon, eller tenderer vi over mot mer prosjektfinansiering og enkeltprosjektstøtte?

Utenriksminister Ine M. Eriksen Søreide [10:27:50]: Jeg vil først få knytte et par kommentarer til noe jeg ikke fikk sagt i det første innlegget mitt, som baserer seg på det representanten tok opp.

Vi tar mange initiativer i OSSE, spesielt innenfor likestillingsfeltet. Det jobbes nå med et program for å styrke likestillingsdimensjonen i sendelagene, bl.a. Vi har nettopp nå også gitt ut vår fjerde nasjonale handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet, FN's sikkerhetsråds resolusjon 1325, hvor nettopp poenget med kvinnelig deltakelse i fredsbevarende operasjoner og gene-

relt kvinners rolle i både fredsmebling og fredsavtaler er en usedvanlig viktig del. Vi har også tatt en del initiativer til å samle regionale meglerlag av kvinner fra hele verden, fordi jeg begynner å bli lei av å høre at det ikke finnes kvinnelige meglere – de finnes i aller høyeste grad, og vi trenger å vise dem fram.

Kvinner, fred og sikkerhet er prioritert i den nye programpakken, som også gjelder flere andre ting, men vi kommer altså til å bruke ca. 60 mill. kr på forskjellige prosjekter i OSSE i 2018. Det som alltid er en avveining, er valget mellom kjernestøtte til en organisasjon og prosjektstøtte. Vi ønsker å være sterke begge steder, for vi mener at OSSE er en veldig viktig organisasjon. Men i OSSE har det også vært sånn at feltarbeidet over mange år ikke har vært prioritert høyt nok, og vi ser jo hvor stor virkning feltarbeidet faktisk har, selv i vanskelige områder. Derfor bruker vi ressurser på det.

Så til spørsmålet om sannhet, propaganda og «fake news». Det er en usedvanlig vanskelig problemstilling, men kunnskapsministeren var jo også ute og kommenterte akkurat den saken representanten refererte til, med at det er veldig positivt at lærere – som den læreren vi hørte om – er årvåkne og tar tak i problemet. Det at relativt unge mennesker får sin informasjon via det som man egentlig ikke kan vite om er falske nyheter eller ekte nyheter, at man ser konspirasjonsteorier og bringer dem videre, er tidvis en veldig alvorlig situasjon. Vi ser jo hvor mye vanskeligere det har blitt å skille mellom sann informasjon og falsk informasjon, og veldig mye av den falske informasjonen settes ut bevisst. Nettopp derfor er det så viktig å bruke de mekanismene vi har her hjemme, men også å reise disse problemstillingene i et mer internasjonalt perspektiv.

Noe av det som er viktig for oss å gjøre i OSSE, er å ta ordet hver gang noen fremmer noe som åpenbart er uriktig. Ta til motmæle! Det hjelper kanskje ikke der og da, men det er en viktig side av det ikke å akseptere premisene som en del av debatten føres på. Vi så noe av det samme i forbindelse med diskusjonen om den globale migrasjonsplattformen i Norge, at en del av den informasjonen som kom ut, ikke var riktig – men den var vanskelig å slå tilbake.

Åsmund Aukrust (A) [10:31:15]: Jeg vil takke representanten Kari Henriksen for et veldig godt og viktig innlegg, og utenriksministeren for det jeg mener var et godt svar.

Jeg mener Stortinget oftere bør diskutere vår politikk og vårt arbeid i de internasjonale organisasjonene Norge er en del av – hva Norge kan bidra med, og hva som skal være vår politikk innenfor organisasjonene. Her er vi ofte enige på tvers av partiene, og det fører vel til at det ikke blir så mye debatt. Det er synd, for de in-

ternasjonale organisasjonene er bare så sterke som det medlemslandene selv er med på å gjøre dem. Vi ser nå en negativ trend, vi ser at det er mange land som trekker seg tilbake og kjører med sine egne regler. Da bør vi minne oss selv på hvor viktig det er med internasjonalt samarbeid, ikke minst hvor viktig det er for Norge, og at Norge som et lite land har alt å tjene på at det internasjonale samarbeidet fungerer. Det er ikke noe vi kan ta for gitt, det er noe vi må jobbe hardt for.

OSSE er, som både representanten Kari Henriksen og utenriksministeren var inne på, en veldig viktig organisasjon, men den får lite oppmerksomhet i dag. Jeg mener det er synd at Norge valgte å trekke sitt kandidatur til formannskapet i OSSE i 2020. Jeg tror det hadde vært bra både for Norge og for OSSE, men jeg vet, og jeg hører veldig tydelig av utenriksministerens svar, at Norge allikevel har store ambisjoner om å være en aktiv partner.

Jeg vil bruke dette innlegget til å ta opp to temaer som jeg mener er blant de temaene som Norge bør engasjere seg i innenfor OSSE. Det første er spørsmålet om valg – OSSE spiller jo en veldig viktig rolle når det gjelder å være til stede ved valgobservasjoner. Valg er jo selve kjernen i demokratiet – uten gode valg er det ikke et demokrati. Tidligere var det enklere å rapportere og diskutere valg. Man kunne enklere se at folk gikk inn og ut av stemmelokalet, og hvordan media opptrådte, og man hadde i hvert fall en viss oversikt over den økonomiske situasjonen de ulike partiene og kandidatene hadde. I dag ser vi at det er mye vanskeligere og mye mer komplisert. Vi har sett hvordan utenlandske aktører påvirker valg, og vi vet hvordan spredningen av falske nyheter kan endre folks holdninger. Det er trusler som kan komme inne i et land, og de kan komme fra fremmede stater og fra enkeltpersoner og organisasjoner. Hva gjør verden hvis det som ser ut som demokratiske valg, ender opp med å bli illegitime? Har verden god nok oversikt over de truslene vi ser i dag, og ikke minst de som kan komme i fremtiden?

Det andre spørsmålet jeg vil ta opp, som også utenriksministeren var inne på, er spørsmålet som handler om seksuelle minoriteter. Her ser vi at det dessverre er en klar negativ trend også i våre egne nærområder. Vi ser at lovverket strammes inn mot homofile, lesbiske og transpersoner, som utsettes for vold, overgrep og trakassering. Verst er situasjonen i Tsjetsjenia, hvor homofile bokstavelig talt tortureres til døde. Det var bra og viktig at Norge var med på å ta initiativ til den rapporten som på en grusom måte dokumenterte virkeligheten. Her må Norge fortsette å engasjere seg både internasjonalt og bilateralt. Dette er et felt som mange land vegrer seg for å ta opp, nettopp derfor er det viktig at Norge gjør det. Jeg håper at utenriksministeren kan si noe mer om

hvordan Norge ønsker å følge opp den rapporten, som Norge var med på å bidra til.

I disse spørsmålene skal vi engasjere oss der det er aller verst, og vi skal også engasjere oss der det er en mildere form for trakassering. Vi ser nå at det er mange lands byer og hovedsteder som arrangerer Pride som blir møtt med trusler og vold. Jeg vil gjennom utenriksministeren få takke alle de dyktige ambassadørene og ambassadene som gjør et veldig viktig arbeid med å arrangere Pride rundt omkring i verden og deltar på det på en veldig god måte. Da må vi kunne si at det er et paradoks at vi nå har fått den første familieministeren på lang tid som sier at han ikke vil være med på den samme markeringen her hjemme i Norge. Vi vet at symboler spiller en viktig rolle i rettighetskamp, så på dette området vil jeg si at Norge sender dårlige signaler.

Vi brukte hele gårdsdagen på å diskutere den nye erklæringen. Jeg fulgte ikke hele debatten, men mye av den, og det var et punkt som jeg tror ikke ble nevnt, men som jeg nå gjerne vil benytte anledningen til å rose regjeringen for, og det er å se på muligheten for at Norge kan bidra til et sanksjonsregime mot personer som begår grove brudd på menneskerettighetene. Jeg synes dette er en interessant og spennende tanke, som vi også bør bruke OSSE på å diskutere. Om ministeren har tid i sitt relativt korte innlegg nå etterpå, kunne det vært spennende om hun hadde noen tanker om hvordan regjeringen har tenkt å følge det opp.

Helt til slutt vil jeg takke alle mine kollegaer i OSSEs delegasjon for et veldig godt samarbeid. Det er fint å se at på internasjonale møter er det mye mer som forener oss, enn det er som skiller oss, og at vi sammen jobber for våre felles verdier og det som er i Norges interesse.

Torill Eidsheim (H) [10:36:23]: Aller først har eg lyst til å bruke anledninga til å takke interpellanten for å reise denne saka, kanskje ikkje minst for engasjementet hennar i OSSE og for det viktige arbeidet som blir utført der på vegner av Noreg.

I talen sin i ministerrådet i OSSE PA i desember minna president Tsereteli om at førsteprioritet for OSSE er jakta på fred, sikkerheit og stabilitet. I staden ser vi at organisasjonen er prega av ueinigheit og væpna konflikt mellom medlemsland. Det er store utfordringar innan alle dei tre dimensjonane av OSSEs omfattande konsept om kollektiv sikkerheit, og regionen er prega av usikkerheit og ustabilitet.

OSSE som organisasjon og samarbeidet mellom landa vil alltid berre vere så sterk som medlemslanda sjølve ønskjer at det skal vere. Når statar går bort ifrå internasjonale avtaler som har sørgt for stabilitet, og gir seg ut i nye våpenkappløp, trengst det eit aktivt OSSE som eit forum for genuin tillitsbygging mellom aust og

vest. I eit regn av kritikk og skuldningar er det viktigare enn nokon gong at dei landa som maktar dette og har moglegheit til det, viser at dei overheld og set i verk dei forpliktingane som alle landa frivillig har inngått. Og til-liten må framhevast der han er til stades, difor er Noreg eit viktig land og har ei viktig rolle.

Som folkevalde frå OSSEs medlemsland har vi i OSSE PA uttrykt bekymring for kor lite effektiv, og etter kvart kanskje til og med litt dysfunksjonell, OSSE kan ha blitt. Mykje av dette kjem nettopp av konsensusregelen, som OSSE PA har teke til orde for må lempast på, eller bør lempast på, i alle fall når det gjeld tekniske saker som budsjett og agenda for møte i organisasjonen. No blir konsensusregelen i staden brukt for å blokkere kva- randre.

Valobservasjonen, som representanten Henriksen har snakka varmt om, er eit viktig bidrag – eit svært viktig bidrag for å oppretthalde demokratiske standardar og menneskerettar i OSSE-regionen. Eg er veldig glad for at vi har denne debatten i salen i dag, og eg er glad for at interpellanten reiser dette og er oppteken av problemstillingane. Eg er ikkje minst glad for utgreiinga til ministeren, der ho understreka at regjeringa ser kor viktig OSSE og ei styrking av arbeidet der er.

Eg ser fram til det vidare samarbeidet òg for dei initiativa som regjeringa her tek på alle område for å sikre fred, sikkerheit og stabilitet i Europa.

Siv Mossleth (Sp) [10:40:27]: Aller først vil jeg takke representanten Kari Henriksen for å løfte arbeidet til OSSE PA og OSSE inn i Stortinget gjennom denne interpellasjonen.

Arbeidet som skjer gjennom Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, bygger på Helsingfors-erklæringen fra 1975. Verdiane i denne avtalen er fortsatt like aktuelle. I Helsingfors møttes statsoverhoder fra Europa, USA og Canada. Slutterklæringen på denne konferansen ble underskrevet av 35 land, og den handler om grunnleggende menneskerettigheter, pressefrihet, respekt for grenser og viljen til å løse konflikter uten bruk av vold. Essensen i Helsingfors-erklæringen er at respekt for menneskerettigheter er avgjørende for å bevare fred og samarbeid mellom stater. Erklæringen ble undertegnet av bl.a. Helmut Schmidt fra Vest-Tyskland, Erich Honecker fra Øst-Tyskland, Ford fra USA og Leonid Bresjnev fra Sovjetunionen. For Norge var det statsminister Trygve Bratteli som undertegnet. Jeg synes det er historisk å tenke tilbake på de menneskene som var med og undertegnet denne avtalen. Men vi ser at det går feil vei for mange av de viktige prinsippene som ble slått fast.

Jeg er, som leder av Stortingets OSSE PA-delegasjon, veldig opptatt av at vi må dra disse 57 landene som ut-

gjør OSSE i dag, til å se verdien av de linjene og prinsippene som er grunnlaget for OSSE. I den norske OSSE PA-delegasjonen fokuserer vi på viktige saker, og flere i vår delegasjon utmerker seg og er synlige internasjonalt. Representanten Kari Henriksen ble i fjor valgt til visepresident i OSSE PA – det er veldig bra. Visepresident her på Stortinget og delegasjonsmedlem Abid Q. Raja har innledet på vintermøtet i Wien og er utnevnt som medlem av underkomiteen for anti-terror. Delegasjonsmedlem Åsmund Aukrust, som holdt et innlegg her tidligere, har tatt initiativ til, i lag med Helsingforskomiteen, et arrangement på det kommende vintermøtet med temaet «sanksjoner for menneskerettighetsbrudd». Alle deltar i debatter som foregår internasjonalt, og det er veldig bra.

Fokuset på menneskerettighetsbrudd er veldig viktig. Tidligere innlegg har vært inne på overgrepene og drapene på homofile, lesbiske, bifile og transpersoner – spesielt i Tsjetsjenia. Det er veldig bra at Norge var et av de 16 landene som brukte Moskva-mekanismen for å ta tak i dette.

Utenriksministeren har allerede redegjort en del for dette, men jeg har lyst til å be henne være enda mer konkret på hva Norge vil gjøre for å hindre flere overgrep og drap på lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i Tsjetsjenia, om vi kan få en presisering av dette – for vi kan ikke leve med denne torturen, at folk blir utsatt for djevleutdrivelse, at de blir presset til å ta livet av familie-medlemmer på grunn av seksuell orientering.

Til slutt har jeg lyst til å nevne dette med mediefrihet, som også utenriksministeren har nevnt. Norge top- per rankingen som Reporters Without Borders har lagt fram, og jeg tenker at det gir oss i Norge et spesielt ansvar for å løfte dette videre gjennom OSSE-systemet.

Abid Q. Raja (V) [10:45:48]: Aller først vil jeg takke interpellanten, som også er visepresident i OSSE PA, og ikke minst utenriksministeren for et veldig framoverlent svar. Det lover godt for hvordan vi kan bli bedre til å følge opp de resolusjonene og det arbeidet som gjøres i OSSE PA.

Jeg har ikke vært med lenge der. Jeg var egentlig invitert til å innlede på vintermøtet der i februar i fjor om hvordan vi i Norge jobber med integrering, knyttet opp mot ekstremisme. Deretter fikk jeg også en plass i OSSE PA, dels fordi Ola Elvestuen ble statsråd, og i ekspertutvalget Countering terrorism. Jeg vil trekke fram to–tre historier derfra.

Ett av besøkene gikk til Bosnia-Hercegovina – vi var på to feltbesøk. Det er unike erfaringer man gjør seg på slike besøk. Vi møtte to som nå jobber med gjenoppbygging etter fiendskapet som ble dannet der under krigen. To av dem vi hadde lunsj med, var venner før krigen. De skjøt mot hverandre under krigen. Den ene sa: «Jeg had-

de ham i kikkerten.» Han var skarpskytter og spøkte med at han lot ham gå. Den andre sa: «Jeg tror ikke han lot meg gå – hadde han fått sjansen, hadde han plaffa meg ned.» Men de var nå venner igjen. De var venner, de ble fiender, og de ble venner igjen. Det er en nokså unik historie som jeg tror man kan ta lærdom av – om hvordan det går an å bygge samarbeid og fred etter ekstremt vonde og vanskelige konflikter, der flere familiemedlemmer på begge sider var drept av hverandres gruppe-ringer.

Et annet feltbesøk i Bosnia-Hercegovina gikk til et fengsel hvor vi møtte fanger som hadde returnert etter å ha vært fremmedkrigere. Noen av dem angret selvfølgelig på det de hadde deltatt i, mens andre så mot delegasjonen og sa: «Hvis vi fikk sjansen ...» Så tok de fingeren, la den på halsen og signaliserte at de hadde kuttet av oss hodet hvis de hadde fått sjansen til det.

I Norge, og i den rike del av Vesten, vil det helt sikkert være en del programmer på plass for hvordan man jobber med å reintegrere enkelte av dem som har vært fremmedkrigere. Men det vi hørte der, var at i realiteten var det ikke noe program for å jobbe med disse som var i fengsel. De fikk relativt korte straffer, og de skal ut igjen både i det samfunnet og i Europa. Det er klart at dette bør være en bekymring, og er en bekymring, som de fleste land i Europa deler.

En unik erfaring innen OSSE PA, slik jeg ser det, er også at man får møte parlamentarikere fra mange andre land, med helt ulike tradisjoner, kulturer og politiske måter å jobbe på. Men vi har relativt like utfordringer, f.eks. dette ekstremismefeltet, som jeg har engasjert meg veldig i. Europa har mellom 3 000 og 5 000 fremmedkrigere. En uant mengde av dem er drept, et visst antall av dem har returnert, og flere vil returnere. Hvordan håndterer vi den problematikken? Vil det være en helt annen måte å håndtere dette på i Frankrike – eller i Tyskland – enn i Norge? Burde det være et sett av minimumsstandarder for hvordan vi håndterer dette? Og hvis enkelte andre land ikke håndterer det på en god måte: Hva slags sikkerhetsutfordringer representerer det for Norge når vi har nokså frie grenser å bevege oss over? Dette er helt klart bekymringer som deles av veldig mange andre europeiske land – ikke bare oss.

Neste uke ser jeg fram til å dra til Paris. Ad hoc-komiteen for ekstremisme skal besøke det miljøet i Paris som nå jobber med barn av fremmedkrigere som kommer tilbake til Frankrike, og se på hvordan de jobber med å «revaske» dem – jeg vet ikke hvilket begrep man skal bruke på dette – og jeg ser fram til å lære hva det er de gjør. Enkelte barn har blitt indoktrinert mens de har vært i ISIL-leir. Hvordan jobber da Frankrike, som ligger en del skritt foran Norge, med å få disse barna tilbake til det franske samfunnet og bli en del av det uten å være en

trussel mot det franske samfunnet? Jeg tror den lærdommen jeg kommer til å få der, helt sikkert vil komme til nytte også her i Norge, for vi vet at det også finnes norske barn som er født i fangenskap der ute. Noen av dem vil komme til Norge, og hvordan Norge møter de utfordringene framover, er viktig. Jeg ser fram til å følge den debatten, og jeg er veldig glad for at utenriksministeren signaliserer at dette skal også Utenriksdepartementet jobbe videre med.

Emilie Enger Mehl (Sp) [10:51:06]: Jeg vil takke interpellanten for en svært viktig og god interpellasjon. Jeg skal ikke snakke så mye om OSSE, men jeg hadde lyst til å si noen ord om Europarådets parlamentarikerforsamling, som jeg opplever også er delvis relevant for interpellasjonen.

Stortingets engasjement i Europarådet er en viktig motkraft til mye av det som interpellasjonen tar opp, nemlig økende press på menneskerettigheter, dialog og demokrati. Også PACE er inne i en tid med store utfordringer. Vi har en del usikkerhetsmomenter der utfallet kommer til å prege europeisk politikk i mange år framover.

I fem år nå har Russland vært helt fraværende fra PACEs arbeid. I juni er det gått to år siden de betalte medlemskontingent, noe som i sin tur har skapt stor usikkerhet i PACE. Det har gått hardt ut over PACEs økonomi og er et stort tema i forbindelse med valg av ny generalsekretær i Europarådet i juni.

Konflikten mellom medlemsland og den økende interne spenningen i Europa som har blitt nevnt av tidligere talere, gjør seg også gjeldende i PACE, der 47 land sitter ved samme bord og skal dele de samme verdiene. Men ved bare å være til stede på et møte – 1 av 17 – der temaene berører f.eks. Ukraina-spørsmålet, ser man egentlig fort at motsetningene er svært store, og til dels økende.

Hvordan man skal styrke PACE og Europarådet, har også vært et stort tema i parlamentarikerforsamlingen de siste årene. PACE vedtar en lang rekke resolusjoner og rapporter gjennom sine fire sesjoner i løpet av året. Og selv om det først og fremst er nasjonalforsamlingene som skal følge opp dem, ligger det også i det at parlamentarikerne må påse at deres regjeringer følger opp de resolusjonene og anbefalingene som kommer fra PACE, noe som bl.a. var tema i Nicoletti-rapporten, om hva som skal være PACEs framtidige rolle og verdier.

I januarsesjonen forrige uke var det bl.a. et tema som var ganske relevant for Norge, og det ble vedtatt en rapport. Det gikk på statsborgerskap og det å frata noen statsborgerskapet som en følge av å være dømt for terrorisme. Det ble vedtatt en resolusjon som jeg opplever ikke var i konflikt med det norske lovverket vi nå har på det området. Det var likevel en veldig interessant de-

batt i lys av den diskusjonen som har vært i Norge. I tillegg ble det vedtatt politikk og resolusjoner med hensyn til den stadig vanskeligere situasjonen for opposisjonspolitikere i Tyrkia, som det kunne vært interessant å høre hvordan utenriksministeren følger opp.

Det har vært diskutert mange grep for å bedre situasjonen i PACE, også for å øke PACEs innflytelse i de nasjonale forsamlingene. En ting jeg har merket meg, er at det blir vedtatt en rekke resolusjoner som man egentlig skal være enig om, men som store deler av parlamentarikerforsamlingen rett og slett ikke er med på å vedta, fordi det ikke er noen krav til oppmøte, noen konsensuskrav. Det gjør at man står fritt til å vedta politikk, men i hvor stor grad alle de 47 medlemslandene føler seg forpliktet til å følge opp de vedtakene som er gjort, tror jeg man kan stille en del spørsmål ved.

Jeg ville bare løfte noen refleksjoner som medlem av PACE, og håper at det internasjonale arbeidet Stortinget gjør, fortsatt blir viktig i mange år framover.

Kari Henriksen (A) [10:55:49]: Først til representanten Enger Mehl: Det er veldig flott at PACE også engasjerer seg i den debatten, og som hun sier, har vi mange felles problemstillinger i de internasjonale fora på Stortinget. Det er også en arena for kanskje å samordne og forbedre noe av den innsatsen de trenger for å løfte viktige utfordringer i fellesskap, spesielt i Europa, men også i verden i dag.

Så må jeg si at jeg er veldig tilfreds med at vi har den utenriksministeren vi har. Det er veldig positivt å være internasjonal delegat og oppleve at vår utenriksminister får så stor respekt og blir møtt med så mange gode ord. Det setter jeg pris på. Jeg vet at det er veldig mye hardt arbeid som ligger bak, og utenriksministerens arbeid med menneskerettigheter, fred og likestilling blir lagt merke til. Det er bra.

Jeg tenker også at som et lite land har vi tre fortrinn – og det er de eneste fortrinn vi har. Det er at vi alltid har stått opp for menneskerettigheter, at vi alltid har slåss for likestilling, og at vi har vært i fremste rekke når det gjelder freds- og demokratibyggning. Det er det vi har, og hvis vi svikter på noen av de tre områdene, har ikke Norge noen plass i det store europeiske bildet, etter min mening. Det er der vi har autoriteten. Det er der vi har respekten. Det å bygge og skru noen hakk opp for å bekjempe det anti-demokratiske og den utviklingen vi ser i Vesten, tror jeg er kjempeviktig

Så er jeg også enig i det utenriksministeren reflekterer over når hun nevner gjeldende konsensusregel. Vi ser i alle internasjonale fora at nå sitter de fleste stater og holder på det de har, fordi de er redde for å miste det hvis det skjer store endringer i hvordan en skal forholde seg til regler og til inngåtte avtaler.

Det er tre ting jeg vil nevne til slutt. Det er ikke for å fortsette debatten, jeg vil bare peke på at det er områder som ikke er berørt i særlig grad i denne debatten, men som er viktige. Det ene er at vi har et NB8-samarbeid, og et sånt nordisk-baltisk samarbeid tror jeg en har i andre delegasjoner også. Det er en viktig arena for å samordne vår politikk og kanskje prioritere hva som skal tas opp på de forskjellige møtene på de forskjellige tidspunktene.

Flyktnings situasjonen har vi fått på førstesida i media i dag. Det er en enorm krise i medlemsland i OSSE, og det er en enorm polarisering knyttet til flyktningdebatten. Så den er det også viktig at vi håndterer ordentlig.

Helt til sist vil jeg nevne Helsingforskomiteen, som har pekt på muligheten for å bygge sivilsamfunn uten å bli tatt som en del av konflikten. Der må vi også være tydeligere og fremme ordninger som gjør at vi kan gjøre begge deler.

Utenriksminister Ine M. Eriksen Søreide [10:59:10]: Takk nok en gang til interpellanten for å reise et viktig tema og for en god debatt. Jeg skulle gjerne sett at den varte enda lenger, men vi får ta det vi får i denne omgang. Da blir oppfølgingen min på en del av spørsmålene nødvendigvis litt springende, men jeg skal prøve å få dekt så mye som mulig.

Et viktig poeng er Mediefrihetsrepresentantens arbeid, som kanskje er noe av det viktigste verktøyet vi har for å håndtere det som interpellanten var inne på om «fake news» og håndtering av propaganda og feilinformasjon. En ganske stor del av prosjektmidlene vi bevilger, går bl.a. til de konferansene Mediefrihetsrepresentanten avholder regionalt, og vi har sett at det er et viktig verktøy. Så gjør Wergelandsenteret også veldig mye og godt arbeid når det gjelder utdanning, særlig i Ukraina, og det har vært en viktig del av oppfølgingen av noen av de samme problemstillingene.

I 2018 var vi en av de aller største givne av frivillige bidrag i OSSE. Det er noe som blir lagt veldig godt merke til, men vi forsøker også å bidra på andre områder. Det slovakiske presidentskapet nå og det kommende albanske presidentskapet neste år støtter vi med sekundært personell, og vi bidrar også på andre måter fordi landene har bedt oss om å bistå. Det gjør vi gjerne.

Til representanten Åsmund Aukrust: Jeg skal bringe takken til ambassørene videre. Det blir de glade for. Det er litt for lite tid til å komme inn på sanksjonsregimer osv. nå, men jeg kommer gjerne tilbake til det, men oppfølgingen av rapporten tar vi videre i andre organisasjoner. Senest i går i Europarådet ble det løftet opp. Vi gjør det også bilateralt og i samarbeid med de mange veldig sterke og gode organisasjonene som jobber med MR, både i Russland og i andre OSSE-land. Dette er noe vi mener er viktig å følge opp, fordi det er en problem-

stilling som jeg dessverre ikke tror forsvinner med det første.

Så kort til det som representanten Emilie Enger Mehl tar opp – jeg syns det er veldig bra at også Europarådet kommer inn i debatten og diskusjonen. Dette er en problemstilling som er vanskelig å håndtere, men for regjeringas del er noe av det viktigste å tenke at dersom Russland ikke er en del av Europarådet, er vi i en situasjon der 142 millioner mennesker nektes adgang til Den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Det er noe av det viktigste og vanskeligste. Vi ser også den smitteeffekten det kan ha, som også bekymrer oss.

Helt til slutt vil jeg få reklamere for to ting. Det ene er at 24. mai arrangerer Norge, ved Utenriksdepartementet sammen med FN, en stor konferanse i Oslo om seksuell og kjønnsbasert vold i humanitære situasjoner, inkludert konflikter. Der er alle stortingsrepresentanter hjertelig velkommen. Det andre er at vi nå i juni fremmer en stortingsmelding om Norges rolle og posisjon i multilateralt samarbeid. Jeg håper det skal gi anledning til flere debatter av denne typen.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Debatten i sak nr. 2 er dermed avsluttet.

Sak nr. 3 [11:02:27]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Sigbjørn Gjelsvik og Kjersti Toppe om helserisiko ved bustadbygging på gamle avfallsdeponi (Innst. 124 S (2018–2019), jf. Dokument 8:246 S (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til tre replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Første taler er Jon Engen-Helgheim, som taler på vegne av sakens ordfører, Kari Kjønnaas Kjos.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [11:03:25]: Senterpartiet har fremmet et representantforslag om helserisiko ved boligbygging på gamle avfallsdeponier. Det foreslås en kartlegging av gamle avfallsdeponier, en oppdatert vur-

dering av helserisiko og en vurdering av behovet for nye nasjonale tiltak.

Miljødirektoratets database «Grunnforurensning» inneholder informasjon om ulike typer forurensning i grunnen, inkludert gamle avfallsdeponier. Her er det registrert 2 100 deponier. Kvalitetssikring av grunnforurensning er en spesifisert oppgave i tildelingsbrevet til Fylkesmannen i 2018. Miljødirektoratet jobber sammen med Fylkesmannen for å øke bevisstheten og bruken av databasen hos kommunene, bl.a. ved å arrangere kurs.

Problemstillinger knyttet til helse- og miljørisiko ivaretas på kommunalt nivå gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven. Kommunene må selv passe på at områder som legges ut til boliger, er egnet til formålet. Det skal gjennomføres konsekvensutredning og risiko- og sårbarhetsanalyse. Plan- og bygningsloven gir gode regler for å sikre at helse- og forurensningshensyn blir ivaretatt i planleggingen av nye boligområder.

De siste årene er det satt stadig strengere krav til håndtering av avfall. Forskrift om deponering av avfall trådte i kraft i 2002. Skedsmo kommune er brukt som et skrekkes eksempel i saken. Kommunen var kjent med at det var et deponi med gassdannelser da de ga tillatelse til bygging ved Brånåsen deponi. Det ble i forkant av reguleringsplanen vedtatt lagt føringer om krav ved bygging i en tomteplan, men disse kravene ble ikke tatt inn i reguleringsplanen. En kartlegging ville dermed ikke forhindre situasjonen i Skedsmo.

Romerikes Blad har dekket saken tett, en sak som har satt mange familier i en håpløs og utrygg situasjon, og kommunen har brukt mange ressurser på tiltak samt oppkjøp av hus. Norges Miljøvernforbund har anmeldt kommunen for en rekke lovbrudd. Kommunen – som hadde rød-grønt styre da deponiet var i drift, da det ble lagt ned, og da byggetillatelsen ble gitt – sier nå at de ikke ville ha tillatt bygging der i dag.

Folkhelseinstituttet har gjort en oppdatert vurdering av helserisikoen ved å bygge på eller nær gamle avfallsdeponier. Instituttet har igjen til vurdering om det er nødvendig å endre de nasjonale helserådene. Miljødirektoratet skal se på hvordan de kan forbedre og forenkle sin veiledning om deponier til kommunene i løpet av 2019. Flertallet mener kommunene har nok lovverk og kunnskap til å unngå lignende skandaler som den i Skedsmo.

Willfred Nordlund (Sp) [11:06:46]: Det finnes ikke nasjonale tall på hvor mange som bor på eller ved nedlagte deponier. Det er NRK som har gjort en sånn kartlegging, som myndighetene burde ha gjort, og det har de gjort ved å koble SSB-tall opp mot kart fra Miljødirektoratet. Den viser at det i Norge er mer enn 185 000 mennesker, fordelt på over 90 000 boliger, som bor på eller like ved et deponi. Det er mange mennesker. Å sik-

re at boliger ikke bygges på steder som utgjør en helserisiko, er også et nasjonalt ansvar. Jeg skal komme tilbake til hvorfor.

Norge har altså dårlig oversikt over forurenset grunn om vi sammenligner oss med våre naboland Sverige og Danmark. Det er også trolig store mørketall fordi vi i Norge ikke har informasjon om typer avfall som er kastet. Det er en kunnskap som kunne ha utgjort en forskjell.

Senterpartiet er selvsagt enig i at det er kommunene som har planmyndighet etter plan- og bygningsloven, og derfor har et klart ansvar for å sikre at områder som reguleres til boligformål, er trygge og ikke utgjør en helserisiko. Samtidig har regjering og storting et overordnet nasjonalt ansvar for å understøtte folkehelsearbeidet i kommunene.

Ifølge folkehelseloven kapittel 5 har en rekke statlige aktører et lovfestet krav om å legge til rette for den nasjonale folkehelsepolitikken og være pådrivere for kunnskapsbasert folkehelsearbeid lokalt, gi informasjon, råd og veiledning, utarbeide oversikt over faktorer som påvirker helsen, og bistå både kommuner og fylkeskommuner i forbindelse med eksponering for helseskadelige miljøfaktorer – nettopp for å beskytte befolkningens helse. Det går derfor ikke an å vise til at dette kun er kommunenes ansvar, sånn Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti i komiteen gjør. Det slår folkehelseloven fast.

I Riksrevisjonens undersøkelse av offentlig folkehelsearbeid, Dokument 3:11 for 2014–2015, er ett av hovedfunnene nemlig at det er behov for å styrke oppfølgingen av det kommunale folkehelsearbeidet fra statens side. Senterpartiet mener derfor, ut fra en samlet vurdering og bl.a. med bakgrunn i folkehelseloven, at det er et stort behov for at også staten bidrar til et kunnskapsbasert folkehelsearbeid som kan bidra til å unngå at innbyggere blir utsatt for helserisiko ved at boliger bygges på avfallsdeponier.

Det er vanskelig å konkludere med at en bedre kartlegging ikke kunne ha forhindret situasjonen ved Brånåsen deponi. Det viktigste ved å få til en kartlegging nå er å få en samtidig og oppdatert kunnskapsbasert vurdering av helserisikoen. Det kan hindre at lignende situasjoner oppstår andre steder.

Folkehelseinstituttet vurderer nå, som den fungerende saksordføreren var inne på, å endre sine generelle nasjonale helseråd angående avfallsdeponier på bakgrunn av hendelsene i Brånåsen. Det viser alvoret i saken, og jeg vil understreke at dette arbeidet burde prioriteres. Det er bra, men tiltaket er ikke tilstrekkelig for å hindre flere alvorlige hendelser og at flere boliger i framtiden vil kunne utgjøre en helserisiko. Jeg ber derfor om at salen støtter Senterpartiet og SVs forslag, og tar med det opp forslaget.

Presidenten: Representanten Willfred Nordlund har tatt opp det forslaget han refererte til.

Karin Andersen (SV) [11:10:04] (komiteens leder): Jeg støtter innlegget som representanten Willfred Nordlund nettopp holdt.

Det jeg synes er veldig bekymringsfullt, er at vi ikke har noen total oversikt over dette, og at man argumenterer så veldig sterkt med at det er et ensidig kommunalt ansvar. Det kan det ikke være. Det er selvfølgelig et kommunalt ansvar, men det er også statens ansvar å bidra til at vi kan få oversikt over dette, og at det blir tillagt nok vekt også fra statens side når man snakker om hvordan kommunene skal håndtere sine saker, f.eks. etter plan- og bygningsloven. Da handler det om at mange kommuner nok ikke har nok kompetanse på denne type risiko. Et tema som SV har vært opptatt av ved veldig mange anledninger nå, er at vi må sikre via pålegg at kommunen har den kompetansen som skal til for å kunne håndtere disse sakene på en ordentlig måte. Ellers får ikke politikerne de riktige rådene når de skal ta beslutning om det skal bygges eller ikke.

Det er nå et stort press mange steder når det gjelder utbygging. Lokale politikere blir utsatt for ganske stort press for at disse utbyggingene skal skje. Hvis man da ikke har kompetanse, og ikke har ordentlig oversikt over dette, kan man risikere å få dårlige råd og fortsette å bygge ut på områder der man ikke burde ha bygd. Konsekvensene kan være alvorlige, og saken i Skedsmo er vel et så pass skrekkens eksempel at jeg tror det også virker preventivt i veldig mange kommuner. Mange har fått med seg hvor galt dette er. Jeg synes nok at flertallet og staten – og også ministeren – burde vært med på at man har behov for å få kartlagt dette, at man er med på å sikre at kommunene har kompetanse på dette, og at dette, når man nå skal gå inn og gi kommunene større frihet på disse områdene, er et av temaene man må ha i bakhodet når man ser på hva kommunene ikke skal ha innsigelser mot fra staten.

Det krever også at staten sjøl har en meget høy bevissthet i sitt apparat, som skal kunne komme med innsigelser mot disse planene – kunne si stopp – hvis dette er et område der det kan være en slik risiko. Jeg har ikke fagkunnskap på dette området, men det er ikke noen tvil om at disse områdene også endrer seg over tid, og at det kan oppstå nye problemer der man før ikke så noen, så en kartlegging er nødvendig. Derfor fremmer vi, sammen med Senterpartiet, forslag om det i dag.

Torhild Bransdal (KrF) [11:13:23]: I Kristelig Folkeparti har vi en god regel om å teste ut konkrete saker mot de grunnleggende ideologiske prinsippene som vi bygger på. Da jeg testet ut denne saken mot nærhetsprinsippet, altså at beslutninger og ansvar skal ligge på

det lavest mulig hensiktsmessige nivået, ble det enda klarere for meg at dette er et kommunalt ansvar.

Den konkrete saken med Brånåsen i Skedsmo ville ikke ha vært forhindret med en nasjonal kartlegging. Skedsmo kommune var kjent med at det var et deponi med gassdannelse da de ga tillatelse til bygging av Brånåsen deponi. I etterpåklokskapens klare lys er det vel ingen som i dag er uenig i at det var en uklok beslutning.

I stedet for en ressurskrevende nasjonal kartlegging bør man jobbe videre for å bevisstgjøre med hensyn til risiko og anvendelse av føre-var-prinsippet i tomtevalg ved boligbygging. Plan- og bygningsloven gir gode regler for å sikre at helse- og forurensningshensyn blir tatt. Kommunene vet selv hvor de har deponier. Kommunene gjør av og til uheldige disposisjoner, ja de begår endatil tabber fra tid til annen. Det medfører ikke at staten nødvendigvis skal påta seg ansvar for å ordne opp. Staten skal veilede; kommunene skal utøve og ha oversikt over sin egen kommune.

Jeg anbefaler derfor komiteens innstilling.

Une Bastholm (MDG) [11:15:06]: I dag kommer Stortinget til å stemme ned Senterpartiets forslag om å kartlegge gamle avfallsdeponier og gjøre en oppdatert vurdering av helserisiko. Det synes vi i Miljøpartiet De Grønne er veldig beklagelig.

Det er på høy tid at vi får kartlagt landets avfallsdeponier. Vi trenger å vite mer om hvor farlig det er å bo på eller i nærheten av dem. Bygging på og ved gamle søppelplasser kan føre til forskyvninger i grunnen, med påfølgende skader på hus, farlige gasslekkasjer og vond lukt. Vi kan ikke med vidåpne øyne fortsette å utsette innbyggerne våre for den belastningen det innebærer å bo ved nedlagte søppelfyllinger uten å vite hvor stor den helserisikoen er.

Miljøpartiet De Grønne mener det er en selvfølge at også staten skal stille opp for kommunene med kunnskap og råd, også til innbyggerne som bor på nedlagte avfallsplasser. Uskyldige innbyggere skal slippe å tape penger og livskvalitet fordi utbyggingskåte politikere noen ganger tabber seg ut.

Det finnes 2 000 nedlagte avfallsdeponier i Norge. Ett av dem er Brånåsdalen i Skedsmo kommune. På deponiet ligger bl.a. over 1 000 tonn med kjemikalierester, store mengder kloakkslam og et ukjent antall nedgravde bilvrak. I 1988 advarte helsesjefen i Skedsmo kommune mot å legge et boligområde så nært Brånåsen-deponiet, men ble ikke hørt. Boligfeltet på Brånåsen ble bygget ut. I 2010 begynte de første problemene å melde seg. Hekker, frukttrær og plener ble brune, og de døde. Forskyvninger i grunnen førte til sprekker og skader på husene. Gasslekkasjer gjorde at det tok fyr på et bad. Noen av beboerne har vært evakuert i flere perioder. Forsøk på å

stans gasslekkasjene har mislyktes. Hittil er det målt gass innendørs i 35 boliger i Brånåsdalen. Omtrent like mange boliger har setningsskader. Det siger giftig vann opp av grunnen.

Mens vi sitter her i salen, sitter familier, uskyldige innbyggere, på Brånåsen i en veldig, veldig vanskelig situasjon. Beboerne i de hardest rammede borettslagene har allerede rapportert om helseplager, og vi kan bare forestille oss hvordan det er for de innbyggerne å leve med denne usikkerheten og engstelsen over flere tiår.

Staten skal stille opp for innbyggerne sine. Nå når vi først står i situasjonen, burde alle i denne salen ha stemt for Senterpartiets forslag.

Statsråd Ola Elvestuen [11:17:54]: Bakgrunnen for denne saken henger sammen med Brånåsen-deponiet på Skedsmo. Det er en spesiell og vanskelig sak for dem som er berørt av den. Brånåsen er et tidligere deponi der det var deponert organisk avfall. Det er ikke tillatt i dag. Rundt deponiet er det boligfelt og noe industri. Det har vært manglende kontroll av deponiet, og det har fått negative konsekvenser for beboerne i området. Skedsmo kommune var kjent med deponiet da de ga tillatelse til bygging i området. Kommunen og Fylkesmannen i Oslo og Akershus følger opp saken.

Heldigvis har vi ikke mange slike saker i Norge. Jeg er opptatt av at det er kjent dersom det er helse- og miljørisiko ved gamle avfallsdeponier, og at avfallsdeponier håndteres på en god måte.

Helse- og miljørisiko ved boligutbygging må ivaretas av den enkelte kommune. Plan- og bygningsloven har et godt system for dette. Gjennom kommunens arealplanlegging blir det bestemt hvor boligområder skal etableres. Det skal gjøres en konsekvensutredning og en risiko- og sårbarhetsanalyse for å sikre at hensyn som helse og forurensning blir vurdert. Fylkesmannen kan fremme innsigelse hvis et planforslag ikke ivaretar disse hensynene godt nok. Ved byggesaker kan kommunen nedlegge byggeforbud eller stille krav til byggingen.

Det finnes informasjon om gamle avfallsdeponier og annen forurensning i grunnen i databasen «Grunnforurensning». Der er det registrert ca. 2 100 deponier. Disse er i hovedsak registrert etter en kartlegging på 1980- og 1990-tallet, men databasen oppdateres fortløpende.

Avfallsdeponier inneholder ulike typer avfall. Risiko ved bygging på avfallsdeponier knytter seg til gassdannelse og setningsskader. Dette skjer i deponier som inneholder store mengder organisk avfall, slik som husholdningsavfall. Kommunene har generelt god kunnskap om deponier der det har vært husholdningsavfall.

Folkehelseinstituttet har gjort en oppdatert vurdering av helserisiko ved boligbygging på gamle avfallsdeponier. Instituttet vurderer å endre de nasjonale helse-

rådene knyttet til dette, men vil følge Brånåsen-saken noe lenger før de konkluderer med om rådene bør endres.

Plan- og bygningsloven gir tilstrekkelige regler for å sikre at helse- og forurensningshensyn blir ivaretatt ved planlegging og utbygging av boligområder.

Jeg mener det ikke er behov for en ny nasjonal kartlegging av gamle avfallsdeponier i Norge. Jeg er derfor enig i komiteens tilråding i saken. Jeg mener samtidig at det er viktig med god veiledning til kommunene knyttet til bygging ved gamle avfallsdeponier. Jeg har derfor bedt Miljødirektoratet om å se på hvordan de kan forbedre og forenkle sin veiledning til kommunene på deponiområdet i løpet av 2019.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Eirik Sivertsen (A) [11:20:58]: Som det framgår av debatten, er det vel ingen som er uenig i at dette er en veldig uheldig sak. Det er lett å være etterpåklok og si at det skulle vært gjort andre vurderinger. Jeg merket meg at statsråden i sitt innlegg var enig i at det er grunnlag for å gå gjennom den veiledningen og kompetan­se­støtten som gis overfor kommunene, for han nevnte at det var grunn til å gå gjennom veiledningsansvaret.

Jeg har to spørsmål. Ligger det også i det at man mener at det i dag ikke er tilstrekkelig, og er det konkrete ting man allerede nå ser at man burde vært bedre til – eller bør bli bedre til – å støtte kommunene i i framtiden? Det andre spørsmålet gjelder det som både SV og for så vidt Senterpartiet tok opp i sine innlegg, om en vurdering av pålegg om en spesifikk kompetanse i kommunene. Er statsråden enig i at det er en klok vei å gå?

Statsråd Ola Elvestuen [11:22:00]: Jeg tror kommunene har god kunnskap om deponiene de har, særlig der det har vært husholdningsavfall. Jeg mener også at det denne saken understreker, er det kommunale ansvaret, at det har konsekvenser hvis det gjøres feil, og det må tas alvorlig.

Jeg tror vår oppgave – og det er grunnen til at vi gjør dette – er å gå gjennom om vi skal veilede bedre. Man gjennomgår jevnlig de deponiene vi har. Jeg har i mitt brev til komiteen skrevet at deponiene ble kontrollert i både 2005, 2009, 2010 og 2014, kontrollen i 2014 var landsomfattende og gjaldt også nedlagte deponier, og Miljødirektoratet har planlagt en ny tilsynsaksjon i 2019. Så det gjøres et arbeid på dette feltet. Folkehelseinstituttet gjør også sine nye vurderinger, men det er helt til slutt viktig å si at vi har ingen indikasjoner fra Miljødirektoratet på at det er andre steder hvor man har den samme situasjonen som på Brånåsen.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [11:23:19]: Jeg synes det er ganske alvorlige spørsmål en snakker om her. Brån-

åsen-saken er svært omfattende og har store konsekvenser for dem som er berørt. Men det er dessverre heller ikke enestående at en har hatt ulykker med deponigasser. Som det står i representantforslaget, har arbeidere omkommet, unger har blitt brannskadet, og på Brånåsen tok det fyr i en bygning som følge av deponigass.

Det vi ber om i dette forslaget, er for det første en bedre kartlegging til beste for kommunene, sånn at kommunene har bedre råd å legge til grunn. For det ene er kartlegging, det andre er tydeligere faglige anbefalinger. Er det virkelig sånn at statsråden mener at Skedsmo kommune er i den situasjon at dersom de hadde hatt god nok kunnskap på forhånd, hadde de bare kjørt på allikevel – en kommune der Venstre har sittet med varaordføreren de siste ni årene? Ville ikke en kommune ha lagt større vekt på hensynet til sine innbyggere hvis en hadde hatt bedre faglige råd?

Statsråd Ola Elvestuen [11:24:30]: Akkurat i Skedsmo var det jo kjent, det var innspill som man så gikk bort fra i reguleringsplanen. Men det er riktig at det har vært ulykker. Jeg tror den siste var på avfallsdeponiet på Rommen i 1993, hvor det ble brannskader på barn som lekte der. Men vi må jo også ta med at det har skjedd mye siden 1993 når det gjelder kravene til deponier. Fra 2002 er det blitt mye strengere, også med hensyn til husholdningsavfall, som jo ikke lenger er lovlig å deponere. Så vi følger opp. Det er en utvikling, og det følges opp, slik jeg nevnte. Miljødirektoratet har planlagt en ny tilsynsaksjon i 2019. Vi gjennomgår vår veiledning, nettopp for å se om det kan bli bedre når det gjelder å følge opp kommunene. Folkehelseinstituttet foretar også sin vurdering.

Karin Andersen (SV) [11:25:35]: SV mener at vi burde hatt en slik kartlegging. Jeg registrerer at statsråden sier det skal føres tilsyn, og at man etterpå skal vurdere om man skal veilede bedre. Jeg hører også at statsråden sier man har kompetanse på hvor noe av dette ligger, men spørsmålet er jo om man har kompetanse til å vurdere farligheten i det. Det er riktig at det nå er lov å kaste færre ting, eller at man ikke skal lage disse deponiene lenger, men problemet her er jo at noen av dem er gamle, og at de over tid kan utvikle seg til å være farligere enn det man har kompetanse lokalt til å vurdere. Jeg føler meg dessverre ikke trygg på at det ikke kan skje igjen, og at folk kan oppleve den samme forferdelige situasjonen som de nå opplever på Brånåsen i Skedsmo.

Statsråd Ola Elvestuen [11:26:40]: Det er ikke riktig som representanten sier, at jeg sier at vi først skal ha tilsyn og deretter veiledning. Veiledningen – oppgaven til

Miljødirektoratet – er allerede sendt, og de er i gang med å vurdere om de skal gjøre endringer i den. De kommer i tillegg med et tilsyn i 2019. Jeg viser også til at sist de hadde det – da på både eksisterende og gamle deponier – var i 2014, så dette gjennomføres. Man har også en oppfølging som den i Skedsmo, Fylkesmannen følger opp situasjonen som er der. Jeg mener også at vi har et oppdatert kunnskapsgrunnlag i databasen «Grunnforurensning», så det gjøres hele tiden tiltak på dette området. Vi skal se på hva man kan gjøre bedre. Folkehelseinstituttet vurderer også sine råd, men vil gjerne vite mer om utviklingen på Brånåsen før de konkluderer med hva de skal gjøre. Jeg mener at vi har et system som vi følger opp, og som fungerer.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [11:28:07]: Det er en særdeles viktig sak vi behandler. Det handler om tryggheten i folks hverdag, i deres egne private boliger, lekeområder for barna deres, deres nærområde. Hvis en ikke har ivaretatt det godt nok i forkant, er det noen som må bære ganske tunge kostnader, både personlige kostnader og økonomiske kostnader, og som får helseplager i etterkant. Det en har sett på Brånåsen, er en forferdelig situasjon for dem det rammer. Det er folk som har måttet flytte vekk fra området. Det er folk som har ført en lang kamp. Noen av dem har nådd fram og fått innløst sine eiendommer – andre ikke. Det er mange som har levd i usikkerhet for seg selv og sine nærmeste.

Det vi snakker om her, er ikke å overstyre kommunene, men det er å gi kommunene bedre grunnlag for den jobben de skal gjøre. Det får store konsekvenser for en kommune hvis en har gjort feil valg. Det kan også få store konsekvenser for utbyggere hvis en har gjort feil valg, men ikke minst får det selvsagt store konsekvenser for dem som har kjøpt bolig og etablert seg i et område, dersom det er gjort feil valg.

Det er derfor vi ber om en kartlegging. Av de 2 000 nedlagte avfallsdeponiene som er i Norge, er veldig mange i tettbygde områder, i områder der det allerede enten er boligbygging, eller er planlagt boligbygging. Av de 2 000 er det over 1 600 som har faregrad gul eller rød når det gjelder forurensning. Det er viktig med tydelige, faglige råd og at den best tilgjengelige kunnskap blir gitt. Det er en forskjell på hvorvidt en kommunelege har kommet med advarsler i forkant internt i en kommune, og hvorvidt det foreligger tydelige nasjonale helseråd om hva som bør gjøres, om det er fornuftig å bygge eller ikke. Det er det vi snakker om i denne saken. Jeg tror at lokalpolitikere rundt i landet vil se det som en god hjelp dersom det blir foretatt en tydeligere kartlegging av

nedlagte avfallsdeponi, at de får tydeligere råd med seg i den jobben de skal gjøre, slik at de kan ivareta sine innbyggeres interesser på en best mulig måte. Derfor ber jeg flertallet om å stemme for Senterpartiets forslag i denne saken.

Lars Haltbrekken (SV) [11:31:29]: Tidligere tiders miljøsynder skaper store problemer for oss i dag. Det er ikke bare på landjorda dette skaper forurensningsproblemer, helserisiko og utrygghet, men også i sjøen, hvor det har blitt sluppet ut store mengder kjemikalier, industrielt avfall, opp gjennom tidene.

Nedlagte avfallsdeponier, som vi snakker om her, kan i visse tilfeller gi helseskader dersom området har blitt – eller blir – bebyggt. Ved det tidligere Brånåsen avfallsdeponi i Skedsmo kommune har det blitt rapportert om svært høye punktmålinger av metangass i enkelte boliger, og i én bolig ved det nedlagte deponiet ble det også estimert høye benzen-konsentrasjoner i innelufta. I lys av nettopp denne alvorlige saken vurderer nå Folkehelseinstituttet om de generelle rådene for avfallsdeponier bør endres.

Det finnes også flere befolkningsstudier som har påvist sammenhenger mellom uønskede helsevirkninger – som lav fødselsvekt, medfødte misdannelser og visse typer kreft – og bosted nær avfallsdeponier for risikoavfall. Det er også flere studier som beskriver økt forekomst av selvrapporterte helseplager som trøtthet, søvnløshet og hodepine blant beboerne i disse områdene.

Som flere har påpekt i denne debatten: Problemet vi står overfor i dag, er at vi ikke har noen god oversikt over tidligere tiders avfallsdeponier og hva som er kastet der. Én ting er de lovlige deponiene som har eksistert; et annet og kanskje enda større problem er de ulovlige deponiene som man har funnet, såkalte villfyllinger.

Derfor er forslaget fra SV og Senterpartiet i denne saken så viktig. Vi trenger en kartlegging av gamle avfallsdeponier og en oppdatert vurdering av helserisikoen ved å bygge ved eller på disse avfallsdeponiene, slik at kommunene kan fatte fornuftige utbyggingsvedtak.

Willfred Nordlund (Sp) [11:34:38]: Jeg registrerer at statsråden slår fast at han har bedt Miljødirektoratet om å se på hvordan de kan forbedre og forenkle sin veiledning til kommunene på deponiområdet i løpet av 2019. Det kan jo vanskelig tolkes annerledes enn at i hvert fall statsråden innser at også de statlige etatene har et ansvar, som bl.a. blir slått fast i folkehelseloven. Jeg registrerer da med interesse at Kristelig Folkepartis representant Bransdal mente at dette var et rent kommunalt ansvar, og da lurer jeg på når man skal bli enige om å fremme endringer i folkehelseloven. For hvis det skal være et rent kommunalt ansvar å følge opp dette, og at en ikke skal delta i folkehelsearbeidet gjennom de

statlige etatene, da må vi også regne med at det snart kommer en endring av folkehelseloven. Og det tror jeg jo det ikke gjør. Så det vi ser i dag, er altså et resultat av at man ikke ønsket å stemme for et forslag som forsøker å ta folks helserisiko ved å bo på deponi på alvor.

Det er bra at man har bedt Miljødirektoratet om å forsterke veiledningen, men det tiltaket er jo ikke tilstrekkelig for å hindre flere alvorlige hendelser, for det handler om at man må ha verktøyene der ute i kommunene, og en slik oversikt som man i forslaget etterspør at regjeringen utreder, ville kunne styrket den verktøykassen i dette arbeidet. Forslaget sier jo at man skal be regjeringen gjennomføre en kartlegging av gamle avfallsdeponi i Norge, med en oppdatert vurdering av helserisiko, og på den bakgrunn vurdere om det er behov for nye nasjonale tilrådinger og tiltak.

Jeg skjønner ikke hvordan det går an å være uenig i det. Ellers kan man altså be om å få en oppdatert oversikt, og at det må vurderes om det skal foretas nye vurderinger av helserisiko. Det er høyst spesielt at man velger å stemme imot det fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiets side. Det ville jo nettopp ha gitt de verktøyene som kanskje er nødvendige for å unngå at vi kommer i slike tilfeller som vi nå har sett på Skedsmo.

Saken i seg selv har gitt økt fokus på den utfordringen som gamle deponier kan gi, og jeg registrerer med interesse at flere kommuner nå går til det skritt at de vedtar forbud mot boligbygging på søppeldeponier. Men det gjør de jo av preventive hensyn, ikke fordi de vet at det er livsfarlig, men fordi de ønsker å være føre var. Og det burde flere kommuner gjøre når regjeringen ikke er interessert i å bidra med å få et oppdatert tallmateriale og få vurdert de helserisikoene som kan foreligge. Det ville vi fått dersom man hadde valgt å støtte det forslaget som Senterpartiet har lagt fram her i dag.

Ketil Kjenseth (V) [11:37:50]: Jeg tar ordet fordi dette også angår energi- og miljøkomiteens arbeidsområde. Den helsemessige konsekvensen vet vi mer og mer om, og vi trenger mer kunnskap om den. Det er også viktig å påpeke at det er mange kommuner som har brukt føre-var-prinsippet og ikke tillatt utbygging på søppeldeponier. Kommunene har oversikt over hvilke områder dette gjelder, i sine plan- og bygningsplaner og kommuneplaner. De har det også i forbindelse med sikkerhets- og beredskapsplaner, som de er pålagt å ha. En av fire kommuner har ikke det. De har det gjerne også i sine miljø- og klimaplaner. Så dette handler også om at de har en kapasitet, og at en bruker den lokalt når en fatter vedtak.

Det er også behov for mer samarbeid, både i kommuner, mellom kommuner og med statlige myndig-

heter, for det svettes ut veldig mye metangass fra mange av disse deponiene, og det å fange opp den deponigassen er ikke satt i system. Det er også et tiltak vi bør diskutere: Hvordan bruker vi Klimasats, og hvordan får vi kommuner til å drive med innovasjon, slik at vi får fram den teknologien som resten av verden, i enda større grad enn oss, vil trenge framover?

Vi har ikke hatt tradisjon i Norge for å slippe til og la kommunene drive med innovasjon innenfor den tekniske sektoren. Det er veldig mange private aktører som inngår kontrakter om å gjøre oppgaver på vegne av kommunene. Så vi har flere oppgaver å ta fatt på når det gjelder dette.

Men en av diskusjonene knyttet til dette handler også om ansvar, og at kommunenes selvstyre også er en del av dette. Hvilken innsats skal vi legge i å gi dem veiledere? Den oppdateres jo kontinuerlig. Men det er flere forhold her som vi må ta med i diskusjonene om hvordan vi skal drive dette arbeidet videre.

Statsråd Ola Elvestuen [11:40:33]: Det er ingen tvil om at situasjonen på Brånåsen er alvorlig, den er alvorlig for dem som er berørt, og vi må lære av den. Men situasjonen på Brånåsen var kjent, så en kartlegging ville ikke ha endret det. Men om rådene kunne vært annerledes, er nettopp det vi vil se på. Derfor er det viktig at Folkehelseinstituttet gjør sin vurdering av om helserådene skal endres. Det gjør de nettopp på bakgrunn av situasjonen på Brånåsen.

Brånåsen-saken understreker også det alvorligste som ligger i å være kommunestyrerepresentant. Det er et stort ansvar å ta de riktige beslutningene i disse situasjonene og i utbyggingssaker. Nettopp derfor bør vi også lære av denne saken for å se om det er noe vi bør gjøre annerledes med veiledningen, for å gi bedre råd til kommunene. Nettopp derfor har vi bedt Miljødirektoratet om å se på veiledningen og om den kan endres i sakene om deponi.

Når det er kartlegging det er snakk om, har vi en database, Grunnforurensning, og den oppdateres jevnlig. Vi har også tilsyn med deponiene vi har. Jeg nevnte noen årstall i den forbindelse. Deponiene, også de nedlagte, ble kontrollert i 2014. Det kommer også et nytt tilsyn i år.

Jeg undrer meg noe over misnøyen med det som gjøres. Det er som om man er imot at vi skal ha en god oversikt over deponier, også de nedlagte deponiene. Det har vi, og den skal oppdateres og bedres.

Vi skal lære av Brånåsen-saken, både om vi må ha andre helse råd, og om vi trenger bedre veiledning overfor kommunene. Så det som regjeringen følger opp, er jo nettopp, som også representanten Kjenseth påpekte, at vi må ha et bedre samarbeid mellom de ulike nivåene for å unngå situasjoner som den på Brånåsen. Jeg mener

at vi har prosesser som er godt i gang med å ta tak i dette, og vi har et system som kommunene kan forholde seg til. De er godt kjent med de deponiene som vi har. Her gjelder det å ha et bedre samarbeid for å unngå feil som dem som opplagt er begått på Brånåsen.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [11:43:29]: Statsråden lurer på hvorfor forslagsstillerne er i en situasjon der vi stiller i tvil det som er regjeringens intensjon og regjeringens arbeid. Det er bl.a. fordi flertallet vil stemme ned de konkrete forslagene som vi har, og som en skulle tro, ut ifra noen av formuleringene som har kommet i salen i dag, at en kunne enes om.

Det konkrete forslaget går for det første ut på at en skal sørge for en nasjonal kartlegging. Den kartleggingen er ikke god nok i dag. I våre naboland er det en mye bedre nasjonal kartlegging enn det er i Norge. Det er media som har bidratt til at vi har fått fram gode tall om hvor mange som bor på og i nærheten av nedlagte avfallsdeponi. En ting er deponiene i seg selv, men dette handler jo også om helserisiko og det å få en oppdatert vurderingen av helserisikoen knyttet til avfallsdeponiene. Det er fint at det har kommet et forbud mot nye deponeringer, men en del av gassene det er snakk om her, kan jo være virksomme i opp mot 100 år. Derfor er også de gamle deponiene utrolig viktige. Det er heller ikke slik at kommunene alltid har god nok oversikt over deponiene, og en nasjonal kartlegging ville vært til god hjelp i arbeidet som kommunene skal gjøre.

En slik kartlegging, og at den ble tydelig kommunisert ut, ville også være god informasjon til dem som vurderer å bygge eller kjøpe bolig. Det en vet fra Brånåsen-saken, er at det har blitt gitt noen advarsler internt i kommunen, ja, men veldig mange av dem som har bodd seg i området, ante ingenting om de farene det innebærer. Det har også kommet folk flyttende dit som ikke engang visste at de var på et gammelt, nedlagt deponi, og som i etterkant har båret store konsekvenser på grunn av valget de tok om å flytte dit, til et område som de trodde hadde et trygt og godt nærmiljø, men der det har kommet både deponigasser inn i hus og flytende giftstoffer opp av bakken.

Derfor er det behov for både en bedre nasjonal kartlegging og å gi tydelige råd til kommunene, slik at de kan ivareta oppdraget sitt overfor innbyggerne på en bedre måte enn de har klart så langt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 4–6 behandles under ett.

–Det anses vedtatt.

Sak nr. 4 [11:46:37]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Emilie Enger Mehl, Ole André Myhrvold, Sandra Borch og Ivar Odnes om erstatningsreglene ved tap av beitedyr til rovvilt (Innst. 140 S (2018–2019), jf. Dokument 8:239 S (2017–2018))

Sak nr. 5 [11:46:56]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Heidi Greni, Ole André Myhrvold, Sandra Borch og Emilie Enger Mehl om en bjørneforvaltning som er i tråd med rovviltforliket (Innst. 139 S (2018–2019), jf. Dokument 8:1 S (2018–2019))

Sak nr. 6 [11:47:15]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Heidi Greni, Ole André Myhrvold, Sandra Borch og Marit Knutsdatter Strand om mer effektiv lisensjakt på jerv (Innst. 141 S (2018–2019), jf. Dokument 8:2 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Åsmund Aukrust (A) [11:48:07] (ordfører for sak nr. 4): Debatter om rovdyr er ofte krevende. De skal balansere to ulike og til dels motstridende hensyn. Ofte blir det debatter med veldig høy temperatur, for det er de som har de klareste standpunktene, som deltar mest: de som er imot å ha rovdyr i norsk natur, og de som er imot ethvert uttak. Men de aller fleste av oss ligger et sted midt imellom. Det gjør Arbeiderpartiet også. Vi mener at vi skal ha en todelt målsetting, hvor vi både skal ha en bærekraftig rovdyrbestand, følge naturmangfoldloven og ivareta våre internasjonale forpliktelser og ta hensyn til aktiv og allsidig bruk av utmark og muligheten for å ha sterke og levedyktige lokalsamfunn over hele landet.

Debatten om rovdyr er derfor tjent med bred enighet og et lavt konfliktnivå. Det sikrer forutsigbarhet for

begge interesser. Derfor er vi glad for at Stortinget tidligere har samlet seg i brede forlik hvor alle partier har kompromisset og skaffet en politikk som skaper oppslutning i folket. Vi har fått til både enstemmige forlik, bl.a. i 2012, og et ulveforlik mellom flere av partiene, bl.a. Arbeiderpartiet. Det er regjeringens oppgave å følge opp politikken og sørge for at Stortingets vedtak blir gjennomført. Dagens regjering har mislyktes i å holde et lavt konfliktnivå.

I avgjørelsene om ulv som ble tatt før jul, mente både Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti, som var to av avtalepartnerne, at regjeringen brøt enigheten som vi var med på. Ikke bare vi mente det; mange av regjeringspartienes representanter mente det samme. Det tok bare én time før miljøvernministeren, landbruksministeren og faktisk også helseministeren kom med sine redegjørelser om hva som var regjeringens vedtak, før Fremskrittspartiet mente det var nødvendig å ha en lovendring.

Vi har i disse spørsmålene sett en regjering som har støtte verken i egne partier eller i Stortinget, og vi ser at konfliktnivået har økt dramatisk under Erna Solbergs ledelse. Arbeiderpartiet og Senterpartiet sendte før jul et brev til statsministeren som vi foreløpig ikke har fått noe svar på – utrolig nok. Vi forutsetter at det svares snart, og at Stortingets vedtak i denne saken følges opp.

I dag behandler vi tre representantforslag fra Senterpartiet, og jeg skal kort redegjøre for Arbeiderpartiets posisjoner. Det er et forslag om ulike former for jakt på jerv. Vi er jo alle interessert i å ha en effektiv form for jakt på de dyrene som skal tas ut. Vi mener at en del av de forslagene er for detaljerte til at vi kan gå med på dem her og nå. Noen av dem kan også være i strid med det som er norsk jaktkultur. Vi er derfor ikke beredt for å gå for noen av de forslagene i dag, men vi er med på det som resten av komiteen har samlet seg om, nemlig å se på nye fangstmetoder for jerv.

Når det gjelder forslaget om jakt på bjørn, mener vi også at noen av forslagene er for detaljerte til at vi kan gå inn for dem. Det vi derimot støtter, er at Stortinget bør slå fast at forvaltningsområdet for bjørn ikke skal økes. I beitesesongen i 2018 var det dokumentert tap av over 200 sau. Vi mener det er uheldig å øke området for bjørn i disse områdene. Befolkningen som bor her, trenger forutsigbarheten med at de vet hva de har å forholde seg til, og Arbeiderpartiet mener at vi i dag burde sagt tydelig fra om at det ikke er aktuelt å øke yngleområdet for bjørn.

Det siste forslaget handler om gode erstatningsordninger for tap av beitedyr til rovvilt. Gode erstatningsordninger er helt avgjørende for å ha en rovviltpolitikk som har oppslutning i folket. De som bor i nærheten av rovvilt og tar den største belastningen for hele storsamfunnet, skal oppleve at storsamfunnet stiller opp for

dem. Det er i dag mange ulike erstatningsordninger, og mange av dem kommer fra en annen tid. Vi mener derfor at det er fornuftig og lurt å ha en gjennomgang av alle sammen, og at regjeringen bør komme til Stortinget med det. Vi mener likevel at vi i dag bør si klart at staten må yte full erstatning, og at ordningen med avkortning av erstatning må opphøre når rovvilt framstår som eneste reelle skadeårsak. Det kan ikke være slik at det ikke sikres full kompensasjon for de berørte beitebrukerne når man vet at det er rovvilt som har angrepet.

Med det tar jeg opp de forslagene som Arbeiderpartiet står bak.

Presidenten: Representanten Åsmund Aukrust har tatt opp de forslagene han refererte til.

Gisle Meininger Saudland (FrP) [11:52:34] (ordfører for sak nr. 5): Først og fremst vil jeg benytte anledningen til å takke komiteen for godt samarbeid i denne saken. Til tross for politiske skillelinjer opplever jeg at komiteens medlemmer har vært ryddige i prosessen, og jeg vil som saksordfører benytte anledningen til å gi honnør for det.

Jeg og komiteens medlemmer vet også at rovvilt engasjerer. Det kom særlig til syne under den store demonstrasjonen rett utenfor Stortinget tidligere i januar. Rovviltpolitikk kan skape strid og virke splittende, og det kan være steile fronter for og imot. Noen ganger kan det også være umulig å gjøre alle til lags. Men det er langt flere nyanser enn dem som kommer til syne. Vi er nødt til å se skogen for mer enn bare trær, for å si det slik, og debatten krever en balansegang mellom enkeltmenneskers trygghet, næringsinteresser og naturinteresser.

Derfor har Norge lagt til grunn en todelt målsetting innenfor rovviltpolitikken: Vi skal sikre en bærekraftig rovviltpolitikk samtidig som vi skal finne en best mulig løsning for beitenæringer, grunneiere og mennesker i lokalsamfunn som lever med rovvilt tett på seg. Dette løser vi ved å ta hensyn til ulike interesser, og ved at både ulike rovviltarter og ulike områder vektlegges forskjellig. Det er grunnen til at vi har rovviltprioriterte områder og beiteprioriterte områder.

I saken som jeg er ordfører for, sak nr. 5, er forslagsstillernes intensjon at bjørneforvaltningen skal styres i tråd med rovviltforliket. Jeg tror jeg snakker på vegne av alle partiene som var med på rovviltforliket, når jeg sier at ingen er uenig i den intensjonen.

Senterpartiet har fremmet tre konkrete forslag. Det første har vi sammen med Arbeiderpartiet, og det går ut på at dagens yngleområde for bjørn ikke utvides. Klima- og miljødepartementet har i den forbindelse bedt rovviltneemdene om å se nærmere på forvaltningsområdet for bjørn. Komiteens flertall imøteser redegjørelsen fra statsråden om veien videre.

Forslag nr. 2, fra Senterpartiet, er at alle tilgjengelige virkemidler tas i bruk for å ta ut skadedyr, inkludert bruk av løs, på drevet halsende hund. Det er gjennomført et forskningsprosjekt for å undersøke effekten av bruk av løs, på drevet halsende hund, i regi av Norsk institutt for naturforskning. Resultatet av forskningsprosjektet er klart, og statsråden har varslet Stortinget om at han vil gjennomgå resultatet og de faglige rådene før han tar stilling til en eventuell endring. Komiteen avventer statsrådens endelige konklusjon om veien videre.

Det tredje forslaget fra Senterpartiet er:

«Det etableres et nytt system for bestandsregistrering av bjørn som er mer dekkende og effektivt enn dagens system.»

Norge har allerede et av verdens beste overvåkingsprogram for rovvilt. Årlig DNA-innsamling har vært landsdekkende siden 2009 og er blitt betydelig styrket gjennom bl.a. Rovdata. Komiteens flertall mener dette er et tungtveiende argument for at vi har et godt system for bestandsregistrering.

Disse tre konkrete forslagene får ikke nok støtte, og flertallet i komiteen har gått inn for å avvise forslagene.

Rovviltforvaltningen er vedtatt med brede forlik her i Stortinget, og rammen er sikret med et stort flertall. Til slutt vil jeg legge til grunn, som en selvfølge, at departementet følger Stortingets vilje i de vedtatte rovviltforlikene, som også er forslagsstillernes intensjon.

Tore Storehaug (KrF) [11:56:22] (ordfører for sak nr. 6): Det stemmer at eg har fått vere saksordfører for sak nr. 6, som vi behandlar i dag.

La meg starte med å takke komiteen for eit godt og konstruktivt samarbeid i handsaminga av denne saka. Denne gongen meiner eg det litt meir enn vanleg, for vi har måtta gå ein del rundar fordi det fleire gonger under handsaminga i komiteen har kome ny informasjon, men vi har likevel klart å halde på eit breitt fleirtal i komiteen, som står bak innstillinga som ligg føre no.

Det er eigentleg ganske brei semje om dei store linjene i rovdyrpolitikken i Noreg. Komiteen er samla om å framleis leggje den todelte målsetjinga til grunn i rovdyrpolitikken. Det inneber som kjent at vi både skal sikre dei store rovviltartane i norsk natur og ivareta landbruk, tamreininteresser og bruk av utmarksareal. Jerven er ein naturleg del av norsk fauna og skal forvaltast som ein del av artsmangfaldet i tråd med norsk lov og internasjonale konvensjonar.

Vi deler forslagsstillarane si uro over at det er ein bestand som ligg høgt over bestandsmålet. Det vil skape auka vanskar for beitenæringa og tamreindrifta og føre til at fleire jervar etablerer seg i beiteprioriterte område. Rovdyr som utgjør ei utfordring eller endåtil eit problem, gjer det som er naturleg for dei å gjere. Dei forsy-

ner seg av den maten som ikkje spring fortast. Då er det heldigvis brei semje om at lisensfelling skal vere ein del av forvaltinga når bestandsmålet er nådd. Effektiv lisensjakt er viktig, i lag med dei andre midla vi har for å sikre uttak. Det siste må understrekast. Det er positivt med forsøksordningar og utprøving av bl.a. tekniske hjelpemiddel for å sikre at uttak når dei fellingskvotane som er sette.

Det er gjennomført ei treårig forsøksordning for bruk av fastmontert kunstig lys på åtejakt, det same med elektronisk overvaking av fangstbåsar. Mens komiteen heldt på med denne saka, kom Miljødirektoratet med si faglege tilråding. Dei tilrår at desse endringane i forskrifta blir gjorde permanente. Difor har fleirtalet i komiteen, med unntak av Senterpartiet, samla seg om eit forslag der vi ber regjeringa sende på alminneleg høyring eit forslag om å gjere fangstordningane med fastmontert kunstig lys ved åtejakt og kameraovervaking og elektronisk overvaking av fangstbåsar permanente ved endring av forskrift om jakt, felling og fangst.

Det blir gjort permanente endringar i forskrift om motorferdsel i utmark, som opnar for at kommunar kan gje løyve til bruk av snøscooter ved uttransportering av åte, åtebu og fangstbåsar for jerv, samt til å føre tilsyn med denne. Fleirtalet meiner dette er gode tiltak for å gjere jakta meir effektiv. Vi ønskjer ikkje ei så sterk liberalisering av regelverket for motorferdsel – ei generell liberalisering. Men poenget er at ein ønskjer at uttransportering av jegerar til godkjende åteplassar er tiltak som bør prøvast ut i utvalde beiteprioriterte område.

Å generelt opne for bruk av kunstig lys ved sporjakt på jerv er fleirtalet einig om at det er tungtvegande argument som talar imot – særleg tryggleik, i og med at ein då ikkje har full oversikt over bakgrunnen når ein løyser skot. Fleirtalet har ei forventning om auka merksemd om kalveområde for tamrein når det gjeld overvaking, men meiner at overvåkingsmetodikken skal avgjerast av Rovdata og fagrådet. Det er nyttig å ha eit skilje mellom forvalting og overvaking. Vi har i Noreg eit svært godt system for dette.

Dyrevelferdsomsyn er ein av berebjelkane i norsk viltforvaltning, og freding av ynglingstida er heilt avgjerande. Dyreungar skal kort og godt ikkje risikere å svelte i hel fordi mora er skoten. Det gjeld jervungar så vel som anna vilt. Når risikoen er overhengande, seier komiteens fleirtal difor nei til å flytte jaktstarta til 20. august.

Bruk av laus, på drivande halsande hund, må vurderast ut frå den enkelte viltarten og om denne toler langvarig jaging. Det er lite erfaringsgrunnlag for bruk av slike hundar på jakt på jerv og andre rovdyr i Noreg. Som det blei opplyst i eit tidlegare innlegg, blir det no gjennomført ein del prøveprosjekt, bl.a. på bjørn – og på ulv, trur eg.

Undervegs i handsaminga av forslaget bad komiteen om utfyllande informasjon om dette, og fleirtalet har lagt vekt på usikkerheit om dei negative effektane for anna vilt og beitedyr. Det gjer at fleirtalet ikkje vil ha ei generell opning, som forslagsstillarane tek til orde for.

Eg understrekar igjen at i rovdyrpolitikken er det viktig å ha to tankar i hovudet på ein gong. Ei todelt målsetjing krev det. Eg er glad for at fleirtalet i komiteen har gjort det. Det betyr at vi spelar på lag med forskning og forvaltning og er tydelege på at vi ønskjer meir effektiv lisensjakt på jerv.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Stefan Heggelund (H) [12:01:44]: Først har jeg lyst til å takke de tre saksordførerne for det gode arbeidet som har blitt gjort i forbindelse med disse sakene. Det er helt riktig som de har sagt, at vi har hatt et godt samarbeid i komiteen om dette.

Forvaltningen av rovdyr er et felt med tydelige interesseremotsetninger. Det er et felt preget av vanskelige avveininger og valg. Det er grunn til å dele forslagsstillerens bekymring, men vi plikter også å sørge for en forvaltning av rovvilt som evner å balansere ulike hensyn, og som er i tråd med rovviltforliket.

Når det gjelder bjørneforvaltning og forslagene som Senterpartiet fremmer, har vi allerede i dag gode muligheter for uttak av bjørn. Det er verdt å merke seg at vi de senere årene har styrket overvåkningsprogram for rovvilt via Rovdata, og har nå et av de mest avanserte overvåkningssystemene i verden. Forslagene fra Senterpartiet vil ikke bidra til å sørge for en måloppnåelse for antall bjørn i henhold til bestandsmålene for rovvilt, som er fastsatt av Stortinget, og mange av jaktmetodene som foreslås, er tillatt i samarbeid med SNO.

Når det gjelder jerv, har Senterpartiet tidligere fremmet forslag som ligner på dem de fremmer nå. Jeg vil understreke at rovdyrforliket må behandles på en balansert måte. Dersom det oppstår situasjoner der jerv holder på å etablere seg i beiteprioriterte områder, bør man sette inn ekstraordinære tiltak. Vi har også i behandlingen av sakene støttet at det skal sendes på høring et forslag om å gjøre forsøksordningene med fastmontert kunstig lys ved åtejakt og elektronisk overvåkning av fangstbåser permanente.

Når det gjelder erstatningsregler ved tap av beitedyr til rovvilt, har jeg stor forståelse for at dette er krevende for de berørte. Senterpartiet har også her tidligere fremmet forslag som ligger tett opptil de forslagene vi behandler i dag. Den gangen var alle partier, med unntak av Senterpartiet, enige om at det allerede foreligger gode økonomiske ordninger for eiere av beitedyr som blir berørt av rovvilt. I tvertil er disse ordningene blitt ytterli-

gere forsterket. Men, som sagt, vi forstår at dette er krevende for de berørte.

Vi vet også at det kanskje er på tide med en evaluering av hvordan disse ordningene fungerer. Vi har, sammen med alle de andre partiene – med unntak av Senterpartiet – bedt om at regjeringen skal «foreta en vurdering av erstatningsordningene for tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordningen (...) og rapportere til Stortinget på egnet måte».

Om det er én ting jeg virkelig ønsker å framheve når det gjelder både bjørn, jerv og beitedyr, er det verdien av at vi har et rovviltforlik. Det er ikke et forlik som ble inngått for at man gang på gang skal komme med forslag som ligner på tidligere forslag som er blitt stemt ned, men for at vi skal prøve å ivareta beitenæring, lokalmiljøer og rovdyr. Det er ikke en lett balansegang, men det betyr ikke at vi ikke skal prøve å finne løsninger der man ser på helheten, og der man ivaretar de ulike interessene.

Sandra Borch (Sp) [12:05:32]: I de siste årene, med denne regjeringen, har vi fått utfordring på utfordring med dagens rovdysituasjon og den politikken som føres fra denne Høyre–Fremskrittsparti-regjeringen. Jeg hadde aldri trodd at jeg i denne sal ville oppleve SV og Fremskrittspartiet stå sammen i samtlige merknader i tre saker som omhandler rovdyr. Da er det verdt å minne om at bare for noen uker siden gikk over 10 000 i demonstrasjonstog mot regjeringens rovdyrpolitikk – deriblant mange tillitsvalgte fra både Fremskrittspartiet og Høyre. Jeg vil også vise til ordføreroppøpet som har vært, hvor over 200 ordførere har skrevet under på et opprør mot regjeringens rovdyrpolitikk.

I dag behandler vi tre representantforslag fra Senterpartiet, og jeg skal holde meg til de forslagene som går på forvaltning av bjørn og jerv. Antall jerv har i mange år ligget over bestandsmålet, og det har skapt store problemer for beitenæringen, og særlig tamreinnæringen, mange steder i landet. De siste årene er det gjennomført en prøveordning med tiltak, som faktisk har ført til at vi er nærmere bestandsmålet. I tillegg har det også bidratt til å bedre dyrevelferden gjennom økt sikkerhet, en human avlivning av jerv og et bedre tilsyn med fangstbåser.

Prøveperioden er slutt, og regjeringen har avslått en del søknader fra enkeltkommuner som vil fortsette prosjektet. Nå sier regjeringen plutselig at man skal videreføre prøveperioden. Senterpartiet ser ingen grunn til at man skal vanskeliggjøre lisensjakten med virkemidler som er prøvd og funnet utdatert og lite effektive. Målet må være at jakten skal være effektiv og profesjonell – noe prøveprosjektet har vist er mulig. Virkemidlene som er gjort tilgjengelige gjennom prosjektet – kunstig belysning ved åtejakt og elektronisk overvåkning av

jervbåser – bør derfor gjøres permanent. At det skal være så vanskelig, så byråkratisk og så lite praktisk er vanskelig å forstå. På den andre siden er et betydelig byråkrati etter hvert det som kjennetegner rovviltforvaltningen til denne regjeringen.

I Trøndelag er bjørneangrepene denne sesongen blant de verste på mange år. Over 200 sauer er dokumentert drept av bjørn. Det er bjørneangrep i beiteprioriterte områder som har økt vesentlig. Hva var da svaret fra miljøbyråkratiet? Det var å utvide forvaltningsområdet for bjørn. Dette står i direkte motstrid til rovviltforliket fra 2011, hvor bestandsmålet for ynglende bjørn var omtalt. Senterpartiet ser det som svært viktig at yngleområdet for bjørn ikke utvides.

I sommer besøkte jeg Bardu kommune etter at bønder i området var rammet av store angrep av bjørn. Det gjør inntrykk å møte folk som hver dag må kjempe for sitt levebrød, og som må finne dyrene sine hardt skadet og drept på en slik måte. På ett døgn, på bare noen få timer, ble over 20 sauer tatt av bjørn i Bardu. Det er for meg da helt utrolig at man ikke griper inn fra politisk hold, men lar departementet og direktoratet trenere saken. Det tok hele fem uker før man kunne iverksette tiltak for å ta i bruk bl.a. hund. Da hadde bjørnen drept over 60 sauer. Det måtte fem uker til, med enormt ekstraarbeid for mange når det kom til tilsyn – i tillegg til at dette var midt i innhøstningsperioden. Nok en gang er vi vitne til en ekstremt byråkratisk og tungrodd forvaltning av rovdyr, hvor man hele tiden favoriserer rovdyrene framfor husdyr og norsk matproduksjon.

Vi har også sett de siste årene når det kommer til forvaltning av ulv i Norge, at i dag er bestanden av ulv langt over det den skal være – og regjeringen gjør ulvesonen nærmest til et ulvereservat. At regjeringen ikke følger opp rovviltforliket, ikke følger opp den todelte målsettingen, i det store og hele ikke følger opp Stortingets demokratisk fattede vedtak, handler faktisk om mer enn rovdyr. Det handler grunnleggende sett om folks tillit til myndighetene. Når staten endrer spillereglene underveis, når staten bedriver maktutøvelse uten demokratisk forankrede begrunnelser, svekkes tilliten til dem som styrer landet. Det er også grunnlaget for at Senterpartiet fremmer disse forslagene, for vi ser at det er helt nødvendig å instruere regjeringen i deres rovviltforvaltning.

Jeg tar med det opp Senterpartiets forslag.

Presidenten: Representanten Sandra Borch har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Arne Nævra (SV) [12:10:51]: Til rovviltforvaltningen: Det er ikke så veldig enkelt for SV heller. Vi er også jordbruksvenner, som Senterpartiet er, men vi står altså på hver vår kant, kan man vel si, i rovviltforvaltningen.

Vi har flere hensyn å ta, og vi kan ikke bare være en næringsorganisasjon heller. Det tror jeg heller ikke er lurt for jordbruket. Det vil kanskje være å gjøre en bjørnetjeneste – for å bruke det uttrykket – hvis vi ikke ser et større bilde.

Jeg ser det nesten sånn at Senterpartiet ikke helt tar inn over seg det vi nesten kan kalle et trepartssamarbeid i norsk rovviltforvaltning, at det altså må basere seg på én pilar, som er rovviltforliket. Vel, vi var ikke med på det, men jeg ser at flertallet i salen har vært det. Så er naturmangfoldloven den andre og Bernkonvensjonen, det internasjonale ansvaret, den tredje. Det er de tre pilarene som vi må bygge dette på. Det er det som har gjort at skiftende statsråder selvfølgelig har tatt det standpunktet de har tatt. Dette er ganske uomtvistelig, sånn som jeg ser det.

Når det gjelder de forskjellige sakene her, beklager jeg at jeg har en litt hulter til bulter framstilling, for serveren sviktet, printeren sviktet, osv., så vi får se hva vi får ut av dette.

Til dette med erstatning: Vi kan ikke kjøpe oss ut – på et vis – og ha en ubegrenset erstatning i etterkant heller, når vi har tap av bufe. Vi må være i forkant, vi må tenke forebygging, vi må tenke arealfordeling. Da er det ganske vesentlig å peke på at de midlene som i stor grad går til erstatning nå, må brukes i forkant, til forebygging. Ikke minst vil vi peke på disse risikobaserte erstatningsordningene, dette at en får betalt for en binne i området, en får betalt for en jervyngling osv., og så kan man lokalt disponere disse midlene. Hvordan dette skal disponeres, hvordan fordelingsnøkkelen skal være, osv., med hensyn til tiltak, kan vi være med og diskutere, men det prinsippet er det eneste fornuftige som er preventivt, som ville gitt lokalt sjølstyre til å forvalte dette, og som hadde gitt incentiver til å ta vare på dyrene, både de tamme og de ville. Dette er et viktig poeng, og jeg synes etter hvert at vi skal få et sånt vedtak fra salen her. Vi får se når det kommer i en rendyrket form, og som en proposisjon fra regjeringa en eller annen gang.

Når det gjelder bjørneforvaltningen – det gjelder vel sak nr. 5 – har vi et mål om 13 ynglinger her i landet. Jeg har vært i mange av disse områdene i mitt «gamle» liv, jeg har sett flere av bjørnene i disse områdene, og jeg må si at vi har ikke oppnådd i nærheten av 13 ynglinger i året ennå. Det er omrisset rundt dette kravet. Binnene krever ganske store områder. De vandrer veldig lite. Den vestligste binna vi har – HE80, som hun heter nå – holder til i Elverum-traktene. Den har antakelig nå både barn og barnebarn, men det er den vestligste vi har. Det er altså i grenseområdet de holder til. Det betyr at når de vandrer så lite som de gjør, er det mulig å forvalte bjørnebinne. Hannbjørnene tar vi stort sett når de går vestover, uansett. Sånn har vedtakene vært her i salen,

og det er det forliket har innebåret. Vi kan ta hannbjørnene som går vestover. Det kan jo jeg beklage noen ganger, for jeg har ei koie i Vassfaret og får aldri sett bjørn mer – sånn er det.

Når det gjelder uttrykket om å «ta i bruk alle tilgjengelige virkemidler» for å ta ut skadedyr, høres det forferdelig ut – og det er det også. Når en bruker sånne uttrykk, får det oss til å reise bust litt, for vi tenker litt både på dyrevelferd og på PR utad, internasjonalt, osv. Det er ikke pent å skrive sånt svart på hvitt på et papir. Vi må vurdere sånt nærmere. Vi er ikke fremmed for å bruke effektive midler til å ta jerv når det er over bestandsmålet, men det må utredes noe mer, vi må vite hva dette innebærer. Dermed er flertallsanbefalingen for så vidt grei.

Det er også sånn at SNO i dag kan bruke virkemidler som det er pekt på, f.eks. både helikopter og løshunder. Så metodene ligger der, men det spørs hvem som skal gjennomføre det.

Når det gjelder dette med bestandsregistreringen, kjenner jeg veldig godt forskningsmiljøet og forvaltningsmiljøet både i Norge og i andre land. Det har fra denne talerstolen så mange ganger vært sådd tvil om – og det foreligger forslag som sår tvil om – norsk forskningsmiljø og skandinavisk forskningsmiljø på rovdyr. Det er flaut. Jeg snakker med amerikanere, som er helt i verdenstoppen – de skryter av norsk forskning på dette området.

Jeg kommer tilbake til en del flere punkter i neste innlegg.

Statsråd Ola Elvestuen [12:16:06]: Regjeringen fører en rovviltforvaltning i tråd med Bernkonvensjonen, naturmangfoldloven, rovviltforliket og flertallsvedtaket om ulv. For bjørn og gaupe ligger vi under bestandsmålene, mens vi for ulv og jerv ligger over. For kongeørn ligger vi på målet. Små bestander er nærmest umulig å forvalte eksakt på målene, og det er bra at vi ligger såpass nær som vi gjør. Vi har også historisk små tap av sau til rovvilt, med en halvering siden 2007.

Vi har gode økonomiske ordninger i rovviltforvaltningen. Dyreeiere har rett til full erstatning for tap og følgekostnader når beitedyr blir tatt av rovvilt. I tillegg har vi en tilskuddsordning der beitebrukere i stor grad får dekket utgiftene til forebyggende tiltak, og regjeringen har for 2019 økt bevilgningene med ytterligere 10 mill. kr.

Det er understreket at retningslinjene for utbetaling av midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak i 2017 var et unntakstilfelle. Hovedregelen skal være at tiltak må avklares med Fylkesmannen på forhånd. Tilbakemeldingene fra beitebrukere i Nord-Østerdal til Fylkesmannen i 2018 er at de i det store og hele er fornøyd med oppfølgingen. Som jeg ved flere anledninger

tidligere har slått fast, vil vi for Nord-Østerdal følge gjeldende ordning. Jeg merker meg at komiteen i innstillingen ber regjeringen foreta en vurdering av erstatningsordningene og FKT-ordningen, og det er jeg positiv til.

Vi følger opp Stortingets politikk også for bjørn, og det er viktig at punktene i rovviltforlikene ikke tolkes isolert. Det er helheten vi må styre etter. Bjørnebestanden er i dag langt under bestandsmålet, og oppbygging krever særlig beskyttelse av binnene. Det er derfor et viktig spørsmål om områder prioritert for bjørn er store nok eller egnet for å kunne oppnå bestandsmålet. Jeg er derfor glad for at det i region 6 nå er enighet om å innhente mer kunnskap om bjørnens områdebruk før det gjøres eventuelle endringer i forvaltningsplanene. Av hensyn til bjørnebestanden, etikken ved ulike fellingmetoder og troverdigheten til bestandstallene er jeg glad for at komiteen ikke innstiller på å vedta Senterpartiets forslag med henhold til bjørn.

Forslagene om jerv har store likhetstrekk med forslag Senterpartiet har fremmet tidligere, og som er nedstemt i Stortinget. Vi er klar over utfordringene med bestandsregulering av jerv ved lisensfelling, og regjeringen har satt i gang forsøk med nye virkemidler. Målet er å effektivisere lisensfelling og samtidig redusere behovet for hiuttak. Før vi beslutter bruk av nye virkemidler, er det nødvendig med faglige vurderinger. For de to tiltakene vi har gjort forsøk med over tre år – bruk av kunstig lys på åte og elektronisk overvåking av fangstbåser – fikk vi rett før jul en faglig anbefaling fra Miljødirektoratet.

Et annet punkt er forslaget om tiltak vi vet har uheldige effekter. Et eksempel er utvidelse av lisensfellingsperioden, noe som kan resultere i at jervevalper som er avhengige av moren, overlates til seg selv dersom moren blir skutt. Dette er uetisk og ikke en retning vi ønsker å gå i.

At vi tar avgjørelser basert på best mulig kunnskap, mener jeg er helt avgjørende i rovviltforvaltningen. Jeg er derfor glad for at komiteens innstilling avgrenser seg til å be regjeringen sende forslagene om bruk av kunstig lys ved åtejakt og elektronisk overvåking av fangstbåser på høring. Det samsvarer med min egen vurdering, og forslagene vil bli sendt på høring i løpet av våren. Så dette vil jeg følge opp.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Åsmund Aukrust (A) [12:20:18]: Jeg har et spørsmål om oppfølging av rovviltforliket, og spesielt det som handlet om ulv. Den 17. september sendte Arbeiderpartiet og Senterpartiet ved våre parlamentariske ledere Jonas Gahr Støre og Marit Arnstad et brev til statsministeren, hvor man ba regjeringen redegjøre i Stortinget for hvorfor rovviltnemndas avgjørelse var satt til side når Stortinget har sagt at den skal ha det avgjørende ordet når man ligger over bestandsmålet, og

om det var riktig som regjeringens representanter her på Stortinget sier, at det trengs å gjøres en lovendring for å følge opp Stortingets vedtak.

Nå har det gått over seks uker, og vi har fortsatt ikke engang fått svar fra statsministeren eller fra regjeringen. Hva er bakgrunnen for at regjeringen ikke svarer Stortingets to største opposisjonspartier, og når kommer regjeringen til å svare?

Statsråd Ola Elvestuen [12:21:09]: Svaret skal være oversendt i dag. Enten er det kommet fram, eller så kommer det i dette øyeblikk, for å si det sånn. Så det får dere, og det er da et svar på de konkrete spørsmålene som er stilt av de to partiene. Min vurdering er at det er redegjort for innholdet i de spørsmålene flere ganger overfor Stortinget i både spørsmålsrunder, Dokument 8-forslag og andre forslag, og jeg mener at en redegjørelse i seg selv ikke vil tilføre saken noen ytterligere opplysninger.

Åsmund Aukrust (A) [12:21:52]: Det er jo bra at regjeringen har svart, så da skal vi få lest det svaret og gå ordentlig inn i det. Jeg vil si om en regjering som lovet at man skulle samarbeide mer med Stortinget, at om det da går over seks uker før man svarer på et brev, er det fryktelig lang tid.

Men dette går inn i en rekke – hvor regjeringen får stadig mer konflikt rundt dette området. Som jeg sa, tror jeg at alle interesser er tjent med at konfliktnivået holdes lavt. Under denne regjeringen ser vi at konfliktnivået har eksplodert. Det har vært store demonstrasjoner. Til og med stortingspresidenten har demonstrert mot sin egen regjering. Mitt spørsmål til Ola Elvestuen er hvordan han egentlig vurderer sin egen innsats for å holde konfliktnivået lavt i spørsmålet om rovdyr i norsk natur.

Statsråd Ola Elvestuen [12:22:39]: Min holdning til dette er at vi skal drive en forvaltning som følger opp de vedtakene som Stortinget har gjort, og som jeg nevnte: På noen arter ligger vi under bestandsmålet; på andre ligger vi over. Det er viktig at vi har gode erstatningsordninger, og det er viktig at vi også har gode ordninger for forebyggende tiltak. Det vi nå har gjort, er at vi har styrket FKT-ordningene med 10 mill. kr, og vi styrker også SNOs budsjett med 5 mill. kr, sånn at de kan være til stede flere steder der det oppstår tap til rovdyr.

Vi vil også spesielt følge opp situasjonen i Nord-Østerdal, hvor man kan vente at det er sannsynlig at det også vil kunne komme streifullv senere. Jeg tror ikke det er noen annen måte å gjøre dette på enn å følge de vedtakene som er gjort, og følge opp forvaltningen så godt som det lar seg gjøre, med den todelte målsettingen vi har.

Resultatene er gode; tapstallene går betydelig ned.

Marit Arnstad (Sp) [12:23:59]: Det er imponerende etter nesten sju uker med øredøvende taushet at Fremskrittspartiet og Høyre lar Venstre få lov til å bruke flertallsposisjonen til å la være å orientere Stortinget om den videre utviklingen av ulvepolitikken – godt gjort.

Jeg skal snakke litt om bjørn og Midt-Norge. Det er jo ikke så mange representanter her fra Midt-Norge, veldig få fra Trøndelag i Høyre og Fremskrittspartiet og til gjengjeld mange fra Oslo, Rogaland og andre plasser. Men hvis en utvider bjørneområdet i Midt-Norge, vil det gripe rett inn i noen av de mest aktive landbruks- og beiteområdene i hele Midt-Norge, og en risikerer at alt øst for E6 i Trøndelag – hvis noen her vet hvor det er – blir bjørneområde. Det betyr at kommuner som Stjørdal, Meråker, Snåsa, Verdal og Levanger skal bli bjørneområde. Hvilke konsekvenser ser statsråden for seg at det kan få for landbruk og beitenæring i Midt-Norge?

Statsråd Ola Elvestuen [12:24:58]: Først vil jeg bestride at det er noen øredøvende taushet. Jeg tror jeg var her før jul og snakket om rovdyr og ulv. Jeg tror jeg svarer på spørsmål fra representanter fra Senterpartiet hver uke angående rovdyr. Vi hadde to spørretimespørsmål om både Mangen og Hobøl i Stortinget, og jeg er her også i dag. Jeg vil komme tilbake med ytterligere saker når det dukker opp.

Når det gjelder situasjonen i region 6, er jeg fornøyd med det som nå gjøres, nemlig at Miljødirektoratet og rovviltnemnda er enige om at man skal innhente mer kunnskap. Som det også ble nevnt tidligere, har vi et problem med at vi ligger langt under bestandsmålet for bjørn. Da må vi ha en vurdering også av områdene, om de er godt nok egnet. Det som har skjedd så langt siden rovviltforliket, er at dette området ble mindre sist man hadde revisjon av forvaltningsplanen. Men jeg tror det er riktig å ha mer kunnskap for å ta en riktig beslutning.

Marit Arnstad (Sp) [12:26:03]: Det svaret gjør ikke meg så mye klokere. I likhet med saksordføreren synes jeg det skal bli interessant å høre nærmere hva departementet mener. Forvaltningsplanen i Midt-Norge for bjørn er gjennomført etter alle kunstens regler. Det har vært en bred høringsprosess, det er ingen saksbehandlingsfeil, og allikevel sa departementet i fjor sommer at de kunne tenke seg å tvinge rovviltnemnda til å mene noe annet enn det de gjør, nemlig å utvide bjørneområdet. Nå viser statsråden til at direktoratet og rovviltnemnda er enige. Ja, direktoratet og rovviltnemnda er enige om at området ikke bør utvides, og at den vedtatte forvaltningsplanen skal gjelde i den neste fireårsperioden. Hvis statsråden nå mener at den enigheten mellom direktoratet og rovviltnemnda er bra, vil jeg gjerne at statsråden bekrefter at det betyr at nåværende forvaltningsplan blir gjeldende også i årene framover.

Statsråd Ola Elvestuen [12:26:54]: Forvaltningsplanen gjelder, og det er det ingen som har gått inn og overprøvd. Det er en dialog mellom Miljødirektoratet og region 6. Det de er enige om, er at man skal innhente mer kunnskap. Jeg tror det er riktig av meg og også andre å avvente kunnskapsinnhentingen og resultatene av den. Men det foretas ingen endring i forvaltningsplanen mens det pågår.

Marit Arnstad (Sp) [12:27:27]: Det var en interessant opplysning, for det direktoratet og rovviltnemnda er enige om, er at det gjøres ingen endringer i den forvaltningsplanen som rovviltnemnda har vedtatt. Det er det de er enige om. Det står i motstrid til den beskjeden som kom fra departementet i fjor sommer, om at en ønsket å overprøve forvaltningsplanen for Midt-Norge når det gjaldt bjørn. Det er bra hvis statsråden nå mener at det ikke skal gjøres endringer. Det er litt merkelig at Høyre, Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet da ikke kunne stemme for et forslag som stadfestet det i Stortinget. Men det er utmerket, og statsråden kan gjerne bekrefte ikke bare den ene delen av vedtaket mellom direktoratet og rovviltnemnda, men begge deler – både det som gjelder kunnskap, og at en ikke gjør endringer i dagens bjørnebefolkningsområde.

Statsråd Ola Elvestuen [12:28:15]: Det har aldri vært sånn at departementet har hentet inn forvaltningsplanen for region 6 for å overprøve den. Den ligger til region 6, og det er deres ansvar, men vi har bedt om at man har en kontakt, nettopp for å diskutere situasjonen med bjørn. Enigheten ligger i at man skal hente inn mer kunnskap. Mens man henter inn den kunnskapen, gjøres det ingen endringer i forvaltningsplanen. Det gjøres ingen endringer i forvaltningsplanen mens dette pågår, og ansvaret ligger til region 6.

Lars Haltbrekken (SV) [12:29:04]: Stortinget kommer i dag til å fatte et vedtak om å be regjeringen foreta en vurdering av erstatningsordningene for tap av beitedyr til rovvilt og en evaluering av kompensasjonsordningen.

Det jeg vil spørre statsråd Elvestuen om, er om han i den evalueringen også vil se på det forslaget som bl.a. ble diskutert i rovdrymeldingen fra 2003, og som dannet grunnlaget for forliket i 2004, hvor bl.a. en forhåndsutbetaling for å prioritere å holde husdyr i live framfor å betale ut i etterkant for døde dyr ble diskutert. Vil statsråden se på en sånn ordning for å forebygge konfliktene rundt rovvilt i Norge?

Statsråd Ola Elvestuen [12:30:08]: Vi blir nå bedt om å se på erstatnings- og tilskuddsordningene, se på hvordan de fungerer, og jeg tror det er riktig å gjøre. Så

kan ikke jeg forhåndskonkludere om hva resultatet av det blir. Men vi har hatt et ekspertutvalg også fra 2010–2011 som har sett på ulike alternative innretninger av erstatningsordningen, deriblant en sånn risikobasert erstatning. Så det vil også være én av vurderingene som vi vil gjøre.

Presidenten: Replikkordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Marit Arnstad (Sp) [12:31:07]: Jeg har vært gjennom en del rovdyrdebatter de siste årene, og jeg blir bestandig like overrasket over uviljen mot å gå inn i de enkelte sakene og også over ønsket om å tillegge særlig Senterpartiet motiv og ønsker som vi aldri har stått for. Jeg fikk med meg at representanten fra Arbeiderpartiet sa i sitt innlegg at det var noen som var imot rovvilt i norsk natur. Nei, jeg kjenner ikke noen i denne salen som er imot rovvilt i norsk natur. Senterpartiet sluttet seg til rovviltforliket i 2011. Vi er for de bestandsmålene som er satt for bjørn, jerv, gaupe – og nå også for ulv. La oss ha det som utgangspunkt og ikke tillegge andre folk motiv de ikke har.

Problemet er at bestandsmålene ikke etterleves, det er problemet – at et flertall i Stortinget har fastsatt bestandsmål som ikke blir etterlevd. Det er kanskje mest synlig for ulv at man ikke gjør det, fordi ulvebestanden nå ligger så kjempehøyt over bestandsmålet som er fastsatt av Stortinget. Jeg er, i likhet med enkelte andre her, etter det de har sagt, veldig glad for den bestandsregistreringen vi har. Den er veldig god. Rovdata er kjempegode. Ulvetelleren er også kjempegod. Den viser at det allerede nå, i vinter, er registrert 73 ulver, og enda er det to måneder igjen av registreringene, så det kommer antakelig til å ligge enda høyere til sommeren enn det gjorde i fjor sommer.

Noen av oss har også prøvd å påpeke at jervebestanden ligger langt over bestandsmålet. Det skal den ikke gjøre, så da må vi diskutere hvordan vi skal ta ut jerv mer effektivt. Den diskusjonen vil altså ikke flertallet være med på. Det er ikke snakk om at man skal utrydde jerven fra norsk natur; det er snakk om at man skal komme ned på det bestandsmålet Stortinget har satt. Men jervejakta har vært mislykket år etter år. Ingen tar grep, og Fremskrittspartiet sitter dønn rolig og tør ikke å si et kvekk – utenom til TV 2, da, der snakker de, men i stortingssalen – ingenting.

Når det gjelder bjørn, er det slik at det står i rovviltforliket at flertallet legger til grunn at virkeliggjøringen av bestandsnivået for bjørn ikke skal kreve areal utover dagens yngleområder. Da er en betimelig problemstilling å ta opp hvorfor departementet i fjor sommer truet

med å utvide bjørneområdet i Midt-Norge. Det har de ikke fullmakt til etter rovviltforliket.

Dette er en helt reell saksdebatt, som er godt fundert og godt festet i rovviltforliket, og det er helt utrolig at komiteen nærmest virker redd for å ta debatten, at man prøver å tillegge folk andre motiv enn de har, og også at man ikke er villig til å gå inn i de enkelte sakskompleksene som faktisk bringes opp av ulike partier.

Ole André Myhrvold (Sp) [12:34:23]: Som representanten Marit Arnstad sa, er det alltid interessant å følge rovvilddebattene i Stortinget – selv om de er kjedelig forutsigbare – også for dem av oss som ikke er personlig berørt, verken næringsmessig eller på annen måte.

Stortinget har tidligere vedtatt en todelt målsetting for rovvildpolitikken. Vi skal altså både ha beitende dyr gjennom et aktivt jordbruk for å utnytte beiteressursene i utmark og ha levedyktige bestander av de fem store rovvildartene. Det i seg selv tilsier at det vil bli konflikt, for det er fortsatt sanna at selv om vi deler inn landet i kunstige soner der det ene skal ha forrang foran det andre, forholder ikke dyrene seg til den typen teorilek. Det er det kun byråkrater og politikere i denne salen som gjør – ikke sauene, ikke reinsdyrene og ikke rovvildene. Derfor har Stortinget erkjent det og har gjennom brede forlik, som det er referert til før i dag, og gjennom naturmangfoldloven sikret erstatning til dem som blir økonomisk rammet. Dessverre ser vi en tendens til at dette ikke følges opp. Erstatning avkortes til tross for rovvildtap, og beitebrukere må oppgi husdyrhold eller kompensere med omfattende forebyggende tiltak.

Det er bakgrunnen for et av de forslagene vi i dag behandler. En skulle kanskje tro at det var enkelt å få flertall for et sånt forslag, men nei, bare det å slå fast det åpenbare og tidligere vedtatte ser ut til å være vanskelig i denne salen i dag. I stedet oppstår det en uheldig allianse, mellom Miljøpartiet De Grønne på den ene siden og Fremskrittspartiet på den andre siden, som avviser forslagene – forslag som ville vært oppklarende og sørget for rettferdighet for dem som rammes av Stortingets politikk. I stedet får vi et vedtak der regjeringen bes om å vurdere om erstatningsordningene er gode nok. Det er ikke nødvendig å be om noen vurdering i denne saken. Dette er politikk. Politikk handler om å ville, og da holder det å be om noe så enkelt som at naturmangfoldloven, som vi tidligere har vedtatt, følges opp, og at det skal ytes full erstatning.

Dessverre ender denne saken opp sånn som de fleste rovvildsaker ser ut til å gjøre når de kommer til Stortinget: Flertallet trekker seg inn i tåka – til tross for tidligere forlik, tidligere vedtak og de målsettinger flertallet egentlig står bak. Dette bidrar i seg selv til det økende

konfliktnivået vi ser knyttet til rovvild. Det skaper frustrasjon, og det er skuffende og for ikke å si hånlige mot alle dem som tror på det politiske systemet, og som forsøker å skaffe seg et næringsgrunnlag av de ressurser vi har sagt skal utnyttes.

Siv Mossleth (Sp) [12:37:24]: Jeg la merke til at statsråd Elvestuen poengterte vilje til å innhente mer kunnskap når det gjelder bjørn i region 6. Da er det veldig merkelig å kjenne godt til situasjonen i Nordland i region 7. Det skal innhentes mer kunnskap, sier han, i region 6, men samtidig skal det ikke hentes inn mer kunnskap i region 7. Der har vi nok kunnskap, sies det, til å endre bjørnesonen. Det stemmer ikke. Det finnes kunnskap om rent rovvildfaglige ting, det stemmer, men når det skal legges en forvaltningsplan for rovvild, er det helt på sin plass også å innhente kunnskap om beitenæringen, om tapssituasjonen, om andre næringsinteresser, om bosetting, om livskvalitet, om forholdet til lokalsamfunnet og om forholdet til jaktinteresser. Derfor er det provoserende å høre en statsråd som står her i dag og ønsker mer kunnskap om én region og nekter å innhente mer kunnskap, f.eks. konsekvensutredning i Nordland.

Disse kjerneområdene for bjørn som ikke skal utvides: Det er én ting som ikke kommer fram i denne debatten, og det er hvor langt utenfor et kjerneområde bjørnebestanden kommer til å være. For eksempel krever én årlig yngling i hvert fall sju binner, og så skal en i tillegg ha hannbjørner, som bruker et veldig stort område. For én årlig yngling vil man ha et stort område som godt kan ha 20 bjørner. Selv om dette kjerneområdet i mange tilfeller er mer enn stort nok når man tenker på beitenæringen, er det ingenting i forhold til det reelle området en slik bjørnebestand vil benytte. Begge arealene som tenkes brukt fra forvaltningens side til bjørn i Nordland, vil også berøre 10 000 sauer utenfor området.

Lars Haltbrekken (SV) [12:40:51]: Norge er et land med rike utmarksressurser som vi i et globalt perspektiv er nødt til å utnytte også til matproduksjon. Med klimaendringene som truer, vil det å høste av naturen og bruke de gressbaserte ressursene til kjøttproduksjon være en fornuftig måte å produsere mat på, framfor å gjøre seg stadig mer avhengig av import av soya og korn fra andre land.

Som miljøaktivist har jeg tidligere måttet tåle en god del kjeft for å ha et slikt syn, for det er riktig av Norge å opprettholde sin produksjon av både rein og sau, basert på en energikilde som vi mennesker i hvert fall ikke ennå kan utnytte: gress og lav.

Samtidig ønsker jeg og SV flere rovvild i Norge. Det blir det selvfølgelig konflikter av, men konflikter vi er nødt til å lære oss å leve med på en bedre måte enn i dag.

Vi må ha gode erstatningsordninger for dem som lider tap av husdyr til rovdyr. Derfor er jeg glad for at vi nå skal se på erstatningsordningene og få en evaluering av de erstatningsordningene vi har. Jeg er også glad for at klima- og miljøministeren i et svar til meg tidligere i debatten bekrefter at han vil se på en risikobasert utbetaling.

Vi tror dette kan være en måte å få ned tapstallene på, og at man bedre kan både opprettholde målet om rovdyr i norsk natur – for de spiller en viktig rolle i vår natur – og ha en matproduksjon basert på våre rike utmarksressurser.

Aase Simonsen (H) [12:43:31]: Jeg skal snakke om jerven – det er den saken jeg har fulgt. Jerven er et av våre rovviltedyr som har hatt sin naturlige plass i naturen gjennom lange tider, men som i første halvdel av 1900-tallet holdt på å bli utryddet på grunn av omfattende jakt, noe som senere bidro til at vi etter hvert fredet jerven her i Norge. I ettertid har vi bestemt hvor stor bestanden i Norge bør være, og i hvilke områder den skal kunne ferdes, og vi har sagt at det er rovvilt-nemndene i Norge som skal forvalte denne bestanden, som det er stor enighet om at vi skal ha.

Rovvilt-nemndene har innenfor sine regioner ansvaret for å fatte de årlige vedtak for kvotejakt, lisensfelling og skadefelling for å nå de nasjonale målsettingene for bestanden. Det betyr at de må forholde seg til observerte dyr i regionen og sette tall som ivaretar måltallene. Det er også de enkelte nemndene som har ansvar for å fordele midler til konflikt-dempende tiltak der det er behov for det.

Jerven er ikke lett å ta. Den ferdes over veldig store områder, og enkelte av dyrene kan streife over områder på flere tusen kvadratkilometer. Jervejakt er altså veldig krevende, og den er vanskelig å ta under lisensjakt fordi den helst oppholder seg i skråninger og høyt til fjells der menneskene ikke ferdes. Den er også sky og veldig rask i bevegelsene. Dette ble det også vist til i forliket og i behandlingen i 2011–2012. Likevel var vi den gangen enige om at det var lisensjakt som skulle være hovedvirkemiddelet framover. Så har vi i årene etterpå opplevd at jervebestanden øker. Vi klarer ikke ta ut et høyt nok antall jerv for å holde bestanden på 39 kull. I fjor var tallet 57, som er for mye, og som gjør at vi får for store tap av sauer og andre beitedyr.

Senterpartiet har også tidligere vært en pådriver for å gjøre jakten mer effektiv, og det er gjort prøveordninger og tiltak i ettertid. Det er viktig å gjøre lisensjakten mer effektiv, ikke minst med tanke på at vi skal slippe å gjøre hiuttak for å komme ned på bestandsmålet. Nå er det satt fram seks nye forslag fra Senterpartiet, og ett av disse, om å tillate kunstig belysning og elektronisk overvåking som permanente virkemidler ved all åtejakt, er

tiltak som har vært gjennom en treårig prøveperiode, og som nå er anbefalt av Miljødirektoratet. Vi synes derfor det er en god oppfølging å sende dette ut på høring før endelig vedtak om endringene blir fattet.

De andre fem forslagene kommenterer jeg ikke ytterligere, annet enn å vise til saken og svarbrevet fra statsråden, som viser at forslagene bl.a. kan være etisk betenkelige å gjennomføre med hensyn til dyrevelferd, eller at de kan sette mennesker i fare. Det vises også til at vi har omtrent verdens beste overvåkingsprogram, og at det derfor er unødvendig å utvide ordningen.

Vi har en god ramme for forvaltning av jerv i Norge (presidenten klubber), og jeg tror vi skal kunne forbedre den.

Presidenten: Taletida er ute.

Heidi Greni (Sp) [12:46:54]: Vi kan nå bare konstatere at Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har abdisert i rovviltpolitikken. Fremskrittspartiet har gått hardt ut i mediene de siste ukene. De skulle nå tvinge statsråden til å følge opp rovviltforliket. I går stemte de imot våre forslag om å ta ut Mangen- og Hobøl-flokkene. I dag stemmer de imot våre forslag som angår andre oppfølginger av rovviltforliket.

Med unntak av Arbeiderpartiet, som heldigvis støtter forslaget om å stoppe en utvidelse av yngleområdet for bjørn, er det nå en enstemmig motstand – bortsett fra hos Senterpartiet – når det gjelder å følge opp rovviltforliket. Disse tre forslagene handler ikke om omkamp; de handler om å følge opp rovviltforliket. Til samtlige forslag har Fremskrittspartiet felles merknader med SV. De har altså adoptert SVs rovviltpolitikk. Det så jeg ikke komme.

I rovviltforliket står det:

«Det legges til grunn at virkeliggjøring av bestandsnivå for bjørn ikke vil kreve areal ut over omfanget av dagens yngleområder.»

Dette følger statsråden opp med å sende et brev til rovvilt-nemnda i region 6 om at de må se på utvidelse av yngleområdet.

Et av de alternativene som miljømyndighetene nå utreder, er å se på om kommunene Holtålen, Tydal og Røros skal bli et nytt forvaltningsområde for bjørn. Dette området har store rovdyrutfordringer allerede. De har alle de fire store rovdyrene, de har store tap, det var mange skadefellinger i sommer, og det pågikk jakt på ulv og bjørn samtidig i flere perioder. Dette er et område som er veldig sterkt belastet allerede. Og svaret de som plages med dette, får, er at det nå også skal vurderes yngleområde for bjørn.

Det som forbauser meg mest, er at statsråden i det hele tatt vurderer å se på disse tre kommunene, som er de eneste kommunene i Sør-Trøndelag som er beiteom-

råde for samisk reindrift. Har statsråden vurdert ILO-konvensjonen opp mot dette? Vi vet at vi er forpliktet internasjonalt til å ivareta samisk kultur, vi er forpliktet til å ivareta muligheten til å utøve samisk reindrift. Da vil statsråden ha utredet om de tre eneste reinbeitekommunene i Sør-Trøndelag skal bli yngleområde for bjørn. Det er for meg aldeles uforståelig.

Vi vet at på svensk side i dette området har de en tydelig politikk på at all bjørn i kalvingsområdet tas ut på vårsnø.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [12:50:10]: Jeg må innrømme at det er litt pinlig at statsråden sier rett ut at den eneste grunnen til at vi får informasjon i Stortinget om rovvilt, er nettopp Senterpartiets initiativ. – Vel.

Forvaltning av utmark og rovdyr er krevende og kostbar, men gir verdifull natur og mat. Viktig for bruken av beiteressursene i utmarka er nettopp antall rovdyr. Stortinget har fått til forlik om bestandsmål, og da er det uakseptabelt at dagens regjering framstiller tallet på og uttak av rovdyr etter eget ønske.

Jerv er et dyr som gjør stor skade i Oppland og Hedmark. Bestandsmålet er på 39 jervekull, men bestanden er langt høyere. I 2018 ble det registrert 53 kull. Bare i Oppland har de funnet behov for lisensfelling av åtte dyr i jervesonen og i beiteprioriterte områder denne vinteren. For kommunene berørt av jervesonen – Vang, Øystre Slidre, Lom, Vågå, Sel og Nord-Fron – er dette av enorm betydning for beitebruken. Vi må ikke lenger tilbake enn til 2017 da SNO sist måtte drive med ekstraordinære uttak. Grunnet økt konflikt mellom dyrehold og forvaltning har ordførere skrevet opprop og folk gått i demonstrasjonstog.

Rovviltnemnda i Oppland har etter eget initiativ hatt en gjennomgang av rovviltforliket fra 2011. Nemnda mener at på særlig tre områder kan forvaltningen bli bedre.

Lisensfelling på jerv fungerer dårlig for å regulere bestanden. De tekniske hjelpemidlene i forsøksprosjektene må med bakgrunn i erfaringene som er gjort, bli permanente. Fylkesmennene må få tillatelse til å iverksette skadefelling på jerv vinterstid med bruk av snøscooter. Det må etableres mer faste rutiner for at miljøforvaltningen tar ut en større del av restkvotene på rovvilt. Ved beitenekt på grunn av store rovviltskader må forvaltningen få bruke alle virkemidler de kan for å ta ut skadedyrene som fører til beitenekt.

Fylkesmannen i Oppland er dessuten tydelig i sine tilbakemeldinger til departementet om bruk av kameraovervåking på fangstbå og lys på åtet. Dette handler rett og slett om hvordan de kan gjøre denne jobben, hvordan de skal bruke tiden sin, og hvordan vi mener at dyrene som skal bli tatt ut, bør bli håndtert. Er det best

at båsene blir kontrollert ved at oppsynet går til fots – det er store avstander for å se til fangstbåsene – eller kan et kamera gi oppdateringer slik at eventuelle dyr i båsene raskt blir oppdaget? Er det best at fangstplasser med åte er mørke, og at jegerne må drive over lengre tid for å følge opp åtet, eller at åtet har lys, slik at aktiviteten kan skjje over kortere tidsrom? Her må vi ha effektive uttak.

Marit Arnstad (Sp) [12:53:28]: Det er ulike syn i rovviltpolitikken, og SV, Miljøpartiet De Grønne og Venstre står for et helt annet syn enn det flertallet og Stortinget har stått for. Det har jeg respekt for. De ønsker en helt annen type forvaltning, og de har heller ikke stått bak de rovviltforlikene som er inngått. Det er «fair enough», de har ønsket at en skal gjøre det på en annen måte – ja, i 2012 sto også Venstre bak rovviltforliket, men de har til dels andre forslag. Det har jeg respekt for, men jeg har ikke mye respekt for at Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet ikke er villig til å gå inn i diskusjonen, ikke er villig til å drøfte disse spørsmålene, når de tross alt sier at de står på det rovviltforliket som er inngått i 2012.

Hvorfor vil de ikke diskutere en sak som opptar så mange – også av deres egne velgere i de fylkene som er mest berørt? La meg gjenta en gang til: Hvor er representantene fra de fylkene som er mest berørt? Har de gjeamt seg, unngår de debatten, skal de vente til etter lokalvalget, kanskje? Eller skal de konsentrere seg om å si ting på tv som de ikke tør å gjenta i stortingssalen? Denne uviljen fra det flertallet som var med på forliket, mot å ta debatten, og som for så vidt også tillegger andre partier meninger de ikke har, må jeg si jeg synes er sørgelig for hele saken – også det at komiteen som har ansvaret for saken, som burde kunne den, og som burde gå inn i fakta rundt saken, ikke har gjort mer rundt det, men stort sett har hatt talsmenn som prater rundt grøten og ikke tar tak i de faktiske problemstillingene.

For hva er fakta når det gjelder jerv? Arbeiderpartiets talsmann sa at her var det metoder som ikke var i tråd med norsk jaktkultur. Hvilke metoder er det? Det er ett forslag her som en kanskje ville sett på som det, og det er utvidelse av lisensfellingsperioden. Det skjønner jeg at en kan drøfte. Men når det gjelder å kunne bruke kunstig belysning, lommelykt, eller med sporjakt eller snøscooter: Det er slik man gjør på revejakt og elgjakt. Hva er problemet med å gjøre det på jervejakt?

Når det gjelder spørsmålet om å stille noen midler til rådighet så sørsamene kan få lov til å passe på reinkalvene under kalvingsperioden: Hva er problemet med det? Hvorfor kan en ikke gå inn og faktisk prøve å ta stilling og debattere det saklige i saken?

Så kommer de vanlige munnhellene fra statsråden. En kan ikke ta ut ett punkt i rovviltforliket, en må styre et-

ter helheten. Ja, det er slikt en sier fra miljøforvaltningen når en ønsker å bruke akkurat det som passer en, og ikke det som partiene i rovviltforliket faktisk har skrevet. Når en ønsker å plukke ut bare det som passer best, men ikke det en ikke liker, så er det de ordene en bruker. Likeens skal vi nå ha nye faglige vurderinger omkring jerv og bjørn. Ja, det har en sagt i fire år, og det betyr i realiteten – oversatt: En har ikke tenkt å foreta seg noe som helst.

Tore Storehaug (KrF) [12:56:46]: Eg heldt innlegget mitt i stad som saksordførar, men det er jo fleire saker som no blir behandla under eitt, og difor tenkjer eg det er greitt å seie noko òg om dei andre sakene.

Det er eit berande prinsipp for Kristeleg Folkeparti at vi som nasjon skal ta vår del av ansvaret for at vi har levedyktige bestandar av dei store rovdyra, og kostnadane for det bør fellesskapet bere i lag. Difor er det eit omfattande erstatningsregime for tap av beitedyr til rovdyr og midlar til tapsførebyggjande tiltak mot rovviltskadar og konfliktdempande tiltak, dei såkalla FKT-midlane.

Forslagsstillarane som har fremja dette forslaget, set fingeren på utfordringa ved delar av dette, men vi trur likevel at det ikkje er rett å gå inn i dei avgjerdene over bordet i eit Dokument 8-forslag. Difor synest eg det er ei god løysing når fleirtalet i komiteen har samla seg om å be regjeringa gjere ei vurdering av erstatningsordningane for tap av beitedyr til rovdyr og FKT-ordninga, og rapportere dette til Stortinget på eigna måte. Desse ordningane – som til saman skal ha det målet at storsamfunnet skal dekkje kostnadene ved å ha store rovdyr i Noreg – blei til i ei tid då vi hadde ein langt mindre rovdyrbestand enn vi har i dag. Og med det er det nokre praktiske erfaringar vi har i dag som tilseier at ein bør sjå på dei og kanskje oppdatere dei – og iallfall få gjort ei skikkeleg evaluering.

I innstillinga syner vi òg til rovviltforlika frå 2004 og 2011 og til ulveforliket frå 2016, og vi føreset at regjeringa og klima- og miljøministeren følgjer opp dei vedteke føringane frå stortingsfleirtalet.

Ei god og oppdatert erstatningsordning er ein føresetnad for ei folkeleg forståing for rovdyrpolitikken – og endå meir: Det handlar faktisk om rettferd og anstendighet.

Eg synest det er godt at komiteen har klart å samle seg om breie forlik, for dette viser at fleirtalet i Stortinget ønskjer å stå opp for den todelte rovdyrpolitikken i Noreg, men vi skal gjere det på den måten at vi både lyttar til fag og spelar på lag med den forvaltninga som vi har.

Arne Nævra (SV) [12:59:09]: Jeg takker aller først for relativt hyggelige ord fra representanten Arnstad om SVs holdning i denne saken.

Når det gjelder jerven, åpner selvfølgelig SV for å vurdere nye, effektive avlivingsmetoder. Det er vi åpne

for, men altså ikke uten motforestillinger og forbehold. Senterpartiet har i sin iver etter å ta ut rovdyr sett bort fra en del ulemper og uønskede sider ved dette forslaget: hensynet til annet vilt ved løshundjakt, f.eks., eller hvordan kontrollere snøscooter-trafikken til og fra åteplasser. Det er ikke noe småtteri, det. Eller f.eks. å framskynde jaktstarten enda mer – da nærmer vi oss farlig hensynet til yngletidsfredningen.

Og så et slags hjertesukk fra meg: Her kan Senterpartiet stå sammen med oss i mange saker, skulder ved skulder, som jeg har sagt – i distriktpolitikken, i jordbruksoppgjøret, i synet på EU og delvis WTO. Og vi sto sammen i kampen mot nærpolitireformen og region- og kommunereformen, for å nevne noe. Jeg vil si til Senterpartiet: Vi burde hatt med oss alle miljøorganisasjonene også, som vil mye av det samme som oss når det gjelder bærekraftig jordbruk, sjølberging, kortreist mat, osv. Tenk bare på importen av kraftfôr. Det er leit at disse sakene skal splitte en viktig potensiell front rundt disse spørsmålene. Vi hadde virkelig hatt bruk for dem for å slå ring om norsk jordbruk og norske distrikter.

Helt til slutt: Representanten Knutsdatter Strand refererte et antall jerv i Hedmark – eller i hvert fall i Innlandet – opp mot fjellstrøk. Jeg har en kommentar til det. Jeg har også et stående spørsmål til statsråden. Jeg stilte det spørsmålet også sist vi hadde rovdyrdebatt her i salen, men jeg tror ikke statsråd Elvestuen fikk tid til å svare på det. Utgangspunktet vårt er at vi skal ta ut jerv der hvor det er beitedyr, der hvor det er prioriterte beiteområder. Jeg tror alle er enige om at det er det viktigste. Og så jakter vi altså jerv i lavlandet i Hedmark, hvor det ikke finnes sau. Dette skjønner jeg ikke. Dette må noen forklare meg – hvorfor det er sånn. Hvorfor går ikke gode krefter inn for at vi i hvert fall bevarer de jervene som er i lavlandet i Hedmark? Ei god bikkje, ett eneste individ, har nå klart å jakte ned tre jerver i lavlandet i Hedmark. Skjønner man poenget? Det er et økologisk samspill der, bl.a. med ulv, som er fantastisk, jerven kommer og tar restene etter ulvens måltid. Men det finnes altså ikke sau i området, og jerven gjør ingen skade. Det spørsmålet kunne det vært veldig hyggelig å få svar på.

Abid Q. Raja hadde her overtatt presidentplassen.

Emilie Enger Mehl (Sp) [13:02:21]: Gjeldende rovdyrpolitikk legger opp til en tydelig todelt målsetting: Det skal være rom for både rovdyr og beitedyr. Men faktum er at nå er grunnlaget for å drive med beitedyr i ferd med å falle bort, også i beiteprioriterte områder. Og så er det en målsetting som ikke står i rovviltforliket, men som vi må følge, og det er at folk skal kunne leve med rovdyrpolitikken, folk skal kunne føle trygghet i

sin hverdag og slippe utrygghet og nærgående dyr og konsekvensene av en feilslått politikk.

Jeg er veldig glad for at statsråden nevnte at han må til Stortinget nesten hver eneste uke for å diskutere ulv. Ja, det må han – fordi det er viktig for folk! Ja, det er Senterpartiet som får ham hit, så vi kan diskutere dette, men vi spør jo fordi folk lurer. Vi representerer dem som må leve med regjeringens fullstendig feilslåtte ulvpolitikk, og som føler utrygghet i sin hverdag. Vi spør på vegne av alle dem som ikke forstår hvorfor ikke Hobøl- og Mangen-revirene kunne tas ut når bestandsmålet for ulv er langt overoppylt. Vi utfordrer ministeren på vegne av alle dem som ser at det er dypt urettferdig at man ikke får utbetalt full erstatning for konsekvenser av rovdyrangrep, også i ekstraordinære situasjoner.

Det er også derfor vi fremmer forslag. Vi er valgt inn på Stortinget og har tilgang til Stortingets talerstol. Og vi har forslagsrett i Stortinget på vegne av folk i ulvesonen, i jervesonen og i bjørneområder, fordi politikken regjeringen fører, er fullstendig urettferdig. Den ignorerer fullstendig alle de mange signalene ministeren og regjeringspartiene får om at nok er nok.

For bare tre dager siden gikk Fremskrittspartiet ut på tv2.no og sa at de ville instruere egen regjering til å skyte mer ulv. De siste årene har det også vært flere ulveopprør i Høyre, men Høyre og Fremskrittspartiet svikter fullstendig når det kommer til stykket, i Stortinget. Det er utrolig synd at regjeringen ikke lytter til folk, og at de i dag stemmer mot våre forslag om å bedre erstatningsordningene, om effektiv lisensjakt og om en forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe som er i tråd med rovviltforliket.

Terje Halleland (FrP) [13:05:19]: Rovvilt har dessverre blitt gitt stor oppmerksomhet den siste tiden. Det skal være rovvilt i Norge, men det skal også være beitedyr, og det skal være aktiv bruk av utmarksressursene.

Vi har opplevd at konfliktnivået har vært svært høyt, selv om en av de viktigste intensjonene med forliket har vært å dempe konfliktnivået. Det er inngått brede og gode forlik på Stortinget. For Fremskrittspartiet er det naturlig og særdeles viktig at disse blir gjennomført, og det skal Fremskrittspartiet være med på å følge opp, ikke på grunn av Senterpartiet, men på grunn av forliket og på grunn av næringen.

Senterpartiet uttrykker fra denne talerstolen bekymring over at SV og Fremskrittspartiet står i lag i en sak. Det er sikkert all grunn til det – jeg blir bekymret selv når jeg ser sånne avstemninger – men jeg hadde blitt enda mer bekymret hvis jeg hadde vært Senterpartiet og sett at jeg sto aldeles alene. Av og til skal vi tenke politikk og markere oss med hva vi mener, og med våre særstandpunkter. Andre ganger skal vi finne løsninger, og å finne løsninger må en som oftest gjøre med andre

for å få flertall. Forlik, kjære Senterpartiet, blir veldig sjelden inngått når en er helt alene.

Å finne gode løsninger har Fremskrittspartiet vært med på, for forliket er ikke Fremskrittspartiets primærpolitikk, det er et kompromiss. Bestandsmålet som alle, inkludert Senterpartiet, snakker om fra denne talerstolen i dag, er et bestandsmål som Senterpartiet ikke har støttet. Nå skyter Senterpartiet på Fremskrittspartiet, som gjerne er det partiet som står Senterpartiet og Senterpartiets politikk på dette området nærmest. Det er veldig vanskelig å få til løsninger hvis vi kun skal trekke saken helt til det ytterste og ikke være villige til å se på kompromisser for å bli enige sammen.

Siv Mossleth (Sp) [13:07:53]: I Nordland er det bred politisk enighet om at rovvilttrykket på beitenæringen er for hardt, og at det må reduseres. De eneste som kanskje ikke er helt på linje med det store, brede politiske flertallet der, er SV og Venstre. Men denne enigheten når liksom ikke helt inn i denne salen. Forrige taler snakket om å trekke dette spørsmålet til det ytterste.

Da må jeg si at det virker som om det er statsråden og regjeringa som trekker dette spørsmålet helt til det ytterste. I Nordland ser statsråden ut til å synes det er helt greit å legge ynglingsområdet for bjørn i det eneste kalvingsområdet for rein – i Balvatn reinbeitedistrikt. Da er det kun rovviltfaglige argumenter som teller. Alle andre faglige begrunnelser og argumenter og hensynet til samisk reindrift blir helt neglisjert. Ministeren skal huske at reindriften i Nordland har lavest tilgang på kalv etter tap, selv om beitene i Nordland er veldig gode. Slaktevektene er ypperlige. Om dette med lavest tilgang på kalv etter tap: Reindriften har tap av kalv på rundt 60 pst. Dette gjelder også i områder hvor det ikke går tog, hvor det ikke er noen jernbane. I Nordland har vi enorme områder uten tog.

Så har jeg lyst til å si litt om gaupe. Det var representanten Nævra som nevnte at norske forskere er flinke. Ja, på mange områder er de det, men når det gjelder telling av gaupe, er grunnlaget for å sette bestandsmål overhodet ikke til stede. Det telles frivillig. De som følger dette, ser jo at når folk gang etter gang ikke blir trodd når de registrerer gaupefamilier, når SNO ikke kommer, og når kriterier gjør at kunnskapen som er helt tydelig lokalt, ikke blir tatt hensyn til, er det vanskelig – det er ikke en gang riktig – å tro på bestandstall for gaupe.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [13:11:12]: Jeg kjenner at jeg må dvele litt ved virkelighetsoppfatningen, for det blir argumentert som om Senterpartiet står alene. Det er da det er så godt å vite at det er tusenvis av mennesker rundt omkring i det ganske land som står sammen med oss i dette – senest i et fakkeltog tidligere denne måneden. Vi er definitivt viktige for å represen-

tere de delene av folket som ikke blir hørt i departementet og forvaltningen ellers. Vi representerer de innbyggerne som blir berørt av dette til daglig, de som ser og vet hvordan det er å leve i rovviltsoner, og som brenner for god matproduksjon og beitehold. Disse menneskene lever på enorme arealer og er forvaltere av verdifulle ressurser i det daglige. Her snakker vi om områder som er populære for reiseliv, og som gir grunnlag for både kraftproduksjon og ikke minst den gode matproduksjonen som vi er så stolte av her i Norge.

Lite bruk av antibiotika og lite bruk av ekstensiv matproduksjon og dyrehold er noe vi kan være stolte av, nettopp fordi vi kan bruke den dyrebare utmarka vår. Samtidig er det i dagens ånd å se på muligheter for effektivisering, og det er nettopp det forslagene som er tatt opp i Stortinget i dag, peker på: effektiv bruk av offentlige midler som er hentet fra verdiskaping og skatt, og effektiv forvaltning som ikke skal beslaglegge enorme ressurser uten grunn.

For eksempel har vi i dag i Oppland en fylkesmann, en fylkeskommune, 26 kommuner og tusenvis av innbyggere som bruker enorme ressurser på irritasjon rundt rovviltkonflikter. Det er hverdagsfrustrasjon knyttet til planarbeid, fellingsløyver og ikke minst klagebehandling i ettertid. Dette er ikke effektiv forvaltning.

Effektive uttak er dessuten å fokusere på dyreveilferd. Å kunne la forvaltningen bruke alle tilgjengelige hjelpemidler handler ikke om å være barbarisk, men om å være barmhjertig med dyrene det gjelder, jegerne som gjør jobben, og forvaltningens vedtak, som skal følges opp. Forvaltningen har ikke overflod, og midlene de har til rådighet, må brukes med omhu.

I utgangspunktet burde vi ikke behøve å drive med så detaljert instruering fra Stortingets side, men jeg ser at det er det vi må når det er så stor avstand mellom dem som blir berørt helt nede på bakkeplan, i den enkelte kommune, og departementet. Det er grunn til å stille spørsmål om hvordan dialogen mellom departementet og f.eks. Fylkesmannen i Oppland er når virkeligheten i tilbakemeldingene fra Fylkesmannen er så langt fra det som departementet foreslår.

Vi kan være stolte av verdens beste matproduksjon. Vi har næringsrik melk på grunn av beiting på urter som vi ellers ikke hadde kunnet utnytte. Det håper jeg vi kan ha i framtiden også.

Stefan Heggelund (H) [13:14:28]: Det var et par innlegg fra representanter fra Senterpartiet som gjorde at jeg tok ordet.

Det ene var kommentaren om at statsråden bare svarer på Senterpartiets initiativ. Ærlig talt, jeg er for spisse debatter, men det man sier, bør i hvert fall ha et par berøringspunkter med virkeligheten.

Til representanten Arnstads bemerkning om at Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet ikke deltar i debatten: Hva i alle dager er det vi står her og gjør? Er dette en illusjon? Vi deltar i debatten, både i media, i stortingssalen og på ulike konferanser med dette som tema. Vi er uenig i noen av konklusjonene til Senterpartiet, men Arnstad bedyrer at hun har respekt for at man kan være uenig med Senterpartiet. Hun sto på talerstolen nå nettopp og påsto at det kunne man ha respekt for – men tydeligvis ikke. Det er kanskje bare respekt når det passer for Senterpartiet.

Til representantens påstand om at komiteen ikke har satt seg inn i saken. Vel, det er en helt annen virkelighetsforståelse enn det det brede flertall på Stortinget har når det gjelder behandlingen av disse tre sakene. Alle har vært oppe og snakket om det gode samarbeidet som har vært i energi- og miljøkomiteen. Det har blitt jobbet godt med disse sakene i komiteen – akkurat som det ble jobbet godt med disse sakene i komiteen da Marit Arnstad selv var en del av den i forrige periode, da Senterpartiet hadde nærmest likelydende forslag.

Vi kan se litt på realitetene. Når det gjelder bjørn, er mesteparten av jaktmetodene som foreslås, allerede tillatt – i samarbeid med SNO. Når det gjelder jerv, foreslår flertallet å sende på høring et forslag om at forsøksordningene med fastmontert kunstig lys på åtejakt og elektronisk overvåking av fangstbåsk skal bli permanente. Jeg kan ikke se at Senterpartiet er en del av det forslaget. Og når det gjelder erstatning, nettopp fordi vi ser at dette er en krevende situasjon, nettopp fordi vi forstår at det er lenge siden det har vært en evaluering av hvordan ordningene foregår, ber flertallet regjeringen om å vurdere erstatningsordningene for tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordningen og om å komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Jeg kan ikke se at Senterpartiet er en del av det forslaget.

Dette er en viktig debatt, og her skal man ha forståelse for alt det som skjer ute. Men de innleggene vi holder i debatten, bør i hvert fall ha noen berøringspunkter med virkeligheten når man beskriver andre partiers standpunkter og engasjement.

Ketil Kjenseth (V) [13:17:50] (komiteens leder): Jeg velger å starte med representanten Arnstad, som omtalte hvilke partier som var en del av rovdyrforlikene. Venstre har vært en del av de store rovdyrforlikene. Så var det den siste delen, som gjaldt antall ulv i 2014, der vi ønsket noen flere. Vi står inne for rovdyrforlikene, og det er også det vi forvalter ut fra i regjeringsplattformen i dag. Det er aktiv forvaltning. Her blir det mer penger, en øker kunnskapen om forvaltning, og det er ingen andre alternativer til å hente inn bestandsmål enn det vi har i dag. Hvis vi starter på nytt, vil det gå enda 10–15 år

før vi har en tidslinje som gjør at vi kan forvalte på et annet grunnlag.

Ja, det er slik at Senterpartiet spør en del og engasjerer seg i rovviltpolitikk. For all del – det må de gjerne gjøre. Og at de her spør på vegne av noen tusen – ja, det er noen som går i demonstrasjonstog og demonstrerer utenfor Stortinget. Men det er også slik at Venstre og andre partier – i dag er det faktisk alle de andre partiene – svarer på vegne av de ca. 80 pst. av befolkningen som vil ha rovdyr i Norge. Det er det rovviltforlik handler om. Så er det å finne forvaltningen, og den utvikler vi over tid.

Jeg lever i Innlandet. Jeg har hytte i Hedmark og bor i Oppland. Vi lever tett på dette, men det angår ikke alle i hverdagen, og de jeg møter, er opptatt av at vi skal ha en forsvarlig forvaltning, at vi skal ha kunnskap om forvaltningen, og det er ikke bare på vegne av dem som har husdyr, men også på vegne av de rovdyra vi ønsker å ha. Vi har tillit til den forvaltningen vi har i dag. At man lykkes med å felle rovdyr i dag – i fjor ble det felt rekordmange ulv, f.eks. – skyldes ikke i så stor grad de tekniske hjelpemidlene, det skyldes at vi har blitt bedre til å jakte på store rovdyr i Norge de siste årene, det må vi trene på. Og det er ikke elskelbyråkrater i Oslo som foretar den forvaltningen, det er ansatte i Statens naturoppsyn og andre som har stor kunnskap og er mye ute i felt, som står for mye av den gode forvaltningen.

Så er det noen utfordringer knyttet til soner. De er ikke kunstige, men det er en forvaltning som vi politisk har sagt at vi er nødt til å ha nettopp for å forvalte ... (Presidenten klubber.)

Statsråd Ola Elvestuen [13:21:11]: Jeg skal prøve å svare på noen spørsmål, men først vil jeg understreke at det er viktig å ha med seg resultatet av rovviltforlikene og den todelte målsettingen som Stortinget har vedtatt. Tapene til rovvilt de siste fem årene er redusert med 46 pst. Fra 2007 er de redusert med 58 pst. Ser vi på tap isolert til jerv, erstattet vi i 2006 over 16 000 beitedyr. I fjor erstattet vi 5 600 dyr. Så utviklingen er positiv, og dette skjer samtidig med at fra 2017 til 2018 økte sauebestanden i Norge med over 2 pst.

Det er selvfølgelig utfordringer der hvor man har store tap. I fjor hadde man det i Nord-Østerdalen, Fosen, Meråker og Bardu. Det vil også skje senere. Det kan være ulike steder, men vi må ha en forvaltning der vi prøver å nå og holde oss på bestandsmålene samtidig som den positive utviklingen med tap til rovdyr fortsetter. Som jeg sa i mitt innlegg, ligger vi nå over bestandsmålet på jerv og ulv, men vi ligger under på bjørn og gaupe. Da gjelder det å ha en forvaltning som balanserer dette.

Representanten Arnstad tok på nytt opp at vi ikke følger rovviltforliket, at vi bare påpeker at vi må ta hele rovviltforliket. Når det gjelder forvaltningsplanen og

områder for bjørn i rovviltregion 6, har den eneste endringen der fra 2011 vært en reduksjon. Det er klart at vi må prøve å føre en forvaltning, og det er en del av rovviltforliket også at vi skal ha 13 ynglinger av bjørn. Som det er påpekt tidligere, beveger binnene seg lite. Jeg er glad for at vi nå har en enighet mellom Miljødirektoratet og rovviltnemnda i region 6 om at vi skal hente inn mer kunnskap. Men forvaltningsplanen ligger fast.

Også for rovviltregion 7, som Siv Mossleth også tok opp, er planen hentet inn etter at det har vært påpekt at man ikke har nådd målene gjennom flere år i regionen. Her har vi en god prosess med rovviltnemnda. Det skal være et nytt møte den 20. februar.

Og helt til slutt ... (Presidenten klubber.) Det rekker jeg ikke å si.

Presidenten: Vi har en taletid, og den må vi prøve å overholde.

Heidi Greni (Sp) [13:24:34]: Jeg vil oppfordre statsråden til å tegne seg til et nytt innlegg, for han var overhodet ikke innom mitt spørsmål, som gjaldt vurderingen departementet har gjort når de har plukket ut de tre kommunene i Sør-Trøndelag som er beiteområde for tamrein og kalvingsland for tamrein, som aktuelle kandidater for et nytt yngleområde for bjørn. I «Samiske tall forteller» var rovvilt oppgitt som det eneste inngrepet 100 pst. av reieneierne i området var berørt av, og det var også oppgitt som den største årsaken til psykiske utfordringer i den samiske befolkningen.

Jeg har sittet i kommunal- og forvaltningskomiteen i mange perioder. Tidligere har Venstre vært opptatt av å følge opp ILO-konvensjon nr. 169, der vi forplikter oss til å ivareta de sør-samiske tradisjonene. Det må naturligvis forutsette at det fortsatt er mulig å drive med samisk reindrift. Hvis dette blir yngleområde for bjørn, vil det være helt umulig, og det vil i så fall dø ut. De påpeker at dette er en mye større trussel og ble rangert mye høyere enn vindkraftinngrep, hytteutbygging, mineralnæring osv.

Representanten Heggelund påsto at Senterpartiet ikke har respekt for ulike meninger. Jo, vi har absolutt respekt for ulike meninger, men partier som sier én ting utenfor denne salen og noe helt annet når de kommer inn i salen, som sier én ting i media og stemmer imot når de sitter i salen, må jeg bare innrømme at jeg har null respekt for. Senterpartiet er ikke for seg selv. Det var 10 000 på plenen her og demonstrerte tidligere i måneden. Det var en historisk begivenhet, for de demonstrerte ikke for at Stortinget skulle fatte nye vedtak. De demonstrerte for at Stortinget skulle sørge for at de vedtakene som var fattet, ble gjennomført. Jeg tror at det aldri i Norges historie har skjedd tidligere.

Heggelund snakket også om berøringspunkt med virkeligheten. Da tror jeg kanskje han bør sette seg litt bedre inn i saken. Han sa at i dag er det tillatt å bruke disse virkemidlene i samarbeid med SNO. Jeg lurer på om representanten rett og slett ikke skjønner forskjellen på uttak etter skadefellingstillatelse og lisensjakt. SNO har ingenting med lisensjakten å gjøre.

Sandra Borch (Sp) [13:27:52]: Jeg må si at da jeg hørte representanten Heggelunds innlegg, var det jeg fikk med meg, tre ord – tydeligvis regjeringens tre favorittord – nemlig: evaluere, vurdere og utrede. Det Høyre her sier, er at de ikke har tenkt å gjøre noe med dagens rovdyrpolitikk, en rovdyrpolitikk som er helt ute av kontroll.

Jeg må få spørre regjeringsspartiet Fremskrittspartiet om noe. For noen dager siden kunne vi se representanter fra Fremskrittspartiet bruke store ord på TV 2-nyhetene. Her sa Fremskrittspartiet at de skulle fremme forslag. Ja, de skulle instruere regjeringen om å ta ut mer ulv. I dag er det helt stille. I går, under debatten om regjeringserklæringen, var det også helt stille. Fremskrittspartiet stemte imot Senterpartiets forslag om å ta ut Høbøl- og Mangel-flokkene. Jeg merker meg at det er enklere å stå på TV 2-nyhetene og skrive på Facebook og snakke med store ord, men mitt spørsmål til Fremskrittspartiet er: Når kommer forslaget om å instruere regjeringen? Det tror jeg det er veldig mange som ønsker et svar på. Realiteten er at man ikke evner å gjøre noe med dette. Det virker som om Fremskrittspartiet håper at dette bare skal gå over, men det kan jeg love: Det kommer ikke til å gå over.

Til statsråd Elvestuen, som nærmest klager over at Senterpartiet stiller så mange spørsmål om rovdyr: Jeg kan si at Senterpartiet kommer til å stille enda flere spørsmål om rovdyr, for dette er en sak som er viktig for folk.

Til representanten Kjenseth, som nærmest får dette til å handle om en debatt om hvorvidt man er for eller imot rovdyr i norsk natur: Det er ikke et tema. Vi skal ha rovdyr i norsk natur. Men her er det snakk om å følge opp Stortingets vedtak og de bestandsmålene Stortinget har vedtatt.

Så til representanten Halleland. Fremskrittspartiet sier at Senterpartiet står alene i denne saken: Nei, vi står overhodet ikke alene. Vi står opp for tusenvis av folk som lever med rovdyr tett innpå seg. Vi står opp for folk som får næringsgrunnlaget sitt truet og ødelagt av rovdyr. Det ser vi bl.a. på demonstrasjonen som var utenfor denne salen for bare noen uker siden. Vi står i lag med over 200 ordførere som har skrevet under et opprop mot regjeringens rovdyrpolitikk. Senterpartiet står overhodet ikke alene i denne saken, og det er det på tide

at denne regjeringen tar innover seg. Senterpartiet kommer til å fortsette denne kampen. Problemene går ikke bare over.

Åsmund Aukrust (A) [13:30:59]: Et par kommentarer: Arbeiderpartiet ble beskyldt for ikke å delta i debatten i disse sakene. Det synes jeg var en litt underlig påstand, for Arbeiderpartiet har jo gått inn for en rekke av disse forslagene. Vi stemmer for forslaget om å få flere forsøk på jerv. Når det gjelder bjørn, sier vi – sammen med Senterpartiet – at vi ikke skal øke området i region 6, og når det gjelder erstatningsordningen, sier vi klart fra om hva slags erstatningsordning vi ønsker, og vi står også der sammen med Senterpartiet.

Det som er sant, er at vi ikke er enig med Senterpartiet i alle spørsmål som gjelder rovdyr. Arbeiderpartiet gikk bl.a. inn i et forlik med regjeringen og Kristelig Folkeparti om bestandsmålet for ulv, noe Senterpartiet ikke gjorde. Nå registrerer vi at de fleste støtter opp om forliket, og det synes jeg er veldig bra, for det gir forutsigbarhet for hva som skal være norsk politikk på dette området.

Jeg vil egentlig gi ros til Senterpartiet for at vi har et veldig godt samarbeid om disse spørsmålene både her i Stortinget og også lokalt.

Kjernen i problemet er at regjeringen ikke følger opp. Det har vært null kontakt mellom regjeringen, Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet, som var deres forlikspartnere i dette spørsmålet. Både Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti sier at regjeringen ikke følger opp den enigheten vi har. Det betyr at det egentlig ikke er flertall for den ulvepolitikken som regjeringen fører.

En ting er at Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti sier det, men også mange av regjeringens representanter sier det. Terje Halleland sa at man velger å se helt bort fra ulveforliket. Det sa Terje Halleland etter at Bård Hoksrud hadde lagt det fram rett før jul. Morten Ørsal Johansen sa at regjeringen gir blaffen i hva Stortinget sier. Olemic Thommessen sto på plenen og demonstrerte mot regjeringen da han selv var stortingspresident.

Det er eksempler på at denne regjeringen har vært totalt mislykket når det gjelder å skape ro og forankring for politikken de fører. Med Ola Elvestuen og Vidar Helgesen har konfliktnivået eksplodert. Da er det lov å tenke at det ikke er alle andre som tar feil, men at det kan hende man selv har gjort noe som har bidratt til at man har havnet i den situasjonen man er i.

Når Arbeiderpartiet og Senterpartiet ber om at man skal redegjøre for dette i Stortinget – komme til Stortinget og diskutere det – tar det altså over sju uker før vi får svar, og da er svaret at det ser de ingen hensikt med å gjøre. Jeg mener det er en veldig arrogant oppførsel fra regjeringens side under Erna Solbergs ledelse. Det viser at

denne regjeringen verken er interessert i å lytte eller å samarbeide med de andre partiene – heller ikke de partiene de har inngått avtaler med. Det var bakgrunnen for at Arbeiderpartiet gjorde det ganske uvanlige i går kveld å stemme for et forslag – som et resultat av at vi ikke lenger har noe samarbeid med regjeringen om dette spørsmålet – som instruerer regjeringen om å følge opp det Stortinget tidligere har vedtatt.

Presidenten: Representanten Siv Mossleth har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Siv Mossleth (Sp) [13:34:07]: Statsråden må være feilorientert om situasjonen i Nordland. Nord-Norge og Nordland har den høyeste andelen av kongeørn. Bestandsmålene for jerv er nådd og har vært det over lang tid. For gaupe er tellingen for dårlig – vi har gjentatte ganger bedt om at vi må få bedre bestandstillinger av gaupe. Og faktisk er det slik at vi ikke har plass til 14–20 bjørner i et fylke hvor tilgangen på reinkalv etter tap bare er 40 pst.

Jeg skulle ha sagt en del om erstatning også i dag, men det ser ut til at jeg ikke får tid til det. Men det er litt ergerlig at det reelle tapet som var før rovdyrbestanden ble for stor, ikke tas hensyn til når normaltap beregnes.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:35:34]: På grunn av høyring i komiteen har eg ikkje fått med meg heile debatten, men eg kan ikkje la vere å kome inn i debatten og fortelje litt om erfaringane me har i Sogn og Fjordane og på Vestlandet.

I fjor sommar herja ulv i fire kommunar, i både Fjaler, Høyanger, Naustdal og Hyllestad. Bortimot eit par hundre lam og 20–30 lamsauer vart tekne av dage, delvis på ganske bestialske vis. Det vart òg gjort vedtak om skadefelling, men ingen ulv vart felt. Like før jul fann NINA ut at ulven, som framleis går på Vestlandet, kjem frå Sverige – nordvest for Stockholm kjem han frå. Han er altså ikkje norsk, han er ein innvandrar til landet. No er det sjølv sagt gjeve høve til lisensjakt – den 29. januar kom Fylkesmannen med det. Problemet er: Kven skal gjere det? Desse kommunane har ingen jaktlag. Det er eit fylkesfellingslag, som Vestskog står for, men det er ikkje lov å bruke snøscooter, og ein kan tenkje seg korleis det er i desse områda med fjordar, fjell og lange vidder å jakte på ein svensk ulv som er på stadig flyttefot mellom dei ulike lokalitetane.

Eg kunne tenkje meg å høyre kva ministeren vil bidra med for at ein faktisk skal kunne ta ut denne ulven. Dette er eit beiteområde, ulven har ingenting å gjere der, og han må vekk. Ein har gjeve to skadefellingsløyve. Ingen ulv er felt. No er det lisensjakt. Det står sjølv sagt att å sjå korleis det vil falle ut. Men erfaringane frå det prø-

veprosjektet som ein har hatt i Sogn og Fjordane med jerv, med utgangspunkt i Årdal, har vist at ved å bruke kunstig lys, elektronisk overvaking og snøscooter er det òg mogleg å ta ut skadedyr frå elles ganske utilgjengelege område i høgfjellet.

Spørsmålet mitt til statsråden er: Kva vil han gjere for faktisk å syte for at denne ulven vert teken ut, og at òg fleire jervar vert tekne ut? Så må eg seie at det er ganske provoserande å høyre at SV vil ha fleire rovdyr lenger vest – takke oss til å ha dei langt aust, og helst aust for svenskegrensa.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [13:38:50]: Jeg hadde tenkt å si noe om felling av rovdyr og tiltak rundt det helt til jeg hørte statsrådets innlegg. Han sa noe om resultatet av de forlikene vi har inngått, og hvordan det hadde utartet seg. Han sa bl.a. at tap av beitedyr, bl.a. sau, er redusert. Ja, det stemmer. Da er det lov å stille seg spørsmålet: Hvorfor det? Jo, fordi det ikke er igjen noen beitedyr å ete; det er ikke igjen flere beitedyr å drepe. Derfor er tapene redusert. Så sa han at den totale sauebestanden i Norge har økt. Ja, det er riktig, men hvor? Ikke i områdene innenfor ulvesonen og i områdene rundt, men alle andre steder i landet. Og hva har det resultert i? Jo, at livsgrunnlaget for en god del bønder har blitt borte, det de har satset framtida si på. Og dette er bønder som for noen år siden måtte la være å drive med melkebruk fordi forholdene i disse områdene ikke lå til rette for det, og de ble oppfordret til å starte med sau. Nå er dette grunnlaget borte. Spørsmålet mitt er da: Hva skal disse bøndene nå begynne med? Bananer er kanskje en mulighet.

Så vil jeg si lite grann om Senterpartiet og deres korttidsminne. Jeg husker at Senterpartiet satt i regjering og sa én ting og gjorde noe helt annet. Det er forskjell på å sitte i regjering og å sitte i opposisjon, og jeg skal gladelig innrømme at i opposisjon gjorde vi akkurat det samme som Senterpartiet, og det virket.

Til slutt: Vi har ikke levert noe forslag i denne saken når det gjelder ulv, fordi denne debatten, har jeg skjønt, ikke handler om ulv i det hele tatt, den handler om alt annet enn ulv. Men dere kan ta det helt med ro, Framskrittspartiet kommer nok til å levere sine forslag. Og jeg tror faktisk vi skal klare å få til en enighet med de partene som har inngått et rovviltforlik, om hvordan vi skal gjøre det framover.

La meg helt til slutt bare si noe om dette med erstatningsordninger: Heggelund var inne på det, så jeg skal bare nevne det sånn helt til slutt. De ordningene vi har nå, har ikke bare muligens gått ut på dato – de har gått ut på dato. Her må det gjøres noe, og regjeringen har sagt, og forslaget ligger her, at det skal gjøres endringer, og at det må vurderes å gjøre endringer. Da må vi finne ut hva

det største problemet er, finne ut hva slags endringer vi skal gjøre, og så gjør vi det. Men at det må gjøres noe, er det ingen tvil om.

Presidenten: Representanten Marit Knutsdatter Strand har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [13:41:55]: Nå ble jeg veldig glad for representanten Ørsal Johansens innlegg, for han tok opp mange av de samme poengene som jeg merket meg. Og til representanten Halleland: Da vet vi at vi ikke er alene, vi har med oss Ørsal Johansen og hans syn på laget.

Ett av poengene er nettopp det som Elvestuen tar opp, med rekordstort uttak, som kan ha en sammenheng med rekordstore bestander. Han tar videre opp rekordlave tap til tross for flere sauer, men da er nettopp spørsmålet: Hvor er sauen? Er det beitedyr igjen i utmarka, eller blir de holdt på innmark, der det er større smittepress og ofte mer behov for tilleggsføring og -vanning?

Statsråden sier at vi må balansere forvaltningen til vi er over bestandsmålet for jerv og ulv, men under for andre arter. Hva går denne balanseringen ut på? Blir det åpnet for nye virkemidler for uttak av jerv? Blir de prøveordningene vi har i dag, permanente, i det minste inn til bestandsmålet er nådd?

Lene Westgaard-Halle (H) [13:43:15]: Disse ulvedebattene i Stortinget er ganske forutsigbare for de fleste av oss. Egentlig kan vi oppsummere Senterpartiets innlegg på følgende måte: Ulv, ulv! Og det skjer ofte når vi diskuterer andre saker enn ulv, som vi egentlig burde ha gjort i dag, det skjer også når vi diskuterer klima. Temaet er ulv. Uansett hva alle andre partier sier i denne salen, gis det et inntrykk av at alt er helt håpløst, det er helt mørkt, med mindre all ulv forsvinner.

For dem av oss som er opptatt av å forholde oss til ulveforliket og å holde ulvebestanden i sjakk, virker det ganske kontraproduktivt når absolutt alt knyttet til ulv blåses opp som om det skulle være dommedag i morgen.

Vi skal ha respekt for dem som bor i ulvesonen. Vi som ikke bor der, skal ikke bagatellisere de utfordringene det er å både bo og leve der, og enda verre: å få revet livsgrunnlaget bort. Det skal vi være veldig varsomme med. Men noen ganger får jeg inntrykk av at dette handler om alt annet enn ulv. Jeg får inntrykk av at det handler om politikk, det handler om strategi, det handler om kommunikasjon, og det handler om å skape en konfliktlinje mellom by og land som vil tjene enkelte partier.

Ja, regjeringen er nødt til å følge opp ulveforliket, det skulle bare mangle, men jeg tror vi i ulvedebatten tjener ganske mye på å gjøre det på en litt annen måte enn å bruke ropert hver eneste gang vi snakker om ulv.

Presidenten: Representanten Marit Arnstad har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Marit Arnstad (Sp) [13:44:56]: Representanten Westgaard-Halle mente åpenbart at jeg har snakket om ulv, men jeg har ikke snakket om ulv, jeg har snakket om det vi behandler i dag, nemlig bjørn, jerv og erstatning, og det har Høyre nesten ikke snakket om. Det er mulig Westgaard-Halle mener at dette er strategisk. Jeg kan forklare at det er helt ærlig ment. Og når hennes medrepresentanter ikke kommer fra Vestfold, men kommer fra Trøndelag, eller Nordland eller Hedmark, er det mange av dem som også er enige med oss.

Til representanten Halleland: Vi kommer til å føre denne debatten og fighten alene om vi må det. Vi vet at mange er enige med oss. Vi vet at disse debattene kommer til å tvinge seg fram. FrP-erne kan heller ikke gjemme seg i skjørtene på Venstre til evig tid; denne debatten tvinger seg fram.

La meg bruke de siste femten sekundene på å gi en stemmeforklaring. Når det gjelder utvidelse av bjørneområdet, vet vi at et flertall i denne salen ville ha vært enige med oss om de hadde fått mulighet til å stemme fritt. Det får de ikke i dag. Derfor velger vi også å omgjøre dette forslaget, altså forslag nr. 1, til et oversendelsesforslag.

Presidenten: Da er forslag nr. 1 gjort om til et oversendelsesforslag.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [13:46:15]: La meg først få uttrykke at jeg tror på Senterpartiets ærlighet i deres engasjement når det gjelder rovdyrdebatten, det skulle det ikke være noen tvil om.

Jeg vil si litt om det jeg først hadde tenkt å si, og det gjelder felling og tiltak for felling. Når det gjelder bl.a. jerv, er det nå utvidede forsøksordninger med bruk av kunstig lys og kamera. Åtejakt er litt spesielt og brukes i enkelte jaktformer i dag, men det er strenge restriksjoner akkurat på åtejakt. Det har også med dyrevelferd å gjøre.

Når det gjelder jervejakt, er det utrolig vanskelig. Det er faktisk en av de vanskeligste jaktformene som finnes, for jerven er en liten og kjapp luring, men det går forholdsvis greit når en først har knekt koden for hvordan en jakter den. Det som er problemet og en av de store utfordringene, er at det er veldig få som har sett denne jaktformen. Det er en forvaltningsjakt som foregår – i likhet med både hjortejakt, reinsdyrjakt, elgjakt og «you name it». Så det er jakt. Jo flere jegere en får til å forstå denne jaktformen og til å være med på den, jo større vil fellingsprosenten bli, og jo lettere vil det være med uttak. Erfaring med jakt tilsier at en blir en bedre jeger, og ingen form for jakt er lik.

Jeg tror at det å gjøre jaktformen populær og få med flere jegere vil bidra ganske mye, i tillegg til at en da kan bruke jaktformer som bl.a. bås og tilsyn med båsene.

Så gjelder det bjørn. Der har vi egentlig en god forvaltning, vi har mange gode jegere med lang erfaring som kan å felle bjørn, og som gjør det på en utrolig god måte. For å være helt ærlig tror jeg at den største utfordringen med bjørn ikke gjelder den bestanden vi har nå, for den er omtrent halvparten av det bestandsmålet vi skal ha, og det sier i grunnen alt. Jeg tror bestandsmålet vil være en utfordring framover, for hvis vi nesten skal doble bjørnebestanden, tror jeg vi får store utfordringer i de områdene som – nei, sa jeg bjørn? Ja, jeg sa bjørn, jeg er litt opptatt av ulv også.

Altså: Jeg tror at den største utfordringen med bjørn kommer hvis vi skal ha en bestand som kommer opp imot bestandsmålet. Da tror jeg utfordringene blir store. Det kan muligens være slik at vi bør ta en evaluering av rovviltforliket og se om bestandsmålene er i tråd med det vi så den gangen vi vedtok det, eller om bestandsmålet på enkelte arter kanskje burde endres noe.

Presidenten: Det er fort gjort å gå i surr med bjørn og ulv – «same same but different».

Statsråd Ola Elvestuen [13:49:32]: Det ble etterlyst noen flere svar.

Først til representanten Navarsete, som tok opp dette med fellingslag også i områder hvor det er lite rovdyr. Jeg har ikke noe annet svar enn at det er selvfølgelig rovviltnevnene og FKT-midlene, altså i et samarbeid og kontakt med SNO og Miljødirektoratet, som ser på hvordan vi kan få til den beredskapen.

Så til representanten Greni, som mente jeg ikke svarte på spørsmålet om en eventuell utvidelse av bjørnesonen i Trøndelag. Jeg kjenner ikke til at departementet har vært involvert i å se på de kommunene. Det som har vært vår tilnærming, er at man må ha en vurdering av området, om det har et omfang og en plassering som er godt nok egnet for å nå bestandsmålet for bjørn.

Det skal gjøres en kunnskapsinnhenting. Forvaltningsplanen gjelder, og det gjøres ingen endring i den slik det er nå. Her skal det gjennomføres kunnskapsinnhenting, og så må det tas vurderinger på bakgrunn av det.

Det var også nevnt noe om tellinger og kvalitet på overvåkning, bl.a. av gaupe. Jeg mener forvaltningen alltid skal se på hvordan man skal få så gode bestandsvurderinger som mulig, men jeg mener vi har verdens beste overvåkningssystem i Norge, og det er ingen andre som har den kunnskapen vi har. Og Rovdata gjør en uavhengig jobb, slik de skal for å ha den kunnskapen.

Representanten Borch antydte at jeg var misfornøyd med å få spørsmål. Det er jeg slett ikke, det er bra å få spørsmål, og jeg skal med glede svare på alle spørsmål

fra Stortinget, også alle dem som kommer om rovdyr. Det er ingen problem. Det er bra.

Så til Ørsal Johansen og den beiteprioriterte og rovdyrprioriterte målsettingen. Det er riktig at jeg sier at en oppnår resultater, som reduserte tap, men det er klart at det likevel har konsekvenser, og at det har konsekvenser innenfor de beiteprioriterte områdene. Det er helt riktig at sau på utmark er det nå få eller ingen av innenfor ulvesonen. Nå har antall bruk gått ned både utenfor og innenfor de beiteprioriterte områdene, men innenfor ulvesonene viser de siste tallene fra NIBIO en liten økning i antall bruk, og også en liten økning i antall sauer.

Presidenten: Representanten Arne Nævra har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Arne Nævra (SV) [13:52:44]: Uansett hva slags fortegn man har på disse rovdirene, får vi en bestand som er ganske liten, den er egentlig på et lavmål i Norge sammenlignet med mange land i Europa. Men vi har altså rovdyr i Norge, og ifølge stortingsflertallet skal vi ha det. Da er spørsmålet: Er det på noen måte mulighet for å utnytte det næringsmessig? Er det mulig å tjene penger på dyrene som går der, som allikevel er der, og som ikke bare gjør skade? Kanskje kan vi tjene noe på dem.

Jeg vil bare minne representantene om at vi har et miniseminar den 19. februar om akkurat dette temaet. Det er bl.a. komitélederen sammen med undertegnede som inviterer. Der er det mange foredrag, og de kommer med innspill rundt det å tjene penger på rovdyr. Det er kanskje ikke så dumt – heller ikke fra grunneiersiden. Jeg håper flest mulig representanter kommer dit.

Presidenten: Det var dagens reklameinnslag.

Emilie Enger Mehl (Sp) [13:54:03]: Jeg vil begynne med representanten Westgaard-Halles innlegg. Som representanten Arnstad sa, har vi snakket om mye mer enn bare ulv i denne debatten, men hvis Westgaard-Halle synes det er forutsigbart når Senterpartiet snakker om ulv, er jeg enig i det. Det blir forutsigbart fordi det skjer ingenting fra regjeringens side. Vi snakker om at man må følge rovviltforliket, at det må bli rettferdighet i ulvepolitikken og i rovdyrpolitikken generelt. Så lenge regjeringen beholder status quo og ikke gjør noen ting, er det klart at vi fortsetter å presse på for de sakene.

Westgaard-Halle sa at hun får inntrykk av at debatten handler om alt annet enn ulv. Det synes jeg egentlig var et godt poeng. Jeg kan delvis være enig med representanten Westgaard-Halle i det, for ulvesaken er ekstremt viktig i seg selv, men den er også et symbol på mye annet i tillegg til den verdien den har som en selvstendig debatt. Den er et symbol på at regjeringen over-

kjører folk og overkjører Distrikts-Norge i sak etter sak. Den er et symbol på at det er veldig langt fra beslutningene som blir tatt i departementene i Oslo, til hverdagen til folk, som må leve med konsekvensene av regjeringens politikk. Den er et symbol på den avmakten folk føler når selv ikke regjeringen velger å følge Stortingets politikk, som rovviltforliket. Hvordan skal da den vanlige mannen i gata føle at han kan ha påvirkning på det som skjer i norsk politikk? På den måten handler ulvedebatten og rovdyrdebatten om mye mer enn bare rovdyr.

Til representanten Halleland vil jeg si at jeg ikke helt skjønner om han mener at vi er enig eller uenig. Jeg klarer ikke helt å forstå om han mener at regjeringen følger rovviltforliket eller ikke. Jeg oppfatter at vi er enige om at rovviltforliket må følges, men mener representanten at rovviltforliket følges slik det er i dag? Det spørsmålet kan også rettes til Høyre.

Nylig hadde vi en voldsomt stor demonstrasjon utenfor Stortinget. 10 000 mennesker hadde reist inn fra hele Norge for å si at nok er nok, rovviltforliket må følges. Mener representantene her i dag, fra Høyre, Fremskrittspartiet og for så vidt Venstre, at de 10 000 menneskene reiste hit forgivevs fordi rovviltforliket allerede følges? Det er spørsmål jeg gjerne vil ha svar på.

Dere er nødt til å lytte til folk. Dere er nødt til å ta inn over dere det folk ber om, og begynne å følge rovviltforliket. Hvis ikke må dere være ærlig på at dere ikke kommer til å gjøre noe.

Presidenten: Representanten Sandra Borch har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Sandra Borch (Sp) [13:57:10]: Jeg vet ikke hvor representanten Westgaard-Halle har vært i denne debatten, eller om hun har vært til stede under debatten hele tiden, for representanten Myhrvold har snakket om erstatning, representanten Mossleth har snakket om jerv, representanten Greni har snakket om bjørn, representanten Arnstad har også snakket om bjørn, representanten Knutsdatter Strand har snakket om jerv, representanten Navarsete har også snakket om jerv, og jeg brukte mitt hovedinnlegg til å snakke om de utfordringene som har vært rundt bjørn i mitt hjemfylke, Troms. Så et flertall av Senterpartiets innlegg handler faktisk om de sakene vi behandler i dag. Men det er mulig Høyre tror at alle rovdyr er ulv. Det er det altså ikke.

Så til en liten stemmeforklaring. Når det gjelder representantforslaget angående jerv, kommer Senterpartiet subsidiært til å støtte forslaget fra komiteen.

Presidenten: Representanten Heidi Greni har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Heidi Greni (Sp) [13:58:27]: Representanten Ørsal Johansen tok til orde for å vurdere om bestandsmålet for bjørn bør evalueres. Det er jeg helt enig i. Når vi ser de store utfordringene dagens bjørnebestand gir for beitenæringene, tror jeg det vil være umulig å opprettholde beitenæringene på dagens nivå hvis bestanden skal fordobles. Det vil også være helt umulig å oppfylle våre forpliktelser overfor urbefolkningen, oppfylle ILO-konvensjon nr. 169, hvis vi skal ha dobbelt så mye bjørn i Norge som det vi har i dag. Senterpartiet er absolutt interessert i å vurdere et redusert bestandsmål for bjørn, for vi ser at det konfliktnivået som er i dag, er stadig økende, og det er store utfordringer med alle de fire rovdirene. Skal vi i tillegg ha dobbel bestand av bjørn, vil beitenæringene bli skadelidende.

Lene Westgaard-Halle (H) [13:59:52]: Innlegget til representanten Enger Mehl bekreftet egentlig akkurat det jeg sa. Alt blir så voldsomt, det er sort eller hvitt, alt eller ingenting. Regjeringen gjør ingenting, sa hun. Jeg tror verken SV, Miljøpartiet De Grønne eller de fleste miljøorganisasjonene som bryr seg om rovdyr, er spesielt enig i at regjeringen ikke gjør noen ting når det gjelder ulv.

Jeg er bonde, jeg er medlem av Bondelaget, og jeg er egentlig enig med Senterpartiet i ganske mye. Men i denne saken skyver de sånne som meg fra seg. I denne saken skaper Senterpartiet konflikt og ikke løsninger.

Terje Halleland (FrP) [14:00:40]: Det blir påpekt veldig at en ikke diskuterer ulv her i dag, men nå ble jeg virkelig utfordret direkte på om ikke Fremskrittspartiet ønsket å skyte mer ulv og følge forliket. Ja, Fremskrittspartiet vil skyte mer ulv. Vi ønsker at forliket skal følges, og vi ønsker også å ta grep slik at vi skal få innfridd forliket. Det har nemlig ingenting med forliket å gjøre hvor mange ulv som blir skutt, forliket går kun ut på hvor mange som skal overleve.

Jeg tror at de fleste har fått med seg at Fremskrittspartiet ikke er fornøyd med den forvaltningen som er blitt gjort nå. Men når vi diskuterer erstatningsordninger, når vi diskuterer fangstmetoder for jerv og bjørneforvaltningen, er det ikke naturlig for Fremskrittspartiet å fremme forslag om andre saker som berører ulv.

Magne Rommetveit hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Emilie Enger Mehl har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Emilie Enger Mehl (Sp) [14:01:51]: Jeg er glad vi fikk den avklaringen fra Fremskrittspartiet, at de er uenig med sin egen regjering i den politikken som føres. Jeg

skjønner at de ikke vil fremme forslag i dag, men de hadde muligheten til å stemme for Senterpartiets forslag i går – forslag de selv har gått ut i mediene og sagt at de skulle fremme. Da vi valgte å fremme det i Fremskrittspartiets fravær av dette, valgte de å stemme imot.

Til representanten Westgaard-Halle: Jeg skjønner at det kan virke voldsomt for en grønnsaksbonde fra Vestfold. Men jeg er fra en gård midt i ulvesonen mellom tre ulverevir, og jeg skjønner så godt de 10 000 menneskene som reiste inn hit for å demonstrere for at rovviltpolitikken som Stortinget er blitt enig om, skal følges. Frustrasjonen er voldsomt stor, og det synes jeg ikke det er noen grunn til å legge skjul på – heller ikke i Stortinget.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:03:03]: Det er nesten utruleg å høyre den arrogansen som enkelte i denne salen legg for dagen overfor vanlege folk som prøver å skape seg ei næring, som prøver å skape seg ei inntekt, som prøver å skape seg eit liv rundt om i Bygde-Noreg. Det er ganske ufatteleg når ein sjølv har funne lam som går i ring med jervebitt over nakken og lir. Heldigvis hadde mannen min ved det høvet med seg gevær, me skulle på jakt, så me kunne ta livet av lammet. Eg hadde ikkje kunna gjort det dersom eg hadde gått der utan gevær. Er det ikkje i det heile nokon av rovdyrtilhengarane som bryr seg om dei lidingsane som vert påførte husdyr? Det har forundra meg i årevis, og det skulle vore interessant å få eit svar på kvifor det er så utruleg viktig å verne om dei rovdyra som skaper så mange plager for husdyr, så mykje lidings og så mykje elende for folk som prøver å skape seg eit levebrød. Det er ufatteleg at nokon kan stå på denne talarstolen og seie at me ønskjer oss fleire rovdyr mot vest, når me ser kva vedtaket om å flytte grensa for jervesona, som vart gjort i Valdres-Gudbrandsdalsregionen, har ført til. Dei har hatt invasjon av jerv etter det, i område som skal vere prioriterte til beitebruk, og det tek levebrødet ut av hendene til folk.

No har eg med respekt å melde ikkje fått vore på heile debatten, men eg vil gjerne få svar på det spørsmålet eg stilte i stad: Vil statsråden syte for at dei forsøka som har vore gjorde med kunstig lys, med bruk av snøscooter og andre hjelpemiddel som kamera, vert brukte i større grad enn i dag, for at ein skal kunne ta ut dei rovdyra som ein har vedteke at ein skal ta ut? Det er altfor få, ok – men i alle fall sikre at dei vert tekne ut. Det vert dei i altfor liten grad i dag, for det er vanskeleg rett og slett i eit land som Noreg med vår topografi og geografi å få gjort det på ein skikkeleg måte.

Men tilbake til starten: Den arrogansen som enkelte i denne salen har overfor kvardagen til vanlege folk som gjennom generasjonar har budd ute i distrikta våre – den er nesten uuthaldeleg å høyre på.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sakene nr. 4–6.

Sak nr. 7 [14:06:07]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra, Espen Barth Eide og Else-May Botten om nye tiltak og virkemidler for kutt i norske klimagassutslipp fram til 2020 (Innst. 138 S (2018–2019), jf. Dokument 8:15 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske frå energi- og miljøkomiteen vil presidenten føreslå at taletida vert avgrensa til 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten føreslå at det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve høve til replikkordskifte på seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Sandra Borch (Sp) [14:07:07] (ordfører for saken): Først må jeg få takke komiteen for et godt samarbeid i saken. Det er en samlet komité som viser til at Norges nasjonale bidrag etter Parisavtalen er et innmeldt mål om å redusere utslippene med minst 40 pst. innen 2030, noe vi vil gjennomføre sammen med EU. Samtidig har Norge lovfestet gjennom klimaloven at vi skal være et lavutslippssamfunn i 2050. Det er viktig at Norge arbeider både nasjonalt og internasjonalt for at verden skal lykkes med målsettingene i Parisavtalen.

Jeg regner med at de andre partiene vil redegjøre for sine standpunkter i denne saken, men samtidig må jeg på vegne av et flertall i komiteen vise til klimastrategien som ble vedtatt av Stortinget i april. Den inneholder en rekke tiltak og virkemidler som skal bidra til at Norge når vedtatte utslippsmål innen 2030, i tråd med europeiske og internasjonale forpliktelser.

Jeg må også fra flertallets side understreke at en helhetlig politikk for utslippskutt favner mange ulike sektorer, og at dette innebærer at tiltak og virkemidler må innarbeides og settes i system på en rekke områder. Det fordrer etter flertallets syn at det ligger ryddige, grundige og forutsigbare politiske vedtak til grunn.

Jeg vil også påpeke at en rekke av tiltakene som foreslås i dette representantforslaget, allerede er enten vedtatt, iverksatt eller under utredning. Det er også grunnlaget for at Senterpartiet ikke støtter alle forslagene som her fremmes.

Jeg vil også fra Senterpartiets side påpeke at i et samarbeid med EU kan 2030-målet for ikke-kvotepfiktige utslipp nås hovedsakelig gjennom innenlandske utslippsreduksjoner, men det kommer i tillegg til bruk av EU-regelverkets fleksible mekanismer, et forhandlingsrom Senterpartiet mener Norge må bruke. Det er betydelige muligheter for innenlandske utslippsreduksjoner, og dette er en viktig prioritering som vil sørge for nødvendig omstilling i Norge på veien mot lavutslippssamfunnet.

Samtidig er det viktig at utslippskuttene gjennomføres på en mest mulig kostnadseffektiv måte for å få mest mulig utslippskutt for pengene. Dette har vært og er et viktig prinsipp i norsk klimapolitikk. Det er et grunnleggende viktig prinsipp i klimapolitikken at utslippskutt skjer i alle sektorer, og at utformingen av klimapolitikken i samfunnet generelt og i enhver sektor spesielt tar utgangspunkt i den klimaeffekten som ønskes oppnådd.

Men utslipp knyttet til matproduksjon og biologiske prosesser kan ikke direkte sammenlignes med utslipp knyttet til andre sektorer, fordi målet om utslippskutt i denne sektoren aldri kan bli null. Det ble også fastsatt av en samlet næringskomité i forbindelse med jordbruksmeldingen i 2017. Vurderingen av hvilke virkemidler som er best egnet til å utløse tiltak på de ulike områdene, kan etter Senterpartiets syn ikke være upåvirket av andre politiske mål og samfunnshensyn. Det er viktig å understreke hvor viktig det er at klimapolitikken utformes på en måte som sikrer fortsatt nasjonal matproduksjon, og som ikke ytterligere svekker landbrukets mulighet til å produsere mat til egen befolkning. Hensynet til akkurat det bør stå i en særstilling for Norges del med hensyn til hvor sårbar norsk matproduksjon er, og det nasjonale ansvaret vi har for selvforsyning. Tiltak som reduserer kjøttproduksjon innenfor landegrensene, noe denne regjeringen har tatt til orde for, men som med stor sannsynlighet vil føre til økt kjøttimport over landegrensene, er et eksempel på tiltak som Senterpartiet ikke kan stille seg bak.

Senterpartiet er utålmodig når det gjelder å satse på de større klimatiltakene som faktisk kan redusere utslippene stort både globalt og internasjonalt. Det gjelder særlig framdrift og investeringsbeslutninger for de prosjektene som er startet rundt karbonfangst og -lagring, og også det å få i gang et CO₂-fond for næringstransport. Jeg ble bekymret da jeg hørte på Politisk kvarter her en morgen at regjeringen ikke har startet forhandlingene med NHO for å få på plass et CO₂-fond. Derfor støtter Senterpartiet disse forslagene som er lagt fram i dag. Så vil jeg ta opp forslagene nr. 17–19.

Presidenten: Representanten Sandra Borch har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Åsmund Aukrust (A) [14:12:22]: Det som skuffet meg mest med den nye regjeringserklæringen, var klimapolitikken. Den tok ikke de nødvendige klimaløftene som skal til. Verden har bare få år på seg om vi ikke skal øke gradene mer enn en halv grad. Vi handler ikke som vi skal. Denne regjeringen har en politikk for å bryte klimamålene for 2020. For 2030 har vi ikke satt et eget nasjonalt mål.

Arbeiderpartiet mente at vi skulle ha et eget nasjonalt mål, at vi skulle kutte i Norge og investere innenlands. Vi ville ikke kjøpe oss fri – og fikk støtte fra en samlet miljøbevegelse. Det mente Høyres Stefan Heggelund for under et halvt år siden var Trump-politikk. Nå skryter Trine Skei Grande av at regjeringen mener det samme. Problemet er at det ikke er sant. Problemet er at de har strammet opp retorikken, men med liten skrift i erklæringen står det det samme. De åpner opp for et fortsatt stortilt kjøp av kvoter. Det er opp til Siv Jensen å bestemme om det er nødvendig.

Når regjeringen ikke leverer i klimapolitikken, gjør vi i Stortinget det. Arbeiderpartiet og SV har fremmet 37 forslag om hvordan vi kan få en mer offensiv miljøpolitikk, om hvordan vi kan få til de store utslippskuttene her hjemme, i Norge. Miljøpartiet De Grønne støtter så godt som alle forslagene, majoriteten støttes også av Senterpartiet. Det viser tydelig hvor den mest ambisiøse siden i politikken ligger. Men den nye regjeringen stemmer altså imot hvert eneste forslag – ikke et eneste av disse forslagene mener regjeringen det er verdt å se på.

I går lovet regjeringen at de skulle lytte til Stortinget. Jeg tror vi trygt kan si at de stryker på første dag. Og om kritikk fra Arbeiderpartiet ikke går hardt inn på dem, skulle man tro de lyttet til sine venner i NHO. Den nye NHO-sjefen mener at det er så alvorlig at forslaget om CO₂-fond for næringslivet i dag blir forkastet, at man like gjerne kan bryte hele samarbeidet – et initiativ LO, NHO, ZERO og 22 andre organisasjoner står bak. Nå står hele samarbeidet på spill fordi regjeringen sier nei. Man skulle tro at man ville lytte, men nei da. Høyres Stefan Heggelund svarer med å skjelle dem ut, og sier de ikke har forstått noe som helst. Vi ser det igjen og igjen – en regjering som verken lytter eller samarbeider, og det om den saken som trenger det aller mest, klimasaken.

I går sa regjeringen også nei til å starte et arbeid med et nytt klimaforlik. Klimasaken går virkelig harde kår i møte med den nye flertallsregjeringen.

Men vi er klare til å gjøre jobben i opposisjon. Vi har alternativene som skal til. Vi vil gjøre byggeplassene mer miljøvennlige. Vi vil ha en storsatsing på miljøvennlig transport, på busser, biler, lastebiler og skip. Vi vil klimaomstille landbruket, slik at vi kan produsere verdens mest klimavennlige mat. Vi vil satse på teknologi som fanger CO₂. Å utvikle ny teknologi er bra for norsk

klimapolitikk, og det er avgjørende for verden. Her har regjeringen vært en sinke. Dette bør være en storsatsing for Norge. Det trenger politisk ledelse, men vi ser det motsatte: kutt og utsettelse. Det er dårlig klimapolitikk, og det er dårlig næringspolitikk.

Arbeiderpartiets klimapolitikk er bra for kloden fordi den får utslippene ned. Den er bra for Norge fordi vi omstiller Norge gjennom å skape nye arbeidsplasser. Og den er bra for folk fordi vi har en klimapolitikk som er rettferdig, som inkluderer alle, som er tilpasset både de som bor i by, og de som bor i distriktet, de som har mye penger, og de som har lite. Omstillingen til det klimavennlige samfunnet må føre til at forskjellene reduseres, ikke øker.

Jeg tviler ikke på at Ola Elvestuen har et stort engasjement for å bekjempe klimaendringene. Jeg er ganske sikker på at det er mange av de forslagene som fremmes i dag, som han gjerne skulle sett at Venstre kunne stemme for. Problemet er at han har gjort seg selv til juniorpartneren til Høyre og Fremskrittspartiet. Da er det dette som er resultatet.

Arbeiderpartiet er klare til å ta lederrollen sammen med resten av opposisjonen, med gode krefter rundt omkring i Norge, i kommuner og i byer, med næringsliv, med fagbevegelse og med miljøbevegelsen. Det gjør vi gjennom de forslagene vi fremmer i dag, og det kommer vi til å fortsette å gjøre.

Jeg tar opp våre forslag i saken.

Presidenten: Då har representanten Åsmund Aukrust fremja dei forslaga som Arbeidarpartiet har saman med andre parti.

Stefan Heggelund (H) [14:16:50]: Først har jeg lyst til å takke komiteen for et godt samarbeid og saksordføreren for et godt arbeid med dette forslaget.

Det at vi har et godt samarbeid i komiteen, gjør også at jeg blir litt overrasket over at jeg hele tiden blir feilsitert av representanten Åsmund Aukrust. Jeg har ikke sagt at de fører en Trump-politikk – jeg sa i forbindelse med ACER-debatten og debatten om EUs klimastrategi at man snakket om internasjonalt samarbeid i det norske ordskiftet litt på den samme måten som vi ikke liker å høre fra over dammen. Det mener jeg er en helt legitim kritikk av noen av de argumentene som vi fikk i forbindelse med de to debattene.

Men la meg få lov til å takke for den debatten vi hadde i går. For uavhengig av hva man mener om regjeringserklæringen – som jeg ikke så veldig overraskende synes er god – var det en debatt der energi- og miljøkomiteen virkelig fikk satt fotavtrykk ved å snakke om det viktigste spørsmålet i vår tid, nemlig menneskeskapte klimaendringer. Det er viktig nettopp fordi det er så mange andre ting som hviler på at vi klarer å løse det. For ek-

sempel er forskjellen på 1,5 grader og 2 grader bl.a. hvor mange hundrevis av millioner som må leve et liv i fattigdom. Det kan påvirke flyktningstrømmer, matproduksjon og hvor vi kan bo. Derfor, og av mange andre grunner i tillegg – f.eks. at det vil være direkte økonomisk uansvarlig ikke å bekjempe klimaendringene – er dette vår generasjons store utfordring.

Da er det også bra når det kommer forslag, uansett hvilket parti det forslaget kommer fra. I dette representantforslaget lå det opprinnelig 37 forslag, og jeg tror i den forbindelse at det kan være litt interessant å diskutere hvordan klimapolitikken bør styres, for det er faktisk ekte mennesker på ekte arbeidsplasser som skal omstille seg og nå frister som blir satt av myndighetene.

Alle sektorer skal kutte. Det er regjeringens politikk: Vi skal gå gjennom alle sektorer med konkrete tiltak for kutt, og alle sektorer skal omstilles for å få utslippene ned. Men det skal skje i samarbeid med fellesskapet. Vi skal både gjøre det dyrere å forurense og bidra med satsing på klimateknologi.

Jeg har ikke noe imot frister. I enkelte sammenhenger er det helt nødvendig å ha frister, f.eks. slik vi gjorde det med verdensarvfjordene. Men de fristene må være både holdbare i et klimaperspektiv og holdbare på den måten at folk fortsatt kan få lov til å ha en jobb å gå til. Det er slik vi opererer i klimapolitikken.

Jeg er enig med saksordfører Sandra Borch fra Senterpartiet i at det er lite nytt i disse forslagene vi har på bordet i dag. Representantforslaget handler om nye tiltak og virkemidler for kutt i norske klimagassutslipp fram til 2020, men ingen av forslagene bidrar til kutt i klimagassutslipp fram til 2020 – ingen av dem. Og en rekke av disse forslagene er allerede ivaretatt av regjeringens politikk. Så Arbeiderpartiets og SVs klimapolitikk er tydeligvis blitt bare å bla gjennom dokumenter om hva regjeringen allerede gjør, for så å skrive dem inn i dette Dokument 8-systemet som vi har inne på Løveporten, og fremme dem som om det er deres egne forslag.

Er det slik vi skal drive klimapolitikk? Er det slik vi skal gjøre det? Jeg er enig i at vi burde tenke mer felles om hvilke forslag og hvilke tiltak som skal komme, og når vi skal gå gjennom alle sektorene for å nå de ambisiøse målene som regjeringen har satt – nå 45 pst. i ikke-kvotepliktig sektor fram til 2030 – da trenger vi alle gode krefter. Men er det da en unødvendig polarisering av debatten vi trenger? Er det sånn vi burde gå fram? Burde vi ikke heller se på dette som en felles oppgave, hvor vi prøver å legge partipolitikken til side?

Så til det konkrete forslaget som det er blitt litt debatt om, og hvor jeg også ble feilsitert av representanten Aukrust. Det gjelder CO₂-fond for næringstransporten. Det er to problemer med forslaget. Det ene er at det beskriver noe som allerede skjer – det forhandles om CO₂-

fond for næringstransporten. Men så er det det andre problemet: at Arbeiderpartiet og SV vil at man skal låse seg til én spesifikk modell. Men hva er da vitsen med forhandlingene? Det var det jeg lurte på på Politisk kvarter her om dagen, for da NHO påsto at de ville bryte samarbeidet hvis vi ikke stemte for dette Dokument 8-forslaget fra Arbeiderpartiet og SV, måtte jeg nesten få svar på: Stemmer det? Går de da fra forhandlingsbordet? Heldigvis ble det avkrefret i løpet av den debatten, og jeg synes det er bra at vi skal fortsette de viktige forhandlingene for at vi skal få en så god politikk som mulig for å nå de ambisiøse målene vi har satt oss for transportsektoren.

Gisle Meininger Saudland (FrP) [14:22:08]: Nå behandler vi et representantforslag om en punktliste for å redusere klimagassutslipp. En punktliste høres tilforlåtelig ut og ser for det utrente øyet offensivt ut, men det er jo ikke det når mange av forslagene er resirkulerte forslag, forslag som regjeringen allerede jobber med. Komiteen som har behandlet forslaget, er kjent med sirkulærøkonomi, men sirkulærpolitikk er ikke like bra. Saksordføreren sa selv at her er det ikke mye nytt.

Det var en ting som ble skrevet som jeg stusset over, som jeg likte. Det var fra Miljøpartiet De Grønne:

«Dette medlem merker seg imidlertid at forslaget kun omhandler norske utslipp og unngår å ta stilling til Norges største bidrag til de globale klimagassutslippene, nemlig utslipp i utlandet forårsaket av norsk petroleumsproduksjon.»

På en måte er jeg veldig enig, for det er helt sant at Norges viktigste bidrag til klima er petroleumsproduksjonen, men ikke på den måten som Miljøpartiet De Grønne eller andre miljøpartier tenker. Uansett om miljøpartier liker det eller ikke, gjør hver eneste kubikkmeter gass som suges opp fra havbunnen, at klimagassutslippene går ned. Vi erstatter dermed det skitne europeiske kullet, som vi alle sammen har lyst til å bytte ut, med ren norsk gass. Det omtales dessverre ikke like mye i dette forslaget.

Så har vi til og med et parti som sier at alle skal med, men det gjelder ikke lenger for oljenæringen, som ikke skal med, og Norges viktigste næring får færre og færre venner. Men utrolig nok får Norges viktigste næring flere venner i utlandet. Jeg vil sitere Tysklands forbundskansler, Angela Merkel, som sa følgende til den tyske tv-stasjonen ARD for noen få dager siden – jeg har for letthetens skyld oversatt det til norsk, sånn at det skal være klinkende klart:

I lys av den planlagte kullavviklingen vil naturgass spille en større rolle i de kommende tiårene i Tyskland. Den skal leveres fra Russland, men også fra USA og andre stater. Infrastrukturen vil bli utvidet i alle retninger.

Ja, det er helt sant, for Tyskland faser ut sitt kull, og når de faser ut sitt kull, må de erstatte det med norsk

gass, som betyr at klimagassutslippene globalt sett går ned. Uansett hvordan man vrir og vender på det, er klimautfordringene et globalt problem, og da må vi finne de beste globale løsningene.

Helt til slutt vil jeg også påpeke at trolig er den personen som kommer til å slå av de europeiske gasskraftverkene, ennå ikke født, men jeg ser at debatten om norsk gassproduksjon i høyeste grad er i gang. Dette håper jeg at en del av representantene vil komme innom i sine innlegg her, sånn at vi ikke bare diskuterer de dyre innenlandske tiltakene, men også elefanten i rommet, som nemlig er kullkraftverk i Europa og hvordan vi skal utfase det.

Lars Haltbrekken (SV) [14:25:56]: Om ett år skulle Norge ha sett en kraftig reduksjon i sine utslipp av klimagasser. Dessverre har denne regjeringen de siste årene styrt målbevisst mot å bryte klimaforliket, som det var bred enighet om i denne sal i 2012. Nå loves vi i stedet nye klimatiltak og økte ambisjoner fra regjeringspartiene. Nå skal utslippene kuttes innen 2030.

Vel, skal vi klare dette, holder det ikke å vente til neste stortingsperiode eller den etter det med å sette i gang utslippskuttene. Vi må starte her og nå fordi investeringer vi gjør i dag, bestemmer hvordan samfunnet fungerer i lang tid framover. En ny bygning kan ha en levetid på 100 år eller mer, en ny fabrikk kan ha produksjonsmidler med en levetid på flere tiår, og en gjennomsnittlig ny bil vil bli værende på veiene i 18 år. Derfor må de investeringene vi gjør og de beslutningene vi tar i dag, ikke bare forsvares overfor dagens befolkning, de må også kunne forsvares overfor dem som ikke er her ennå. De må kunne forsvares i lys av verdens behov for å halvere klimagassutslippene innen 2030 og fjerne dem helt innen midten av dette århundret.

Norge har et svært godt utgangspunkt for å være blant landene som går foran og viser at det er mulig å kombinere lavere klimagassutslipp med god samfunnsutvikling. Norge kan gjøre en forskjell internasjonalt. Det har vi vist både gjennom elbilpolitikken, som det er bred enighet om, og gjennom satsingen på bevaring av regnskog.

I min hjemby ble det på mandag åpnet en ny batterifabrikk hos Siemens. Noe av det viktigste vi som politikere kan gjøre, er å skape marked for klimaløsninger, gjøre det lønnsomt å produsere og ta i bruk nullutslippsløsninger, sørge for at ordrebøkene til Siemens' nye batterifabrikk i Trondheim fylles. Dette er kjernen i mange av de forslagene som SV har fremmet, bl.a. sammen med Arbeiderpartiet, i denne saken.

I fjor vedtok Stortinget å stille nullutslippskrav til cruiseskip og andre turistbåter som skal seile inn i norske verdensarvfjorder og turistfjorder. Kravet skal tre i

kraft i 2026. Dette kravet har vakt stor oppmerksomhet og er hilst velkommen av de delene av næringslivet som produserer nullutslippsteknologi for skipsfarten, men det manglet ikke på dem som sa at tidsfristene var for knappe, og at dette var umulig.

I dag kunne vi ha tatt noen skritt videre. I dag kunne vi, som jeg sa, bidratt til at ordrebøkene hos Siemens i Trondheim hadde blitt fylt opp. Vi kunne blitt enige om å stille krav til bl.a. oppdrettsnæringen om nullutslipp av klimagasser i nye oppdrettskonsesjoner. Dette ville ha skutt fart i etterspørselen etter brønnbåter og driftsbåter til oppdrettsnæringen som går på ren strøm eller andre utslippsfrie energikilder. Men dette markedet vil verken Høyre eller Fremskrittspartiet eller de to miljøpartiene Venstre og Kristelig Folkeparti være med på.

De globale klimagassutslippene er nå høyere enn noensinne. De ødeleggende klimaendringene er i gang. Vi kan ikke fortsette å utrede oss ut av klimaproblemet, som regjeringen legger opp til i sitt svar til våre forslag eller i den nye regjeringsplattformen.

Det er ikke bare synd at regjeringspartiene – med Venstre og Kristelig Folkeparti, som tidligere har vært viktige allierte i klimasaken – stemmer mot absolutt alle våre forslag i dag, for ikke bare bryter regjeringen med klimaforliket fra 2012, regjeringspartiene legger i dag også grunnlaget for at nye klimaløfter skal bli brutt i framtiden, når de stemmer mot samtlige av våre forslag til å komme i gang med utslippskuttene her og nå.

Jeg tar med det opp de resterende forslag som SV står bak.

Presidenten: Representanten Lars Haltbrekken har teke opp dei forslaga han refererte til.

Ketil Kjenseth (V) [14:31:14] (komiteens leder): Jeg tror det er greit, for dem som lytter til denne debatten, å ta opp bakgrunnen for denne saken og tidspunktet da den ble fremmet. Arbeiderpartiet og SV fremmet vel denne mens debatten gikk på sitt høyeste i Kristelig Folkeparti om sidevalg, da en sikkert håpet at en skulle endre regjering i Norge.

Det er interessant å følge den tanken litt videre. Hvilke klimaambisjoner skulle vi fått ut av disse 37 forslagene som er noe annet enn det den nye regjeringsplattformen sier? Den 17. januar er nå noen dager siden. Det sier også noe om at det ikke var så lett for posisjonen i Stortinget å sitte og forhandle med opposisjonen om dette samtidig som vi forhandlet om en ny regjeringserklæring. For Venstre var det i hvert fall mye viktigere å delta i forhandlingene på Granavolden og sørge for at vi nå har hevet forpliktelsene til å kutte 45 pst. innen 2030 i Norge. Det er en tøff ambisjon. Men vi ser også gjennom undersøkelser som er gjort, og publisert i Aftenposten i dag, at folks vilje til å bidra er stor. Vi har folk

med på laget, de er villige til omstilling. Det er noe av det som skjer nå. I fjor var for første gang en elbil den mest solgte bilen i Norge. Vi skal videre til nyttetransporten og tungtransporten, men vi skal også bygge ut ladestasjoner som følger med, i samme takt som folk og bedrifter omstiller seg og kjøper ny teknologi.

Da er virkemidlene viktige. Vi har løftet Enova med mye penger og har mange virkemidler. Vi har i regjeringsplattformen forpliktet oss til vekst i CO₂-avgiften, og innblandingen av biodrivstoff og elbilpolitikken fortsetter. Så omstillingstakten er stor. I tillegg skal vi nå begynne på bygg og anlegg-sektoren. Innen 2025 skal den bli fossilfri. Noe av det store løftet og den store muligheten vi har til å kutte i innlandsutslipp de neste årene, er nettopp å sørge for at de store byggeprosjektene, gjerne bestilt av offentlig sektor, faktisk kutter utslippene under byggeprosessen, men også å sørge for at utslippene de neste 30, 40, 50 årene de byggene skal stå, blir minst mulig.

En del av regjeringsplattformen er en global innsats. Vi øker innsatsen i klimafondet, og vi skal satse mer på fornybar energi og bidra til det i andre deler av verden. Det er også viktig med tanke på klimatilpasning – der vi er en stor aktør, både ved å utvikle teknologi i Norge, og også ved å bidra der ute – hvor særlig havnivåstigning er en stor utfordring for dem som bor på øygrupper, og hvor vi ser orkaner og andre naturfenomener slå inn og gi store utfordringer for befolkninger som har liten beskyttelse.

Representanten Lars Haltbrekken nevnte sin egen hjemby, Trondheim, som i forrige uke åpnet en batterifabrikk, og mye av teknologien inne i fabrikk er levert av min naboby, Raufoss. Så her skjer det også en robotisering, en digitalisering og en storstilt norsk utvikling av teknologi som nettopp kan være med på å bygge sånne fabrikker. Det neste steget er at vi får bygd en bildel-fabrikk i Innlandet som skal bygge batterier til biler, mens den i Trondheim er mye rettet mot maritim sektor.

Apropos Innlandet: Det er bygd en ny isolasjonsfabrikk basert på trefiber på Gjøvik, hvor Hunton er utbygger. Nå kommer Woodrock inn og skal antakelig etablere seg i nabolaget. De skal kombinere flis og andre kompositter til nye produkter. Det er i ferd med å bli en av de første bærekraftige, sirkulære industriområdene i Norge, og i løpet av dette året skal vi også utarbeide en sirkulær strategi.

Mye av det som er lagt på bordet her, som vi skal gjøre innen 2020 – vi har altså noen måneder på å gjennomføre det – må vi ha noen år til på, men det meste av dette er, som også representanten Sandra Borch sa, allerede i bestilling og under utvikling.

Une Bastholm (MDG) [14:36:30]: Norsk klimapolitikk er full av hårete mål og brutte løfter. Det har den

vært lenge, og det er den fortsatt. Det er da kanskje ikke så veldig rart – som en undersøkelse viste nå nylig – at tre av fire nordmenn sier at de ikke har noen tro på at Norge kommer til å nå målet om 80 pst. kutt innen 2050. Da er det vår oppgave å motbevise det.

I 1989 la Gro Harlem Brundtland fram Norges første stortingsmelding om klima. Der gikk regjeringen inn for å redusere veksten i CO₂-utslippene sånn at de ble stabilisert i løpet av 1990-årene, for deretter å bli redusert. Det mente Stortinget var for passivt. Flere partier gikk inn for å skjerpe målene, og Senterpartiet gikk lengst og ville halvere Norges klimagassutslipp innen år 2000. Det gikk, som vi alle vet, ikke så veldig bra. Utslippene vokste gjennom hele 1990-tallet.

Ambisiøse klimamål er veldig bra, men det er ikke nok. Norsk klimapolitikk har til tider vært blottet for tiltak og virkemidler som monner. Men noe er i ferd med å skje. Det kan virke som om vi er i ferd med å få en ny klimaopposisjon i Stortinget. Representanten Barth Eide sa nylig at vi ikke kan frede leterefusjonsordningen. Det viser at Arbeiderpartiet er i bevegelse. Men så gikk partileder Jonas Gahr Støre ut for å avverge debatten noen timer senere, og det viser at partiet har langt igjen før de kan kalle seg et grønt parti.

Men disse 37 forslagene vi diskuterer i dag, vil utvilsomt bidra til å kutte klimagassutslippene i Norge, og De Grønne vil stemme for dem alle sammen. Vi er glad for at regjeringen er i gang med flere av tiltakene allerede, og tenker vel som så at vi håper regjeringspartiene ser på dagens debatt og vedtakene som vi eventuelt får, som en anledning til å få opp tempoet.

Spesielt vil jeg trekke fram forslaget om å innføre sektorvise forpliktende handlingsplaner for hvordan utslippene skal reduseres fram mot 2030. Det forslaget handler kort og godt om å få mer kontroll på klimapolitikken, og det vil være en presisering av klimaloven sånn som den er i dag. Sånne sektorvise forpliktende handlingsplaner har vi i byrådet i Oslo, der Miljøpartiet De Grønne, Arbeiderpartiet og SV styrer sammen. Det har vi med stor suksess, og det har fått internasjonal anerkjennelse.

Men skal vi halvere utslippene innen 2030, som vi må for å begrense oppvarmingen til 1,5 grader, må vi gå lenger. Det største hullet i Arbeiderpartiet og SVs opprinnelige forslag er at ikke ett av dem berører tempoet i oljeutvinningen. Utslippene fra norsk olje- og gassutvinning har økt med 78 pst. siden 1990. Oljesektoren er utslippsversten i Norge. Klimarisikovalgets rapport slår fast at jo mer ambisiøs den globale klimapolitikken blir, desto mindre vil norsk olje være verdt. EU skal bli klimanøytral og legger opp til 70 pst. nedgang i energiimporten til EU i årene framover. Det vil ramme norsk olje- og gassseksport hardt. Likevel subsidierer regjering

gen oljeselskapene med milliarder når de vil lete etter mer, og foreløpig er dessverre også Arbeiderpartiet med på å velsigne det.

Jordbruk er en annen sektor som disse 37 forslagene bare berører med en harelabb. Å gjøre norsk matproduksjon bærekraftig krever ganske store endringer i norsk landbrukspolitikk, men jordbrukets klimaproblem er ganske enkelt. Det handler litt om den fossile energien som landbruket er avhengig av, men det handler også om – og det er kjernen – at nordmenn spiser dobbelt så mye kjøtt som vi gjorde i 1960, og 50 pst. mer kjøtt enn vi gjorde i 1990. Enten man spør Nordisk ministerråd, EAT, CICERO eller NIBIO, vil man få samme svar: Det mest effektive klimatiltaket i norsk jordbruk er å produsere mindre kjøtt, kombinert med tiltak for å få nordmenn til å spise mer plantebasert. Det gjelder, selv om Miljøpartiet De Grønne er enig i at i en ideell verden – og dette går særlig til Senterpartiet – er det forskjell på biologisk karbon og fossilt karbon. Det er bare det at vi allerede har et klimaproblem, og det er til og med sånn at de utslippene som kommer fra landbruket, av lystgass og metan, er ekstra hissige og farlige på kort sikt. Mindre kjøttspising i rike land vil dessuten spare det norske samfunnet for milliarder i helseutgifter hvert år. Det vil også styrke norsk selvforsyning radikalt.

Så vi er glade for denne anledningen til å diskutere klimatiltak, og vi håper Stortinget blir med oss i Miljøpartiet De Grønne på en enda mer radikal klimapolitikk framover – også innenfor olje og landbruk.

Bjørnar Moxnes (R) [14:41:47]: Norge trenger en rettferdig miljøpolitikk. Det har vi ikke i dag. Det betyr at vi må som fellesskap ta noen strukturelle valg for å sikre at vi når 1,5-gradersmålet, og ikke at vi lar det være opp til lommeboka til folk flest om de vil ta miljøvennlige valg eller ikke. Men det er det vi får med regjeringens politikk. De som har råd, kan kjøpe seg elbiler og dermed spare penger i bomringen. De som ikke har råd til å bytte ut bilen sin, må betale enda mer i miljøavgifter for den bruken de ikke får hverdagen til å gå opp uten.

Vi har dårlig tid på oss til å stanse klimaendringene, omtrent minus 20 år. Det vi kan klare nå, er å begrense klimaendringene, og de må begrenses til 1,5 grader. Å få til det krever store tiltak. Vi må sette oss mål for å kutte utslipp i Norge, ikke bare gjennom kjøp av kutt ute. Vi må legge om oljeindustrien, få brukt kompetansen til dem som jobber i oljeindustrien, i ny fornybar industri, og det vil kreve at vi bl.a. slutter å subsidiere oljeleting. Da kan vi få 12 mrd. kr til å bygge opp ny og miljøvennlig industri med mange arbeidsplasser langs hele kysten vår.

Det mangler ikke kunnskap om hva vi skal gjøre, ikke teknologi. Det er også vilje ute blant folk til å gjøre

noe for klima. Det som mangler, er politisk handlekraft i de store spørsmålene som vi ikke kan løse hver for oss, men som må bestemmes i fellesskap. Vi kan ikke bygge ut mer jernbane bare på dugnad eller la NRK arrangere den store landstrømdagen. Vi kan ikke omstille norsk industri på dugnad eller vente på at oljeselskapene av seg selv velger å la oljen ligge. Vi kan ikke overlate til idrettslag og foreninger å gjøre den helhetlige opprustingen av norske vannkraftverk, som ville vært landets aller største enøktiltak. Det er disse samfunnsmessige prosjektene som må vedtas og gjennomføres i fellesskap, prioriteres her på Stortinget med penger og ressurser, ikke bare med mål og ambisjoner.

Så har regjeringen en nærmest ukuelig tro på at ny teknologi og såkalt grønn kapitalisme skal kunne redde oss, selv om vi vet at evig vekst på en klode med begrensede ressurser er helt umulig i lengden. Det vi trenger, er en miljøpolitikk som sikrer rettferdig omstilling, og det betyr å ta politisk ansvar, som regjeringen ikke gjør. De legger opp til at alle konkurrerende virksomheter i staten skal vokse, men hvordan skal NSB klare å levere både bedre og billigere togtilbud når flybillettene blir stadig billigere og det ikke satses på å bygge hurtigtog eller flere dobbeltspor?

Regjeringen vil også bygge en ny rullebane på Gardermoen. Det vil øke kapasiteten på flyplassen og legge masse dyrkbar mark under asfalt. De har i dag et mål om at Avinor skal sørge for 4 pst. årlig økning i flytrafikken. Samtidig skal folk fleste begrense flyingen. Det skal være opp til hver og en sin lommebok.

Økt vekst samtidig med miljøavgifter er en usosial og dårlig miljøpolitikk. Rødt foreslår i stedet at regjeringen endrer Avinors mål om 4 pst. årlig trafikkøkning til 4 pst. årlig trafikknedgang. Dette er reell miljøpolitikk som sikrer de endringene som må til for å klare å nå 1,5-gradersmålet, og som ikke er symbolpolitikk som gir skatteletter til de rikeste med den ene hånda, og som deler ut miljøavgifter med den andre hånda.

Med det tar jeg opp Rødts forslag i saken.

Presidenten: Representanten Bjørnar Moxnes har teke opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Ola Elvestuen [14:46:37]: Den siste rapporten fra FNs klimapanel viser hvor dramatiske konsekvensene av klimaendringene kan bli. Den viser hvor stor forskjell det er mellom 1,5 og 2 graders oppvarming. Verden må derfor ha en langt større og raskere omstilling enn det vi tidligere har lagt til grunn. Dette problemet kan bare løses gjennom globalt samarbeid, og Norge må kutte egne utslipp betydelig, raskt og tilstrekkelig.

Gjennom Granavolden-plattformen forsterker vi klimapolitikken. Regjeringen vil at Norge skal melde

inn et forsterket klimamål til FN i 2020, og videre at Norges ikke-kvotepfiktige utslipp i 2030 skal være redusert med minst 45 pst. sammenlignet med 2005. Dette er en betydelig forsterkning av politikken. Regjeringen mener at reduksjonen skal skje innenlands, og planlegger for dette.

I 2050 skal Norge være et lavutslippssamfunn. I Granavolden-plattformen sier regjeringen at vi vil redusere klimagassutslippene med 90–95 pst. innen 2050. Dette er en forsterkning av det lovfestede målet i klimaloven. Vi arbeider nå med en lavutslippstrategi og vil legge denne fram for Stortinget i løpet av høsten 2019.

For å nå klimamålene må vi gjøre mer av alt. Det borgerlige flertallet har siden 2013 hevet det generelle avgiftsnivået for utslipp av klimagasser, som i år er på 508 kr per tonn CO₂. I tillegg har vi opphevet en rekke reduserte satser og fritak. I Granavolden-plattformen varsler vi at vi vil trappe opp den flate CO₂-avgiften med 5 pst. årlig for alle sektorer fram til 2025.

Norge er og skal fortsette å være et foregangsland innen nullutslippsløsninger i transportsektoren. 31 pst. av nye personbiler i 2018 var nullutslippsbiler. Og vi må fortsette denne elbilrevolusjonen. Regjeringen har i Granavolden-plattformen sagt at en videreføring av fritak for engangs- og merverdiavgift skal fortsette denne stortingsperioden. Målet er at vi bare skal selge elbiler eller nullutslippskjøretøy i 2025.

Regjeringen arbeider med en handlingsplan for fossilfri kollektivtrafikk innen 2025. Bybussene skal være utslippsfrie i 2025. Regjeringen vil også legge fram en handlingsplan for infrastruktur for alternative drivstoff. Vi vil fortsette satsingen på jernbane og på kollektivtransport, sykkel og gange, i samarbeid med de store byene.

Regjeringen jobber også med en handlingsplan for grønn skipsfart. Målet er hevet til at vi skal redusere utslippene med 50 pst. innen 2030, og det arbeides også med en handlingsplan for å ta i bruk hydrogen.

Sammen med økte forskningsmidler, Miljøteknologiordningen, og nå også etableringen av Nysnø, er Enova et sentralt virkemiddel i arbeidet med å fremme innovasjon og utvikling av nye energi- og klimaløsninger. For eksempel tildelte Enova i 2017 over 1 mrd. kr til prosjekter i transportsektoren. Landanlegg for lading av hel- og deelektriske ferjer, helelektriske autonome containerskip og uttesting av hydrogenbusser er bare noen av eksemplene. Vi har også økt overføringen til Enova med 444 mill. kr i 2019.

Regjeringen har innført et forbud mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger fra 2020. Vi vil innlemme bruk av mineralolje til byggtekk og byggvarme og forbud mot fossil olje til oppvarming. Dette vil bli innført fra 2022. Dette er viktige steg mot målet om fos-

silfrie bygge- og anleggsplasser i 2025. Bruk av mineralolje til oppvarming av driftsbygninger i landbruket blir forbudt fra 2025.

Vi jobber også med en strategi for en sirkulær økonomi. Bedre ivaretagelse av ressursene i hele verdikjeden er et viktig tiltak for framtiden.

Vi må også utvikle teknologi for fangst, transport og lagring av CO₂. Norcem og Fortum Oslo Varme har fått tilskudd til forprosjektering av CO₂-fangst ved sine anlegg. Budsjettet for 2019 innebærer en bevilgning på 163 mill. kr til videre arbeid med et fullskalaprojekt.

Vi vil forsterke klimapolitikken ytterligere i årene som kommer, og jobber systematisk med dette. Vi vil gjennomføre en utredning med helhetlige forslag til tiltak og virkemidler for å oppnå nye klimamål i 2030 og 2050 etter modell av Klimakur – dette som et arbeid også for å legge fram en plan med de sektorvise målene som er nødvendige, og med konkrete tiltak for å nå målene i 2030.

Jeg merker meg at komiteen fremmer en rekke forslag til klimatiltak som allerede i stor grad er iverksatt gjennom de fire regjeringspartiernes politikk.

Vi må få til en rask omstilling. God klimapolitikk skapes gjennom konkrete tiltak og konkrete virkemidler.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Åsmund Aukrust (A) [14:51:52]: Det er i og for seg forfriskende med full krig mellom NHO og regjeringen. Jeg skulle bare ønske, når Høyre først brukte storslegga mot NHO, at det ikke handlet om at de hadde en for ambisiøs klimapolitikk.

I går kveld sa NHO-sjefen til NRK om dagens voting: «Dette blir i tilfelle en gedigen skuffelse for næringslivet, og en tapt mulighet for å få til utslippsreduksjoner.» De sier videre at de mener man må trekke seg fra videre prosesser om ikke regjeringen «raskt kommer med sterke signaler» om at man vil få på plass en løsning.

Mitt spørsmål til klima- og miljøministeren er om han nå utvetydig kan innfri forventningene fra NHO, næringslivet og andre organisasjoner og si at det kommer til å komme på plass et CO₂-fond for næringstransport i Norge.

Statsråd Ola Elvestuen [14:52:42]: For det første er det viktig å si at vi skal redusere utslippene fra transportsektoren med 50 pst. fram mot 2030. Det innebærer også at næringstransporten og tungtransporten må redusere sine utslipp. Regjeringen har i budsjettet satt av 444 mill. kr til Enova for tiltak innenfor tungtransporten. Så her er det en betydelig innsats.

Vi har samtaler om hvordan innretningen på dette samarbeidet skal være. NHO ønsker et CO₂-fond og har

vært tydelig på hvordan de ønsker innretningen på det. Vi har laget en modell hvor dette går via Enova. Men nå er vi i samtaler, og vi skal ha et møte neste uke for å se om vi kan komme videre, og se på hvordan vi skal bli enige. At det blir en innsats for å få ned utslippene fra tungtransporten, er det ingen tvil om, og regjeringen legger betydelig tyngde bak det.

Åsmund Aukrust (A) [14:53:43]: Jeg synes ikke det svaret var veldig beroligende. Det blir sagt at det bare er en kopi av regjeringserklæringen. Det er det på ingen måte. Regjeringserklæringen er ganske utvetydig på dette området. Det blir sagt at det er forhandlinger og samtaler. Vel, NHO sier at det ikke er forhandlinger, og sier at de har gått et halvt år i møter med departementet for å få i gang forhandlinger, og får det ikke til.

Mitt spørsmål er: Når man ikke kan gi en slik garanti om at dette er noe man er for – man sier det på talerstolen, men praksis viser noe annet – hva er argumentasjonen regjeringen har mot å gjøre dette store tiltaket, som ville ført til store utslippsreduksjoner i Norge?

Statsråd Ola Elvestuen [14:54:25]: Jeg er helt enig i at vi skal ha kraftfulle tiltak for å få ned utslippene innenfor tungtransporten og ellers innenfor transportsektoren. Det har vært samtaler gjennom høsten. Riktignok har det vært for å tydeliggjøre de ulike standpunktene, både fra NHO og fra departementet og regjeringen. Og så må vi se i de møtene og forhandlingene vi skal ha, om vi blir enige om en modell. Men det er ikke sånn at det bare er én måte å gjøre dette på, og at det innebærer en lavere CO₂-avgift som så skal settes over i et eget fond. Vi har satt av midler over statsbudsjettet – 444 mill. kr – og så får vi se om vi klarer å bli enige om en felles modell. Men uansett er det ingen tvil om at vi skal ha ned utslippene, også innenfor tungtransporten. Og både vi og NHO har en felles interesse av at vi kommer fram til en enighet om hvordan det skal gjennomføres, i samarbeid.

Ole André Myhrvold (Sp) [14:55:32]: Vi kan ikke stoppe helt der. Statsråden snakket om ambisiøse målsettinger i Granavolden-erklæringen, og det er vel og bra, men her ligger det altså et forslag til tiltak som Stortinget har bedt om siden 2016, og som vi vet vil gi raske, store kutt. Stortinget har tidligere blitt beroliget med at ja, det er samtaler – eller «forhandlinger», er det vel sagt, nå er det «samtaler». Hvis det skal være forhandlinger, kan jo ikke posisjonene være låst, og da er spørsmålet: Er regjeringens posisjon låst, slik at det ikke er noe å forhandle om? Slik NHO oppfatter det, virker det som om det ikke er bevegelse fra regjeringssiden i det hele tatt. Har man låst seg til én modell, eller er det rom for reelle

forhandlinger for å finne en løsning som begge parter kan leve med?

Statsråd Ola Elvestuen [14:56:26]: Når vi skal ha møte med NHO neste uke, og jeg skal delta på det, så er det for å ha forhandlinger, og da er det for å se om vi klarer å komme fram til en enighet – og da med den normale bevegelsen som er mulig innenfor en forhandling.

Ole André Myhrvold (Sp) [14:56:44]: Men jeg vil spørre én gang til: Er det slik at regjeringens posisjon er låst til den såkalte Enova-modellen, eller er det også åpning for en variant av NO_x-fond-modellen, altså et uavhengig fond som næringslivet selv kan administrere og styre?

Statsråd Ola Elvestuen [14:57:06]: Da må jeg gjenta det samme: Når vi skal delta i møte med NHO og ha forhandlinger, er det med utgangspunkt i at dette er en forhandling, og vi skal se om det er mulig å komme fram til en enighet.

Lars Haltbrekken (SV) [14:57:34]: I regjeringsplattformen står det at Norge skal kutte sine utslipp med 45 pst. innen 2030. Da plattformen ble lagt fram, kunne vi høre Venstres leder si at dette skulle gjøres i Norge. Da vi leste plattformen, hørte vi ropet fra Fremskrittspartiet og partileder Siv Jensen om at det åpnes for at dette også kan gjøres gjennom kvotekjøp i Europa.

I 2012 satte Stortinget, med støtte fra Venstre og flere andre partier, et mål om at norske utslipp i 2020 ikke skulle være høyere enn 48,6 millioner tonn. Hvor høye skal norske utslipp være i 2030 i henhold til Granavolden-plattformen?

Statsråd Ola Elvestuen [14:58:30]: Da skal det være 45 pst. reduksjon – fra 2005. Det er, for å følge opp enigheten i EU, i ikke-kvotepiktig sektor, og så er det den 43 pst. reduksjonen som foreløpig ligger i kvotepiktig sektor. Det er viktig å ta med seg det vi også sier i Granavolden-plattformen, at vi ønsker et høyere ambisjonsnivå, som vi skal melde inn til FN i 2020. Vi mener også at EU, der vi nå vil være en del av systemet, bør gå til 55 pst. reduksjon. Det vil få konsekvenser for de målene og de forventningene som er innenfor kvotepiktig sektor, og kan få det for ikke-kvotepiktig sektor i Norge.

Når det gjelder fleksibiliteten og muligheten for å ha kvoter i andre land – og ikke-kvoter – er det en del av forpliktelsen. Hele poenget med å ha en enighet innenfor EU er at en skal sette seg mål. Dem skal vi planlegge for å gjennomføre i Norge. Klarer en ikke det, må en sikre at de utslippene allikevel kommer et annet sted i Europa.

Une Bastholm (MDG) [14:59:50]: Denne debatten handler egentlig om de 37 opprinnelige forslagene fra SV og Arbeiderpartiet, men dette er også salens første møte med statsråden etter at regjeringserklæringen ble lagt fram. Vi hadde en ganske god debatt i går, som statsråd Elvestuen ikke fikk vært med på. Der prøvde jeg å få klarhet i hva det faktisk innebærer når man i plattformen har unntatt transporten for denne CO₂-avgiften – dvs. transporten skal få CO₂-avgiften, men det er en kompensasjon der, som nok er en seier for Fremskrittspartiet, slik at verken i varetransporten, altså næringstransporten, eller i personbiltransporten skal man merke den CO₂-avgiften. Det avlyser jo effektivt det klimatiltaket som det skulle ha vært, særlig for personbiltrafikken.

Da er spørsmålene: Hvordan vil det påvirke evnen regjeringen har – med sin virkemiddelpakke – til å nå målet om en halvering av utslippene i transportsektoren innen 2030? Det var det ene. Det andre er: Hvordan vil det påvirke CO₂-fond og debatten nå om utslippskutt i næringstransporten?

Statsråd Ola Elvestuen [15:00:57]: Det viktigste er at vi må fortsette den omstillingen vi har innenfor transportsektoren, over til en nullutslippsteknologi. Der er det engangsavgiften som er det viktigste virkemidlet vi har. Det er i kjøpsøyeblikket en får omstilling. For elbiler er vi nå oppe i 31 pst. salg. Det må forsterkes, og målet er at det skal være 100 pst. nullutslipp i 2025, og vi har også de andre målsettingene innenfor transportsektoren.

For å få ned utslippene raskt må en i tillegg bruke biodrivstoff, men med de dilemmaene som det gir.

Så er det riktig at CO₂-avgiften er et virkemiddel. Akkurat inn mot folk flest vil avgiftsnivået være noenlunde det samme som i dag, men vi må bruke alle de andre virkemidlene vi også har til rådighet – som offentlige anskaffelser, lover og regler og påbud etc.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Lene Westgaard-Halle (H) [15:02:17]: Jeg er veldig, veldig glad for det store engasjementet vi ser for klima hos alle – ikke absolutt alle, men nesten alle – partier i Stortinget. Dette Dokument 8-forslaget understreker det. Her er det lagt fram veldig mange gode forslag som de fleste er enige om. Derfor er det også sånn at nesten alle de gode forslagene som er lagt fram, allerede er igangsatt.

Det er likevel et par punkter jeg er litt uenig i. Det gjelder særlig forslaget som vil gjøre utleiemarkedet litt trangt og dyrt, og punkter som alene koster 10 mrd. kr uten å kutte noen som helst utslipp. Men forslaget om utvidelse av byvekstavgiftene synes jeg er et skikkelig godt

forslag. Begrensningene som i dag ligger i NTP på det de kaller de ni største byområdene, er utfordrende. Problemet er at det ikke er de ni største byområdene. Vestfold-byen, f.eks., er jo nummer syv, men er ikke med i listen.

Transportområdet er et av områdene vi har aller størst utslippsutfordringer på. Nettopp derfor gjennomfører regjeringen mye på det feltet. Vi har tidenes satsing på jernbane, intercityutbyggingen med ny tunnel i Oslo, så togene går raskere til oss som bor litt lenger unna byen. Vi har grønne bilavgifter, som nå gjør at annenhver solgte bil er en lav- eller nullutslippsbil. Listen er veldig lang.

I utgangspunktet hadde jeg egentlig tenkt å bruke dette innlegget på å rose opposisjonen, men så hørte jeg innlegget til Åsmund Aukrust. Representanten ramset opp en lang liste av saker han var opptatt av, og som han av en eller annen grunn tror han er alene om. Jeg tror han trenger to ting. Først og fremst trenger han en realitetsorientering, og deretter trenger han å lese regjeringsplattformen på nytt. Som en litt artig øvelse kunne han jo ha sammenlignet denne Granavolden-plattformen med f.eks. Soria Moria-erklæringen. For å oppfriske minnet mitt selv, leste jeg gjennom den. Der står det i bunn og grunn tre ting om klima – tre ting: Vi skal kutte utslipp – fint, det mener for så vidt alle. Vi må ha handlingsplaner – det er fint. Vi må forberede oss på klimændringer – og det var det.

Vi bæres i salen her av en liten fransk visitt av Rødt. Det er jo det Rødt ofte gjør – de kommer inn og ut, og så forsvinner de. Rødt er egentlig et veldig fascinerende parti. Av en eller annen grunn forholder Rødt seg til en helt annen verden enn resten av oss i salen – en verden der Europa er slemme og Vladimir Putin er veldig snill og en helt. Representanten Moxnes snakker om å satse på teknologi, men næringslivet skal holde seg unna. Vi skal satse på fornybar energi, sier han, men vi skal ikke ha kabler. Da lurer jeg litt på hvor representanten Moxnes har tenkt å sende kraftoverskuddet, for det har vi en del av allerede. Rødt understreket egentlig en følelse jeg ofte har på møtene i energi- og miljøkomiteen. Vi har en komité med partier som er enige om veldig mye i klimapolitikken. Det viser også dette Dokument 8-forslaget.

Helt til slutt vil jeg si at jeg er veldig glad for at representanten Haltbrekken fra Sosialistisk Venstreparti tar ordene «skape et marked» i sin munn. Da er det håp, tenker jeg. (Munterhet i salen).

Liv Kari Eskeland (H) [15:05:27]: I mitt innlegg i går var eg kritisk til dommedagsprofetiane som opposisjonen let regna over denne salen. I likskap med Lene Westgaard-Halle hadde eg lyst til å ha ei litt anna innleiing her i dag – ei innleiing som gav honnør og ros til ein opposisjon som ønskjer å bidra i klimadebatten

med meir enn berre å fortelja kor elendig alt kjem til å verta, utan å koma med framlegg til korleis me bør innretta politikken.

Me har høyrte statsråden gjera greie for at det er ein prosess på dei aller fleste framlegga som er føreslått. Vidare er det viktig at me har prosessar som skaper legitimitet hos næringslivet og befolkninga, og følgjer trekte linjer som eksempelvis utgreiingsinstruksen legg opp til. Uvisse og vedtak som ikkje er drøfta med partane, vil føra til at gjennomføring og operasjonisering ikkje vert gjorde på ein tillitvekkjande og god måte.

I klima- og miljøarbeidet er det viktig at me òg har med oss opinionen, elles vil bakken verta unødvendig bratt. Me har òg spelereglar når det gjeld å visa til inndekning av framlegg som ein fremjar, eksempelvis for punkt 9, om byvekstavtalane, som i seg sjølve vil utgjera om lag 10 mrd. kr.

Eg liker ein opposisjon som er konstruktiv og aktivt deltakande til at me skal oppnå klimamåla me har sett oss. Sjølv om dei ikkje trefte planken denne gongen, ligg det godt til rette for at me i fellesskap kan gå ut og fronta dei ambisiøse sektorvise handlingsplanane til regjeringa når dei no ligg føre – at me i fellesskap kan heia fram ein strategi for sirkulær økonomi, ein handlingsplan for grøn skipsfart, ein hydrogenstrategi og fossil infrastrukturplanar.

Mellom innleveringa av Dokument 8-forslaget og debatten i salen her no har det skjedd ei stor politisk hending som me fekk glede av å drøfta i går. Granavolden-plattformen og ny regjering har sett dagens ljøs, med ytterlegare skjerpte målsetjingar for eit meir berekraftig Noreg og ei meir berekraftig verd. Dette er med på å skru forventningane til det pågåande arbeidet i departementet opp nokre hakk frå bestillingane som er gjorde i tidlegare vedtak, og som det vert synt til i departementet sitt svar på Dokument 8-forslaget.

Eg ser fram til at me skal stå saman om gode klima- og miljøtiltak som vert tøffe nok å stå i når den tida kjem. Men då er me i det minste trygge på at føregåande prosessar, som har gjeve legitimitet til iverksetjing av tiltaka, skal føra oss mot dei ambisiøse utsleppsmåla som me har sett oss føre.

Camilla Strandskog (H) [15:08:36]: Regjeringen har lagt fram en regjeringserklæring som er svært ambisiøs på klimaområdet. Vi skal bl.a. ha en gradvis opptrapping av CO₂-avgiften, en avgiftspolitik som belønner grønne valg, og en bistandspolitik som bygger fornybar energi i fattige land. En offensiv klimapolitikk er helt nødvendig om vi skal nå utslippsmålene og bli et lavutslippssamfunn før midten av århundret.

I dag debatterer vi en rekke klimaforslag fra opposisjonen. Gode forslag er alltid velkomne, men som vi

kunne lese av svarbrevet fra statsråden, er flere av forslagene allerede vedtatt eller under arbeid. Det ser dessverre ut som om opposisjonen er mer opptatt av å markere seg i klimapolitikk enn å være en konstruktiv medspiller i diskusjonen om utslippskutt. Sånn blir det kanskje, når vi har en såpass ambisiøs plattform på dette området.

Så er det en del snakk om transportsektoren. Det er ingen tvil om at utslippene i den sektoren må ned. Her har CO₂-fondet vært diskutert. Som statsråden sier, er det ennå ikke konkludert om dette, og det er fortsatt forhandlinger med næringslivet. Det ville vært svært uklokt å vedta noe i salen i dag og låse oss til én modell. La oss heller se hva som kommer ut av forhandlingene.

Vi er alle tilhengere av gode tiltak for å redusere klimagassutslippene, men la oss heller bruke tiden på en konstruktiv tilnærming til dette framfor på noe som framstår som symbolpolitikk.

Arne Nævra (SV) [15:10:16]: Halvparten av nordmenns klimafotavtrykk fra reising skyldes fly. Lange turer bidrar til mange kilometer, selvfølgelig. Tross vesentlig flere innbyggere i Sverige er det flere flypassasjerer fra norske enn fra svenske flyplasser. Det er et viktig faktum å ta med seg. To av de ti mest flydde flyturene i hele Europa var innenriksruter i Norge. Utslippene fra internasjonale reiser regnes ikke med i norske utslipp, og utslippene fra interkontinentale reiser er det ingen som egentlig tar ansvaret for.

Vi er rett og slett nødt til å ta i bruk nye virkemidler for å begrense flytrafikken. Men istedenfor å se med kritiske øyne på den enorme veksten i flytrafikken, spesielt utenlands, legger regjeringa og stortingsflertallet seg ganske flate for det vi kan kalle prognosemakeriet, og svarer med å fortelle om behovet for utbygginger av flyplasser – for å møte veksten, som det heter. Det er en helt passiv holdning.

Et enkelt grep er i det minste å stoppe planleggingen av den tredje rullebanen på Gardermoen, som vi fremmer forslag om i dag, sammen med Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne. Vi støtter derfor også Rødts forslag om å endre Avinors målsetting om å øke flytrafikken til en målsetting om å begrense den.

Så kan vi lese side opp og side ned med praktfulle annonser i avisene om eksotiske reisemål – det har vi vel alle gjort. Det er reiselivsnæringen i sin fulle rett til å gjøre, selvfølgelig, men det begynner å bli temmelig mange klimabevisste reisende nå for tida, som ønsker å vite noe om hva slags reise dette er, og hva det fører til av klimagassutslipp. Derfor fremmer vi et forslag om å «utrede en innføring av en klimadeklarasjon som forteller om flyreisens klimagassavtrykk ved kjøp av flybilletter og komme tilbake til Stortinget med dette senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2020». Dette er et utmerket

forslag, som vi har fått fra Besteforeldrenes klimaaksjon. Dette har de vært engasjert i. Vi kan også henvise til plattformen i Sverige som nylig er fastsatt, der det er en noe lignende ordlyd.

Vi er nødt til å tilrettelegge for at folk skal kunne kjøre smartere, og de må opplyses om det. Dette vil også være et incentiv til flyselskapene om å øke andelen biodrivstoff og å kjøre med mer energieffektive fly for å redusere utslipp.

Jeg skulle nesten ønske at også samferdselsministeren var her under sånne debatter. Og jeg skulle ønske at transportkomiteens medlemmer var her under sånne debatter, for det er faktisk sånn at i transportkomiteen – hvor jeg sitter – gir de jo gass, de gir masse gass, og den komiteen som sitter i salen her, stort sett, forsøker å bremse. Så man burde vel kanskje snakke sammen om et av de viktigste feltene for å redusere klimagassutslipp.

Else-May Botten (A) [15:13:36]: Det er veldig interessant å høre denne diskusjonen, for det er et stort engasjement i denne komiteen for å få tatt grep med tanke på klimautfordringene – og det gjelder alle partiene. Men vi er også utålmodige med hensyn til hva som er den reelle politiske handlingskraften i regjeringen. Erna Solberg kom til makten i 2013 og begynte å snakke om grønn omstilling. Næringslivet lurte på hva det egentlig var hun drev og snakket om – dette var jo ikke noe nytt for dem. Omstilling var i hvert fall ikke noe nytt. Men grønn omstilling blir mer og mer relevant med tanke på den situasjonen vi står i. Vi får rapport etter rapport som viser at klimaendringene både kommer raskere og slår hardere. Da må vi ta grep, og vi må gjøre det raskere.

Jeg begynner å bli lei av å sitte og vente på at regjeringen skal gjøre det den bør gjøre med de store, viktige sakene som denne komiteen håndterer. Vi har karbonfangst og -lagring, som er en viktig sak, og som er det enkelttiltaket som kanskje hjelper aller mest, og som koster mest. Så lenge det koster, blir regjeringen veldig redd og tenker: Nei, dette kan vi ikke være med på, eller vi må finne andre til å ta kostnadene, osv. Ikke engang finansieringsmodellene vi trenger å få på plass for karbonfangst og -lagring, har Stortinget fått, så vi vet ikke hva som skjer. Næringsaktørene sier at innen 2020 må investeringsbeslutningen fattes, og hvis man ikke har en plan nå og ikke klarer å få fart på den jobben, kommer det ikke til å være klart fra regjeringshold i 2020, med grønt lys for investering. Det tror jeg ikke, så her haster det. Vi er utålmodige.

Når det gjelder sirkulærøkonomi, kom regjeringen med sin politikk i stortingsmeldingen i fjor. Men vi sendte den tilbake, for det var ikke innhold, det var en beskrivelse, det var ikke tiltak. Nå må de få opp farten,

den kjære regjeringen, når det gjelder å komme med konkrete tiltak. Hvis det kommer en strategi uten ny politikk nå, vil vi være så mye på etterskudd at EU vil ligge langt foran, og vi vil sitte bakerst på perrongen og vente på et tog som har gått. Norge kan ikke drive med klimapolitikk på den måten.

Når det gjelder CO₂-fond, er det snakk om å få ned utslippene i transportsektoren, som er utrolig viktig. Der er det regjeringen mot alle, egentlig, for regjeringen kommer med et svar som næringslivet ikke har bedt om. Svaret er at Enova skal ta seg av det, men det er nesten ingen andre som har det svaret. Representanten Stefan Heggelund sa at man sitter og forhandler. Nei, forhandlingene har ikke begynt, så Ole Erik Almlid i NHO har ikke noe bord å gå fra. Han må prøve å komme seg til det bordet, og han skriker for å få plass der, slik at man faktisk kan prøve å finne løsninger og komme i gang med å rigge et CO₂-fond som kan gi næringslivet forpliktelser, som de ønsker å ta, og som er en fornuftig løsning på de utfordringene vi står oppi.

Ole André Myhrvold (Sp) [15:16:45]: Klimadebatter er viktige, men samtidig vil jeg si at jeg synes at forslaget vi nå behandler, har en litt krevende form, med en lang rekke tiltak på tvers av bransjer og sektorer, som omhandler både allerede vedtatt politikk og ny politikk. Det er – med all respekt – vanskelig å håndtere. Det er litt uoversiktlig og etter vår mening en litt dårlig arbeidsform for Stortinget.

Når det er sagt, har Senterpartiet likevel vurdert hvert enkelt forslag seriøst og grundig, for vi er opptatt av å få på plass tiltak som virker, tiltak som reelt sett bidrar til å nå de målene som er satt. For oss er det nemlig viktigere å vinne den konkurranseformen, nemlig «tiltak som virker», enn å vinne konkurransen om de mest ambisiøse klimamålene.

Senterpartiet tar klimaendringene på alvor. Alle må belage seg på omstilling, og derfor trenger vi en klimapolitikk som virker.

Dagens forslag tar for seg store og helt små tiltak. Jeg skulle ønske at vi sammen kunne satt enda mer kraft bak de store tiltakene. Et av tiltakene som Senterpartiet hjertet støtter opp om, har vi vært innom før i dag, nemlig et CO₂-fond for næringstransport. Her er vi, som jeg har uttrykt ved flere anledninger, meget utålmodige, rett og slett fordi det haster med å få det på plass, og fordi det er en svært lavhengende frukt. Den er ikke bare lavhengende, den er overmoden for innhøsting, og det vil gi store utslippskutt nærmest umiddelbart. Det er vel sagt at det kan bidra til å kutte klimagassutslippene med anslagsvis 25–30 pst. innen 2030 i sektoren.

Hver gang vi har spurt regjeringen om dette, har svaret vært det samme: Man er i forhandlinger eller samta-

ler. Vi fikk vel ikke noe mer svar i dag om det nå skal startes samtaler, men næringslivets tålmodighet med en regjering som ikke har vilje til reelle forhandlinger, ser ut til å være slutt. Forhandlinger dreier seg nemlig om at man ikke sitter fastlåst i posisjoner, men har mulighet for bevegelse. Vi er bekymret for at man nå er i ferd med å kaste bort et momentum og forspille sjansen til å komme i havn i samarbeid med et sterkt motivert næringsliv.

Vi støtter også det klare kravet om en forpliktende framdriftsplan for CO₂-fangst og -lagring. Skal vi nå klimamålene, kommer vi ikke utenom det. Det må skje ved å stimulere til naturlige prosesser som sørger for karbonopptak, men også industrielt, og der sitter Norge i en unik posisjon. Det er skuffende at regjeringspartiene ikke er med på en forpliktelse på det punktet.

Senterpartiet heier også på klimaomstilling i landbruket. Den debatten dreier seg – sørgelig nok – mest om hva folk har på middagstallerkenen. Landbruket er godt i gang, og derfor bør også Landbrukets Klimasel-skap styrkes.

Karin Andersen (SV) [15:19:59]: Det haster nå. Det er derfor vi legger fram helt konkrete forslag. Jeg har vært med på dette mange ganger. Jeg har sett mange fine planer, jeg har sett mange fine plattformer, men det meste er prat. Det trengs tiltak nå. Hvis noen tror at det er dette som er komplisert og vanskelig og dyrt og fælt, kan de bare vente og se på det som kommer hvis vi ikke gjør de riktige tingene. Skal vi virkelig sende over til barnebarna og oldebarna våre å håndtere det?

Norge har også utrolige muligheter med den økonomien vi har, til å gjøre langt mer. Jeg hører flere representanter fra Høyre er oppe og snakker om markedet. Ja, la oss bruke markedet mer. Det har SV foreslått mange ganger, både når vi skal handle inn til offentlig sektor, f.eks., og når vi skal bygge hus, som vi håndterer i min komité. Men hva sier Høyre og Fremskrittspartiet da? Nei, det blir for dyrt. Det er mye viktigere å bygge billig. Det blir for dyrt. Kortsiktige interesser går foran de langsiktige og gjør også at norsk byggenæring ikke er i forkant på disse områdene.

Jeg har jobbet med skog og skogbruk og varer vi kan produsere ut fra det. Vi er nødt til å gi det fortrinn og utviklingsmuligheter. Den utviklingen skjer nå i andre land, slik at de grønne arbeidsplassene kommer der.

Jeg bor i Hedmark. Der har vi mange lange veger, og vi har mye jernbane. På vegen er det nå snart ikke mulig å bevege seg, for det er så ufattelig mange trailere, og flere skal det bli. Skal vi få gods over på bane og en måte å flytte seg på som ikke har slike utslipp og bidrar med slik fare, er vi nødt til å lage en strategi – en nasjonal strategi – for gods på bane, og ikke bare en liten flekk her og en liten flekk der. Det er svære volumer, det kommer til å ta

tid, men vi er nødt til å gjøre det, og vi må begynne med de investeringene nå, for det er det som kan bety noe. Men vi ser at regjeringsplattformen sier på den ene siden og på den andre siden, særlig på transportsektoren, der økt CO₂-avgift skal kompenseres. Ja, det er nesten så en må spørre om regjeringen egentlig har tenkt at det er landbruket som skal ta alle disse nødvendige kuttene som man har forpliktet seg til.

Jeg savner virkelig at man kunne tatt stilling til flere av disse konkrete forslagene. Det er flere fra regjeringspartiene som går opp og sier at de er enige, men de kan ikke stemme for. Er det fordi det blir for forpliktende, eller hva er det som er problemet? Nå må vel snart de politikerne, i hvert fall de som er valgt hit, som har sagt at vi har forpliktet oss på å få ned disse utslippene, stå først og fremst for det og stå ansvarlige overfor både dem som har valgt oss, og dem som kommer etter oss.

Ketil Kjenseth (V) [15:23:11]: Først til representanten Else-May Botten: Grønt skifte ble årets nyord i Norge i 2015. Det var bl.a. etter at Venstre hadde landsmøte med det som tema i Tromsø i april 2015. Det har preget mye av den politiske debatten i Norge etter det. Vi går i bresjen.

Så spoler jeg et døgn tilbake – eller bare noen timer, for debatten om regjeringserklæringen i går kveld tok jo ganske lang tid. Da var svenske tilstander det store spørkelset i velferdsdebatten – at nå kommer det til å gå galt fordi vi skal bruke markedet bitte litt mer i velferdssektoren for å gi flere en god tjeneste. Derimot snakker ikke opposisjonen om svenske tilstander i dag, for det ville jo vært et optimistisk eksempel. Sverige ligger bitte litt foran oss i omstillingen. Fordi de ikke har vært så avhengige av olje og gass, er de enda bedre enn oss til å ta i bruk bl.a. bioenergi.

Norge, Sverige og de andre nordiske landene har samarbeidet om energispørsmål i 25 år, og det skal vi gjøre i ytterligere 25 år. Nordisk råd har vært en viktig aktør, og det skal vi bruke fortsatt. Blant annet er det viktig på karbonfangst og -lagring, for nå er det en betydelig interesse særlig i Sverige og Finland, men også i Danmark, for å samarbeide i Norden om å få til karbonfangst og -lagring i et stort industrielt sprang. Det er også fordi en ser at EU nå beveger seg og ønsker å være med på spleiselaget, og skjeler til at Norden faktisk har den samlede kompetansen som kan få dette til å lykkes, og at Norge er i førerretet med Nordsjøbassenget som den store muligheten for å lagre. Derfor er Nordisk råd en viktig aktør nå for å få på plass et forpliktende samarbeid mellom de nordiske landene for å utløse midler fra EU.

Så står det om en nyvinning i Granavolden-erklæringen som opposisjonen så langt har oversett. Det

handler om mikrokarbonfangst, om biokull. Det er også en stor industriell mulighet de neste ti årene. Det kan bli mer effektiv biogass av det. Skognæringen får mer avsetning av sitt virke. Men biokull kan også bidra til klimatilpassning ved å forsinke mye vann som er på avveier.

Så det er mye moro som ligger foran oss i det grønne skiftet og i den grønne omstillingen, og det er veldig mye industriell omstilling vi står i nå. Det er nesten så Norge ikke har arbeidskraft til å greie all den omstillingen som nå skjer. All den digitaliseringen vi gjør, er helt nødvendig for at vi skal holde tritt med den grønne omstillingen og den grønne veksten som nå faktisk skjer. Og hvis vi legger til hydrogenmuligheten som vi i Norden sitter på, står vi foran et fantastisk grønt industrieventyr.

Une Bastholm (MDG) [15:26:31]: Vi som er i denne salen, har i denne debatten vært helt enige om at vi er nødt til å kutte mer, men faktum er at akkurat nå i Stortinget er Miljøpartiet De Grønne det eneste partiet som har tiltakene som kan kutte det som FN sier at vi trenger: å halvere utslippene innen 2030. Vi klarer sågar å kutte med 60 pst., og vi viser det med et karbon- og klimabudsjett. Det har kun vi og Arbeiderpartiet klart å levere sammen med våre alternative statsbudsjett.

Jeg sier dette fordi klimapolitikken taper ikke på politikken til de enkelte partiene i Stortinget. Der klimapolitikken taper gang på gang, er i prioriteringene. Det er fordi klimapolitikken nulles ut av andre tiltak som de samme partiene også ønsker seg.

Det samme har skjedd i regjeringserklæringen. Det er det som er så trist. Jeg er sikker på at det har sittet minst to partier i de forhandlingene og vært veldig opptatt av å få inn klimapolitikk, men så er det andre tiltak som nuller ut effekten av de tiltakene. Det er fordi det har sittet andre store partier i de forhandlingene og ønsket seg andre seirer. Et av de eksemplene er CO₂-avgiften som skal unntas i transporten. Det spørsmålet som jeg fortsatt ønsker svar på, er hvordan det vil påvirke evnen regjeringen har til å nå sitt eget mål om å halvere utslippene innen transporten, og hvordan vil det påvirke effekten av et CO₂-fond, uansett hvordan det forvaltes, hvis man ikke kan merke det påslaget. Det kan godt hende det er noe der som jeg ikke har skjønt, og da vil jeg gjerne ha det oppklart. Hvordan vil en CO₂-avgift som skal nulles ut i pumpeprisen, påvirke musklene til det CO₂-fondet?

Da har jeg også anledning til å gi en stemmeforklaring. Jeg er uheldigvis med på forslag til vedtak X, som handler om CO₂-fondet. Det kommer jeg til å stemme mot i salen. For Miljøpartiet De Grønne vil jeg presisere at det er veldig viktig at Stortinget ikke forplikter regjeringen til modell før man vet hva slags avtale man får til. Det mener jeg fordi vi kan ikke risikere at regjeringen gir den makten til næringslivet selv, som skal rulle ut dette i

f.eks. også legge ambisjonsnivået for en avgift. Vi må være sikker på at den avtalen som vi får til med næringslivet, uansett om det er de som skal forvalte det fondet eller ikke, må være en avtale som får til de utslippskuttene som faktisk passer med ambisjonene til denne salen.

Det har også «flydd inn» to løse forslag, bokstavelig talt «flydd inn», de handler om flytransporten. Ett er fra Rødt om å redusere antall flyreiser i stedet for at Avinor skal ha som ambisjon å øke dem. Det stemmer Miljøpartiet De Grønne selvfølgelig for. Vi stemmer også for SVs forslag.

Så vil jeg oppfordre regjeringen til – all den tid økningen i CO₂-avgiften er en seier for regjeringspartiene – å være så pass ærlig og si at den kommer ikke til å gjelde i transporten.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [15:29:54]: Byene i Norge går foran. Nå må regjeringen komme etter og ikke forbli en sinke i miljøpolitikken. Vi trenger modige politikere som våger å utfordre oss, og som skaper politikk for fremtiden – modige politikere som velger smarte løsninger, bygger miljøvennlig, forurenser mindre lokalt og bidrar til mindre utslipp globalt.

Politikere i byene våre viser handlekraft og har innført tiltak for å bedre miljøet med satsing på kollektivtrafikk og lokale bilfrie områder. I dagens Aftenposten kan vi lese at luftkvaliteten i Oslo er blitt mye bedre de siste årene. I 2015 ble 200 000 innbyggere i hovedstaden vår rammet av farlig luftforurensning. Nå er det kun 10 000 innbyggere som rammes. Det betyr noe for folks livskvalitet.

Det er på tide at høyreregjeringen kommer på banen. At regjeringen er så bakpå og sa nei til å utarbeide klimabudsjett for 2019, viser at regjeringspartienes forsøk på å framstå som pådrivere i klimasaken bare blir pinlig – ja, noen ville kanskje rett og slett ha kalt regjeringen sidrumpet. Og sutringen om at regjeringspartiene mener vi gir et feilaktig inntrykk av situasjonen på klimafeltet, blir bare flau. Høyre i hovedstaden og i regjeringskontorene henger etter og følger ikke med i tiden vi lever i. Det er stor forskjell på den klimapolitikken vi fører i byene vi styrer, og den klimapolitikken Høyre førte i Oslo i 18 år – selv om Høyre nå fra talerstolen i dag prøver å få det til å høres ut som noe annet.

Til nå har for få politikere våget å gå foran og ta modige valg for fremtiden. De politikerne som har tatt dristige skritt, har det til felles at de representerer de store byene. Gode eksempler er ordførerne i London og Paris og ikke minst Oslos byrådsleder Raymond Johansen. De store byene ser nå til Oslo og kommer hit på besøk for å lære. Barcelona har besøkt Oslo og skal nå kopiere Oslos

klimabudsjett. Klimasjefen i New York var her nettopp og ønsket å lære om hvordan Oslo stiller klimakrav til både Oslos pensjonsfond og til utslippsfrie byggeplasser. Er det noe land som kommer til Norge for å lære av høyreregjeringen?

For å bevege flokken må noen gå foran og vise vei. I vår tid er det byene og faktisk særlig Oslo som er en slik veiviser.

Espen Barth Eide (A) [15:32:29]: Jeg har lyst til å følge opp flere av innleggene fra posisjonen, altså regjeringspartiene, som har påpekt at det er mye vi er enige om. Det er det egentlig fint å si, for det er riktig. Det er heldigvis slik at det er noen overordnede, langsiktige ambisjoner som vi deler. Det skal vi være glad for, og vi skal også anerkjenne det gode arbeidet som har vært gjort for å få mer av det inn i Granavolden-plattformen.

Jeg har lyst til å si at det vi snakker om i dag, er et sett med helt konkrete forslag. Jeg tror vi er veldig enige om at for å lykkes i det lange løp trenger vi å jobbe globalt, systematisk, langsiktig, strukturert og inkluderende. Men så er det også slik at det er en del ting vi vet vi kan gjøre nå, for vi vet også at på tross av gradvis økende klimaambisjoner i mange land og i internasjonale forhandlinger går det altfor sent, og vi ligger langt bak. Vi vet at når det gjelder de mest konkrete målene vi noen gang har satt, altså målene for 2020, ligger vi allerede på etterskudd, og det er tilnærmet utenkelig at vi klarer å nå dem. Da er det viktig at man setter seg enda mer ambisiøse mål, men man må i tillegg sørge for at disse målene blir nådd med helt konkrete tiltak. Og der man vet svaret, kan man rett og slett sette i gang – eller som det heter i annonsen: «Just do it.»

Det er poenget med disse forslagene. Det er bra og riktig at en del av disse tingene jobbes det med på sikt, og man kan kjenne det igjen flere andre steder. Men vi foreslår å vedta ting som ikke krever mer utredning, men hvor man kan sette i gang sånn ca. omtrent nå, og derfor foreslår vi det.

Så har jeg lyst til å knytte en kommentar til den diskusjonen som er om CO₂-fondet, altså forslag nr. 15 i representantforslaget. Det er på ingen måte slik at vi mener at det ikke skal forhandles, og det er selvfølgelig slik at regjeringen skal forhandle med NHO, med aktørene i næringslivet, om den nøyaktige utformingen. Men det er et valg mellom to modeller, og det vi tar initiativ til, er at man velger en av de to. Den ene modellen er at alt skal legges via Enova, hvor man kan søke på tiltak. Den andre er at man skaper et partnerskap med næringslivets aktører, hvor de går inn med entusiasme, engasjement og ideer i dette og har et medeierskap til forvaltningen av det. Det overrasker meg litt at ikke minst et parti som Høyre har såpass liten tro på næringslivets egen evne til

å løse disse utfordringene og mener at alt må styres via statlige tilskudd. Det må jeg si jeg er blitt overrasket over.

Helt til slutt har jeg en utfordring til klima- og miljøministeren. Vi hadde i 2008 en enighet om at Norge skulle bli klimanøytralt i 2050, men at det skulle reduseres til 2030 dersom det kom en internasjonal avtale. Det gjorde det i Paris, og så ble det et flertallsvedtak i Stortinget om at Norge skulle være klimanøytralt allerede i 2030 – altså ikke som lukket system, men gjennom summen av tiltak i Norge og kvotekjøp. Gjelder det fortsatt?

Gisle Meininger Saudland (FrP) [15:35:48]: Debatten gikk noenlunde som forventet, uten at jeg fikk særlig mange gode svar på min invitt, så jeg tenkte jeg skulle fortsette der jeg slapp i stad, nemlig der noen mente at petroleumsproduksjonen i Norge er en klimaversting, mens den faktisk i Europa og i verden er en klimabesting.

Jeg sa at jeg var glad for at hver eneste kubikkcentimeter gass som strømmer ut fra de framtidige CO₂-lagringsplassene, fører til lavere CO₂-utslipp i verden.

Er det virkelig slik at det er alle de andre som har misforstått når De Grønnes partiveteran i Tyskland Bärbel Höhn, som fram til da sikkert hadde kultstatus på Miljøpartiet De Grønnes partikontor, sa at Tyskland hadde lyst til å kjøpe norsk gass for å oppfylle sine klimaforpliktelser, eller når Europas mest politisk korrekte statsleder, Angela Merkel, sier rett ut at de vil importere gass i mange tiår framover for at det skal erstatte noe som har dobbelt så store utslipp, nemlig kull? Eller er det slik at det smerter fordi de samtidig sier at de vil bygge ut sin gassinfrastruktur? De er nå i sin gass-startfase, mens vi diskuterer å legge ned næringer som om de var sidestilt med tobakksindustrien eller våpenindustrien.

Hva skjer hvis vi stenger igjen gassproduksjonen og avslutter Norges viktigste næring? For det første må mer enn 200 000 mennesker finne seg noe annet å gjøre. Det andre er at vi går glipp av milliardinntekter, penger som vi bruker både til skole, til sykehus og også – ironisk nok – til klimatiltak som utrolig nok finansieres av det en selv har lyst til å avvikle. Snakk om å gi ris til egen bak en helt ny betydning.

Men det er ikke det verste, for det er jo ikke slik at tyskerne lar sine nybygde gassrør gå tomme om vi slutter å produsere gass. De kjøper den sannsynligvis bare et annet sted, nemlig fra Russland, og fører dermed Putin-regimet istedenfor.

Jeg hadde håpet at Miljøpartiet De Grønne hadde inntatt et litt mer pragmatisk standpunkt til gass, noe lignende som deres brødre og søstre i Europa har inntatt, framfor en aktivistisk politikk som vil både koste milliarder og føre til større klimagassutslipp globalt.

Åsmund Aukrust (A) [15:38:38]: Det er noe med selvbildet til regjeringens representanter i denne debat-

ten. Det høres ut som om disse forslagene er fremmet fordi vi synes regjeringserklæringen er så fantastisk ambisiøs – at det er derfor vi har fremmet dem. Det ble sagt i den forrige debatten at man følte det var noen som levde i sin egen verden. Hvis det er det som er selvbildet, må det virkelig være det man gjør. Jeg har knapt møtt noen som mener at denne regjeringen er for ambisiøs i klimapolitikken. Tvert imot er det mange som skriker etter mer handling. Miljøbevegelsen er ikke fornøyd. Næringslivet er ikke fornøyd. Partene i arbeidslivet er ikke fornøyd. I det hele tatt er det få som har gitt ros til klimaprofilen i dette programmet – bortsett fra regjeringens egne representanter.

Bevare meg vel – det står mye bra. Det står mye som vi alle er enig i, og så skal man få en del utredninger og vurderinger – og det er jo flott å få det. Og det står om en del ting som Stortinget allerede har vedtatt. Espen Barth Eide tok opp klimanøytralitet. Det står om det i regjeringserklæringen, men Høyre og Fremskrittspartiet stemte mot det i Stortinget. Så kan man komme hit og si at det er en seier. Vel, det er vedtatt i Stortinget mot Høyre og Fremskrittspartiets stemmer.

Det er noe med maktarrogansen når man mener at alle som ikke er enig med en selv, ikke har skjønt noe, eller at de som fremmer forslag, bare gjør det fordi de er opptatt av symboler. La oss være ærlige. Vi er ikke fornøyd med regjeringens klimapolitikk. Det går ikke bra nok med politikken. Vi er ikke i ferd med å nå våre mål for 2020. Tvert imot – vi vet at vi ikke kommer til å nå dem.

Regjeringen har vi måttet hale og dra i i årevis for å få palmeolje ut av biodrivstoff. Vi blir ikke fornøyd når det kuttes to tredjedeler til fornybar energi i utviklingsland. Det er bra de sier at de skal rette det opp nå, men det blir ingen jubelstemning når man bare skal rette opp tidligere kutt.

Når det kuttes i tiltak for CO₂-fangst og -lagring, gir heller ikke det jubelrop fra opposisjonen. Og som jeg sa: 2020-målene er vi ikke i nærheten av å nå. De ble vedtatt i 2012. Det var en instruks til Erna Solberg, som har vært statsminister siden 2013. Det er henne og regjeringens ansvar alene at vi nå ikke når dem. For 2030 har regjeringen gjort det lett for seg selv ved at man ikke skal ha nasjonale mål. Jeg synes det er betegnende at når Lars Haltbrekken stiller et helt konkret spørsmål, klarer ikke statsråden å svare i løpet av ett minutt fordi det er så mange forbehold om hva som er Norges klimamål for 2030.

Jeg hører at noen av regjeringens representanter sier at de egentlig hadde tenkt å gi honnør for forslagene, og at de synes det er fint at det er debatt. Vel, vi er ikke ute etter å få honnør. Vi er ute etter faktisk handling. Det er derfor vi fremmer dem. Det er derfor vi er folkevalgte. Og det er Høyres representanter, Fremskrittspartiets re-

presentanter og Venstres representanter som må forklare hvorfor de stemmer imot, og si hvorfor de er politikere når de stemmer imot hvert eneste forslag, også dem som de sier de er for.

Flere sier: Kunne ikke alle bare vært enig? Jo, det hadde vært flott hvis vi alle var enig. Vi har tatt initiativ til et klimaforlik. I går kveld avviste flertallet det. Man ønsket ikke engang å snakke med opposisjonen. Den rød-grønne regjeringen hadde klimapolitikk i begge periodene. Denne regjeringen har så langt ikke tatt initiativ til noen.

Lars Haltbrekken (SV) [15:41:56]: Jeg må si at jeg til tider synes litt synd på det som måtte finnes av eventuelle miljøkrefter i denne regjeringen når vi hører representanten Gisle Meininger Saudland fra Fremskrittspartiet framheve mer bruk av fossil energi som svar på klimakrisen. Ifølge Fremskrittspartiet er det beste klimatiltaket fra Norge eksport av gass. Vel, da er sikkert det nest beste eksport av olje. Og det var forferdelig dumt at vi har vedtatt å legge ned det tredje beste klimatiltaket vårt – eksport av kull fra Svalbard.

Men hvis vi ser på statistikken fra Storbritannia, som brukes som eksempel på at norsk gasseksport er så bra for klimaet: Hva er det som har skjedd i Storbritannia de siste årene? De har lagt ned nesten all kullkraften sin de siste to-tre årene. Hva har skjedd med gassforbruket? Har det økt? Nei, gasskraften har også blitt redusert med 25 pst, samtidig med at kullkraftforbruket har gått ned med 80 pst. Hva er britenes forklaring på nedgangen i kullkraften? Jo, det er økt produksjon av ren, fornybar energi og energieffektivisering. Det er det som har vært med på å kutte utslipp og fase ut kullkraft i Storbritannia.

Vi hører regjeringens partiene si at de er i gang med, eller skal gjennomføre, flere av de forslagene vi har kommet med – ja, mange av forslagene vi har kommet med. Men hva er det vi leser i brevet fra klima- og miljøministeren til komiteen? Der står det: utrede muligheten for, sette i gang utredninger, vurdere tiltak, og det er en del klare nei til våre forslag. Ett forslag har faktisk kommet inn i Granavolden-plattformen, og på det punktet skal jeg gi regjeringen honnør for å ha hentet inspirasjon fra vårt og Arbeiderpartiets forslag. Det går på forslaget om å innlemme mineralolje til byggørk i forbudet mot bruk av mineralolje. Vi foreslo at dette skulle skje innen 2020, som oljeforbudet ellers skal gjelde fra. I Granavolden-plattformen står det 2022. To år for seint – i alle fall bedre enn ingenting.

Arne Nævra (SV) [15:45:07]: Jeg har lyst til å fortsette litt der jeg slapp i mitt forrige innlegg og også ta opp hansken etter representanten Une Bastholm. Det er jo en gang sånn at det er mye som blir gjort her i sa-

len, som på en måte blir oppveid av andre ting som blir vedtatt her. Jeg nevnte transportkomiteen i forhold til miljøkomiteen – ideelle ønsker i miljøkomiteen og alle de som gir gass og bygger ut, i transportkomiteen. Jeg ser dette på nært hold i min komité, transportkomiteen.

Jeg må nevne et par eksempler. Jernbane og firefelts motorvei konkurrerer veldig ofte på parallelle strekninger. Jeg har sagt dette hundre ganger, tror jeg. Vi ser at her er det mange som burde hatt dårlig samvittighet – omtrent alle de store partiene, dessverre. Vi ser at veldig ofte kommer motorveien før jernbanen. Da må representantene i denne komiteen, som jeg ser utover her, ta tak i sine kolleger i transportkomiteen. Vi ser at grunnlaget for jernbanen blir ødelagt av en firefelts motorvei – hele trafikkgrunnlaget blir ofte ødelagt. Vi ser det nå med Ringeriksbanen – i beste fall kommer det samtidig. Når det gjelder Trøndelag, ønsker de lokalt både i fylkeskommunen og i Trondheim at jernbanen til Steinkjer skal komme før E6-en. Jeg ser ingen tegn til det fra regjeringa.

Det er utrolig viktig å se dette i sammenheng. Transport står for rundt en tredel av alle klimagassutslippene – dette vet vi jo, det begynner å bli barnelærdom. Vi må ta noen grep, sånn at vi ser dette i sammenheng. Det er derfor jeg synes det er leit at vi ikke ser noen fra transportkomiteen her, og det er derfor jeg er her og har innlegg sammen med Lars Haltbrekken og hans komité.

Jeg vil etterlyse dette, og jeg ser det på så mange områder. Jeg tror jeg har talt det 107 ganger: fergefri E39 på Vestlandet. Det må man se som et klimaprojekt, man må tenke gjennom det i klimasammenheng. Gjør man ikke det? Vi snakker om 190 mrd. kr til noen utrolige fjordkryssinger. Miljømessig synes jeg det er en katastrofe, pengebruken vil jeg ikke nevne. Dette må ses i sammenheng. En tredel av våre klimagassutslipp kommer fra transport. Vi må snakke bedre sammen – det må jeg si – de forskjellige komiteene her i salen.

Statsråd Ola Elvestuen [15:47:58]: Til siste taler: Ja, man må ha god planlegging, men jeg er ikke enig i at i transportsektoren henger Norge langt etter. Er det på ett område hvor Norge ligger langt foran, er det nettopp transportsektoren. Der gjør vi ting som ingen andre er i nærheten av, med tanke på å få et stort teknologiskifte både i persontransport, tungtransport og innenfor skipsfart. Det er der det største utslippskuttet kommer.

Så må man i tillegg ha klimavennlige byer. Det var også oppe her tidligere, og det er noe jeg selv har jobbet med lokalt i Oslo gjennom 15 år, med kollektivtransport og de tiltak som er der, og gjør ennå. Det at vi får ned utslippene i byene, skjer jo fordi vi har et unikt samarbeid

i Norge mellom staten og de store byene om kollektivtransport, om den satsingen vi har på elbiler, som også slår ut i utslippskutt og bedre luft i byene, og fordi vi har forbud mot oljefyrer. Det er mange ting som trekker i samme retning.

Så vil jeg svare på noen spørsmål. Det ene er fra representanten Barth Eide, om forslag om klimanøytralitet. Ja, det gjelder, det står i plattformen. Men vi har en egen definisjon om klimanøytralitet fra Stortingets side. Og med tanke på Katowice – når man ikke fikk på plass mekanismer som markedsmekanismer i avtalen, er dette noe vi må jobbe med framover, hvordan vi skal realisere det vedtaket. Men det skal realiseres, og det er det vi jobber for.

Representanten Bastholm tok også opp og problematiserte det med CO₂-fond og CO₂-avgiften. Ja, dette er en av de tingene som gjør at vi mener at det også bør være over statsbudsjettet, den innsatsen vi skal ha overfor tungtransporten, eller for næringslivet. Det er jo ikke noen tvil om at her kommer næringslivet til å komme ut som vinnere. Vi har allerede satt av 444 mill. kr til dette arbeidet. Det er der. Det det handler om, er hvordan vi skal organisere det, og om vi kommer fram til en enighet om det. Men innsatsen er der, og resultatene skal være der. Vi skal nå det målet om reduksjon med 50 pst. i årene framover.

Så var det også oppe et spørsmål om sirkulærøkonomi og den planen som ble behandlet i Stortinget i vår. Vi skal legge fram en ny en i 2020. Grunnen til at jeg gjør det, er selvfølgelig at den forrige som Stortinget behandlet, ble lagt fram før jeg ble statsråd. Da må vi se på det på nytt.

Til slutt: Jeg synes det har vært en god debatt. Det er en sterk vilje, det er det ikke noen tvil om, men det krever systematikk og planlegging, for det er ingen forslag som i seg selv er store nok. Det er summen av forslagene som gjør at vi får ned utslippene. Jeg tror vi skal få et godt samarbeid om det framover.

Presidenten: Representanten Une Bastholm har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrrensa til 1 minutt.

Une Bastholm (MDG) [15:51:18]: Jeg ser jo at regjeringspartiene bruker samme argumentasjon som oljelobbyen. Derfor er det så fint å få presisert at det eneste som er bra med det, er at når man har begynt å snakke bare om gass og sluttet å snakke om olje, slipper man i hvert fall å høre at norsk olje og gass skal redde fattige barn i Afrika fordi vi skal gi dem energi. Det er det eneste positive. Vi må begynne å være redelige. Det er ikke lenger 200 000 som jobber i oljenæringen, som representanten Meininger Saudland sa. Det var før vi hadde oljeprisfallet i 2014 og 2015. Så langt tilbake må vi for at det var over 200 000 som jobbet i sektoren. I

2015 var det 195 000, i 2017 170 200, og det inkluderer dem som jobber i leverandør- og underleverandørindustrien. Så det er ikke 200 000 som jobber i oljenæringen. Vi må slutte å si det i denne salen, for dette er ekte folk som skal ha en ekte jobb å gå til, og hvis vi skal ha en realistisk politikk for at den sysselsettingen også skal fungere framover, hvis vi skal ha en næringspolitikk som faktisk vrir Norge i grønn retning, må vi ha realistiske forventninger også til hva det arbeidet innebærer.

Espen Barth Eide (A) [15:52:35]: Jeg vil først få lov til å understreke viktigheten av det representanten Bastholm nettopp sa. Det verste man kan gjøre, er å skape en forestilling om at denne utfordringen ikke er der, for da vil man i hvert fall våkne opp med skjegget i postkassa. Derfor er det lurt å tenke kreativt, systematisk og målrettet på hvordan ikke minst de mange veldig dyktige menneskene som jobber i olje- og gassektoren, skal være med oss videre, både innenfor den delen av den sektoren som vil tilpasse seg det grønne skiftet, og det de skal videre til.

Jeg hadde lyst til å følge opp Elvestuen og takke for bekreftelsen på at det vi leser i Granavolden-plattformen, er det samme som det vedtaket Stortinget gjorde mot Høyres og Fremskrittspartiets stemmer i 2016. Det er viktig, og da har jeg lyst til å reflektere rundt det. Ikkekvotepiktig sektor er ca. halvparten av økonomien, og da skal vi kutte 45 pst. av halvparten av økonomien, som etter fri hoderegning er 22 og noen prosent av hele økonomien – jeg maler med litt bred pensel her. Når vi har et mål om å gå ned til null, betyr det at vi skal helt ned til null i hele økonomien gjennom summen av tiltak i Norge og kvotekjøp. Det blir ganske mange kvotekjøp.

Det er viktig at vi tar inn over oss at det er en viktig og riktig ambisjon, men det er ingen rimelig ambisjon, og vi må ikke glemme – og se bort fra – når vi fokuserer på om vi skal ha 40 pst. eller 45 pst., og om alt skal tas hjemme eller det meste hjemme, at det er en enda større utfordring å få hele økonomien til å gå i null allerede i 2030, som er en meget radikal ambisjon som ble vedtatt for lenge siden, mot stemmene til dem som sitter i forsetet her midt i salen, når de er til stede. Det mener jeg er viktig at klima- og miljøministeren bekreftet, og da må vi regne på tiltak der. Det understreker etter min mening betydningen av at vi både har veldig klare og tydelige strategier som er globale, inkluderende og systematiske, og også at vi begynner der vi kan. Det viktigste vi sier med våre forslag, er at der vi allerede vet svaret, er det ikke noe å vente på. Utredningen er ferdig, sett i gang! Og så kan man utrede der hvor det fortsatt bør utredes.

For øvrig vil jeg takke for en god debatt og understreke at jeg mye heller vil bo i et land hvor man konkur-

rerer om å være mest klimavennlig, enn i et land hvor man konkurrerer om å være minst klimavennlig, for vi har noen av dem i verden også.

Terje Halleland (FrP) [15:55:09]: Det er en finurlig debatt når vi kan stå her og diskutere hvorvidt regjeringen har en ambisiøs klimapolitikk eller ikke. Vi kappes liksom om å være best på tiltak.

Vi har en ambisiøs klimapolitikk. Det tror jeg folk både ser og merker. Vi har en Parisavtale som har satt store mål for både kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor. Det kan alltid bli en debatt og lek med tall om hvorvidt vi skal kutte 40 pst. eller 45 pst. Vi er nødt til å balansere helheten i det som handler om kutt og omstilling, det som handler om konsekvensene for næringsliv og arbeidsplasser.

Det er en mengde forslag som er blitt levert inn. Det som er blitt sagt fra denne talerstolen, er at de fleste enten er vedtatt, iverksatt eller under utredning. Da er det slik som veldig mange også har tatt til orde for, at de som er berørt av de vedtakene som skjer i denne sal, på forhånd bør vite om dem – at vi diskuterer dem, har dem på høring, slik at de har tillit til de vedtakene som blir gjort her.

Så blir jeg litt fascinert av det som blir sagt om viktigheten av internasjonale avtaler. Alle snakker varmt om internasjonale avtaler og sier at de har en avgjørende betydning, og så er det i neste setning veldig om å gjøre at samtlige kutt skal tas i Norge – samtlige kutt skal tas innenlands. Mitt spørsmål til komiteen kan da fort være: Hvorfor skal vi ha en internasjonal avtale om det som handler om ikke-kvotepliktig sektor, hvis vi ikke ønsker å samarbeide med andre om de kuttene? Da kan vi sette kuttene til 45 pst., 55 pst., 65 pst og ta dem. Men det er akkurat det som er med internasjonale avtaler, at vi kan ta de mest kostnadseffektive kuttene og få mest mulig igjen. Jeg trodde at klima var et globalt problem.

Miljøpartiet De Grønne snakker om redelighet. Jeg har etterlyst redelighet fra Miljøpartiet De Grønne i mange diskusjoner, spesielt når det gjelder hva konsekvensene av deres politikk vil være for det samfunnet vi har i dag. Det er snakk om at antall arbeidstakere i denne sektoren blir betvilt. Da Aibel sendte ut permitteringsvarsler på Karmøy sist, var den første mannen som lukket sjappa si, pizzabakeren på den andre siden av gaten. Jeg vet ikke om Miljøpartiet De Grønne regner det som en av underleverandørene til oljeindustrien.

Else-May Botten (A) [15:58:20]: Det nærmer seg slutten av en viktig og interessant diskusjon. Det er mange tiltak som ligger i dette representantforslaget – 37 tiltak – og hvis regjeringen er i gang med alt, er det vær så god å levere. Når man leser teksten i dokumentet, er det ikke akkurat sånn at man blir overbevist om at det blir levert om kort tid, og at statsråden kommer

glad og opplagt hit til Stortinget og forteller om alt han har levert på de 37 tiltakene. Det er helt avgjørende at opposisjonen står på videre og pusher på.

Det er interessant å merke seg den diskusjonen som handler om CO₂-fond. Regjeringen er helt klar på at den ikke er interessert i å lytte til næringslivet og 24 andre organisasjoner. Statsråden var nettopp oppe på talerstolen og sa at man er for et CO₂-fond, men går rett tilbake til at det er Enova som skal levere det. Det er ikke et CO₂-fond man får i Enova. Det er et virkemiddelapparat der man setter av årlige budsjetter, slik at aktører kan søke om penger for å få gjort ulike reduksjoner. Det vil ikke forplikte noe, det vil bare være en mulighet. Men her står næringslivet og sier at vi ønsker å forplikte oss, vi vil ha en miljøavtale som forplikter oss, og som er så konkret at vi vet hva vi skal forholde oss til, og vi skal klare å ta ansvaret for dette selv. Utslippene i transportsektoren skal halveres innen ti år. Hvordan kan man gjøre det når ingen offensive tiltak kommer på plass?

Vi er nødt til å levere de tiltakene, og når vi vet at det NOx-fondet som ble etablert tidligere, har vært en suksess – evalueringen viser at det har gitt de riktige resultatene som man i forkant sa det ville gi – er det vanskelig å forstå. Så det er fint hvis statsråden har muligheten til å komme opp en gang til i denne debatten bare for å avklare: Da han snakket om CO₂-fond, snakket han da om et privat rigget CO₂-fond som næringslivet selv har ansvar for, eller er det lik Enova? Det er en viktig oppklaring, for det er ingen vits i å gå til forhandlinger hvis man forhandler om CO₂-fond og allerede vet at Enova skal ha ansvaret for dette. Da er det ingen forhandlingssituasjon, for da snakker man om to forskjellige ting.

Liv Kari Eskeland (H) [16:01:03]: Det var representanten Nævra som var her oppe og trigga meg til å ta ordet. Han har tydelegvis eit skikkeleg agg til ferjefri E39 og eit ønske om å stoppa utviklinga. Akkurat det same gjorde SV då dei var imot Trekantsambandet i si tid. No er det jo slik at ingen, sjølv ikkje SV, vil ha tilbake ferja i det sambandet. Skal me ha eit næringsliv som skal vera konkurransedyktig, må me leggja til rette for ein god infrastruktur. Eg vil oppfordra representanten til å jobba for elektrifisering av transportsektoren framfor å stikka kjeppar i hjula for næringslivet.

Stefan Heggelund (H) [16:02:03]: Til representanten Karin Andersen fra SV: Vi er helt enig i at tiltak trengs, og at det haster. Det er derfor vi er i gang med en rekke av disse forslagene som Arbeiderpartiet og SV har fremmet nå, etter at regjeringen begynte å jobbe med dem. Vi trenger felles løsninger, så la oss derfor ikke ha en unødvendig polarisering, men la oss ta alle gode krefter i bruk.

Så til representanten Aukrust: Jeg kan love representanten Aukrust og andre i Arbeiderpartiet og andre opposisjonspartier at jeg aldri kommer til å feilsitere dem fordi jeg tror det hjelper meg i en politisk debatt. Jeg vet at representanten Aukrust og alle de andre representantene i Arbeiderpartiet har et ekte klimaengasjement, og at de er sterkt kompetente på klima. Det er en veldig god fraksjon. Jeg synes egentlig det er gode fraksjoner fra alle partiene i denne komiteen. Så tror ikke Aukrust, Haltbrekken osv. på at vi har et klimaengasjement, og det må vi bare finne en eller annen måte å klare å leve med. Det skal nok gå bra. Men representantene fra Arbeiderpartiet vet jo hvordan det er, for det er ganske mange som tviler på deres klimaengasjement. Det er to partier som blir kalt grå i Norge, og det er Arbeiderpartiet og Høyre. Jeg er uenig i det, men sånn er livet – vi får bare finne en måte å leve med det på. Så skal vi vise at vi har det klimaengasjementet, og at vi har kompetansen, ved å gjennomføre gode klimatiltak. Som sagt: Det er vi allerede i gang med. Da tror jeg også det er lure å komme med forslag til nye ting i stedet for å, for å si det rett ut, kildesortere mange forslag som vi allerede er i gang med.

Representanten Arne Nævra ytrer en frustrasjon som jeg tror veldig mange har, og det gjelder samarbeidet mellom komiteene. Er det ett område der det er viktig, er det på klimafeltet. Her tror jeg vi har mye å hente. Jeg tror også, når vi skal gå igjennom sektor for sektor med de sektorvise ambisjonene og finne tiltak, at det kan være fornuftig at man jobber bredt også på tvers av komiteene.

Så sier Barth Eide at hans intensjon ikke er å låse regjeringen til én modell for CO₂-fond. Det er bra. Det er synd at forslaget hans gjør det, men hvis han ikke mener det, kan han jo stemme sammen med regjeringspartiene og Miljøpartiet De Grønne mot sitt eget forslag.

Vi skal ha en bred debatt om klima framover, og vi skal nok ha mange saker på dette feltet framover også – og mange forslag framover. Det er bra, og da håper jeg at det er reelt sett nye forslag som vi kan debattere, og der vi faktisk kan prøve å jobbe felles i stedet for å skape unødvendig polarisering.

Presidenten: Representanten Lars Haltbrekken har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Lars Haltbrekken (SV) [16:05:19]: Igjen hører vi at forslagene vi har fremmet, er en kopi at ting som allerede er i gang. Vel, hvis det hadde vært det, hadde vi bedt regjeringen om å utrede disse forslagene, for det er jo det regjeringen har tenkt å gjøre, og det er også det de skriver i sitt svar: Man skal utrede. Vi har seks, sju, åtte kilo med offentlige utredninger av mulige klimatiltak i

Norge siden 1990. Det som trengs nå, er at vi setter i gang disse tiltakene.

Jeg vil bare avlegge en liten visitt til klima- og miljøministeren, for han er veldig for å få klimavennlige byer. Vi har lagt inn et forslag om det, at flere av de mindre byene skal få være med i byvekstavtalene, men det stemmer både Venstre og de andre regjeringspartiene imot i dag. Hva er det som får Venstre til å stemme imot det? Er det Kristelig Folkeparti? Nepp. Er det Høyre? Nei, de har programfestet dette. Er det Fremskrittspartiet? Ja, kanskje det er Fremskrittspartiet som styrer klimapolitikken, akkurat som de styrer oljepolitikken.

Presidenten: Representanten Ketil Kjenseth har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Ketil Kjenseth (V) [16:06:38]: Til debatten om CO₂-fond: Det finnes to gode modeller. Næringslivet er vant til å konkurrere, så at man har en modell med et CO₂-fond, som NHO og ZERO foreslår, og en Enova-modell, er jo et veldig godt utgangspunkt. Det skal være forhandlinger nå, i sluttfasen, om hvilken modell som er best. Og det er helt riktig, som Une Bastholm fra MDG sier: Det må virke. Vi skal kutte 50 pst. i transportsektoren innen 2030. Vi er helt sikre på at den modellen vi skal innføre, må virke.

Jeg er veldig glad for at representantene Espen Barth Eide fra Arbeiderpartiet og Stefan Heggelund fra Høyre er to fargerike personer i de to grå partiene. De representerer virkelig framdriften i dette, sitter i komiteen og bidrar til debatten. Det er også fargerikt at Fremskrittspartiet er offensive i denne debatten. Vi vil ikke bruke gassen så lenge som de vil, men å ta den opp så fort som mulig kan være ganske smart, når Tyskland nå skal avvikle kullkraftverkene sine. Det må noe annet inn der. Polen og Danmark skal bygge gassledning. Det skal inn norsk gass der. Vi kan utnytte den i overgangen, akkurat nå.

Statsråd Ola Elvestuen [16:07:56]: Jeg tar egentlig ordet fordi jeg fikk et direkte spørsmål om CO₂-fond. Nå svarte representanten Kjenseth for så vidt på det. NHO har satt opp sin modell, vi har vår. Nå må vi ha forhandlinger og se om vi blir enige. Men uansett vil det være innsats inn mot tungtransport og næringstransport i årene framover fordi vi skal ned med 50 pst., og det må vi ha en felles interesse av å oppnå.

Ellers mener jeg at det som er det viktigste fra 1,5-gradersrapporten, som vi også må ta inn over oss, er to budskap: Det ene er alvoret i situasjonen og hvor fort endringene må komme. Det andre er at for å nå målet om å holde verdens oppvarming under 1,5 grader må det gå framover. Det krever innovasjon, det krever nytenkning, det krever næringsutvikling, det krever mye

arbeid for å ha muligheten til å nå målene. Dette handler ikke om å stå stille, men om å gå framover i et tempo verden ikke har sett tidligere. Da er det å erstatte kull så raskt som mulig, ta bort fossile drivstoff i alle ledd så raskt som mulig, omstilling av industrien. Vi har et stort virkemiddelapparat i Norge, med Miljøteknologiordningen, forskning, Enova. Vi må bygge opp under og støtte opp under klimavennlige byer og lokalsamfunn. Mens vi gjør det, må vi utvikle en sirkulærøkonomi for mye bedre å ivareta de ressursene vi har. Vi må utvikle karbonfangst og -lagring. Og så må vi ikke glemme det siste, som også er et viktig klimatiltak: å ta vare på natur. Det gjelder internasjonalt gjennom regnskogsatsing og annet, men også i Norge. Det er 30 pst. av løsningen fram mot 2030.

Presidenten: Representanten Åsmund Aukrust har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Åsmund Aukrust (A) [16:09:58]: Stefan Heggelund startet innlegget sitt med å si at han aldri skulle feilsitere meg, og så gjorde han det i neste setning. Han sa at jeg har sagt at Høyre ikke har et klimaengasjement, eller at jeg tror at representanten ikke har det. Det sa jeg ikke. Jeg sa tvert imot i mitt innlegg at jeg tror de har et veldig stort klimaengasjement. Jeg tror Ola Elvestuen våkner opp hver morgen og tenker: Hva skal jeg gjøre for klimaet i dag? Problemet er at det ikke holder, det er ikke godt nok. Det er derfor vi har denne debatten.

Så blir det sagt at egentlig er man alle sammen enig i disse spørsmålene. Vel, da kunne man ha stemt for. Det er ikke riktig at regjeringen gjør alt det som står i disse forslagene, og det er også det som er grunnen til at man stemmer mot.

Til slutt: Jeg håper også at det kommer mange saker. Jeg håper det kommer mange saker fra regjeringen, for der må jeg innrømme at det har vært litt skralt den siste perioden. Så jeg vil si det slik at hvis det er et område jeg virkelig håper av hele mitt hjerte at regjeringen lykkes, er det i klimapolitikken, for klodens framtid er tross alt viktigere enn partipolitikken. Så jeg håper virkelig det lykkes, og Arbeiderpartiet står klare til å diskutere nye klimaforlik i Stortinget, men ... (Presidenten klubber.)

Presidenten: Taletida er ute.

Representanten Espen Barth Eide har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Espen Barth Eide (A) [16:11:11]: Jeg har lyst til å begynne med å si at jeg mener at samtlige medlemmer av denne komiteen er fargerike, og godt er det, for vi trenger ideer og kreativitet fra alle hold.

Men representanten Halleland stilte et spørsmål som fortjener et svar, for det er ikke noe dårlig spørsmål hvorfor vi ikke har et slags kvotesystem i ikke-kvotepiktig sektor. Hele logikken hos oss er at vi har vært svært glad i – og er glad i – kvotesystemet, som har veldig mye for seg, spesielt når det virker. Da ble vi enige om hva slags sektorer som egnet seg for å gå inn i det vi kalte kvotepiktig sektor: internasjonal flytransport, olje og gass, tungindustri osv. Og så var det andre ting, som lokal søppelforbrenning, landbruk, lokaltransport og andre typer industri, som egnet seg for å gjøre hjemme. Det vi har vært bekymret for, er at man så enkelt har hoppet på et system hvor man skal drive kvotehandel også i ikke-kvotepiktig sektor, for det gjør at man egentlig ikke har noen klare og tydelige nasjonale mål noe sted. Alt kan handles, og det er ikke alltid så lurt, mener jeg.

Derfor tror jeg det er mange gode argumenter for å samarbeide om løsninger, om teknologi og erfaringer, men ... (Presidenten klubber.)

Presidenten: Taletida er ute.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [16:12:21]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm og Audun Lysbakken om CO₂-fond for utslippsfri oljeproduksjon (Innst. 106 S (2018–2019), jf. Dokument 8:18 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ynske frå energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletida vert avgrensa til 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten foreslå at det ikkje vert gjeve anledning til replikkar, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Terje Halleland (FrP) [16:13:07] (ordfører for saken): Jeg har lyst til å slutte meg til det som ble sagt om at det er en fargerik komité. Det var i forrige debatt, og jeg kunne tenke meg å fortsette diskusjonen med Espen, men det kan vi gjøre på kammerset.

Jeg ønsker å takke komiteen for det arbeidet som er blitt gjort i lag i denne saken. Det er å bemerke at forslaget berører langt utover det som er energi- og miljøkomiteens ansvarsområde. Saken har derfor også vært oversendt både Finansdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Forslagsstillerne ber regjeringen om å ta initiativ til et eget CO₂-fond for en utslippsfri oljeproduksjon. Flertallet

i komiteen støtter intensjonen i forslaget, som er å bidra til reduserte utslipp fra norsk sokkel, men etableringen av et CO₂-fond for petroleumsnæringen innebærer en omgåelse av det finanspolitiske rammeverket og vil i så måte kreve en lovendring. Statens netto kontantstrøm fra petroleumsaktiviteten skal gå uavkortet til Statens pensjonsfond utland. Det er verdt å ta med seg at petroleumssektoren er underlagt kvotepliktig sektor. Mer enn 90 pst. av klimagassutslippene fra utvinningen på sokkelen står dermed overfor en pris på utslipp gjennom kvoteprisen. I tillegg kommer det en egen CO₂-avgift for utslippene som kommer fra forbrenning av naturgass.

Petroleumssektoren er en av få sektorer som i tillegg til kvoteplikt har en CO₂-avgift – en vesentlig større belastning enn andre virksomheter i Norge har, og vesentlig større enn for petroleumsvirksomhet i alle andre land.

Det gjennomføres en lang rekke aktiviteter for å bidra til energieffektivisering og reduserte utslipp av klimagasser også på norsk sokkel. Forslaget bryter med loven om Statens pensjonsfond, og på den bakgrunn tilrår flertallet i komiteen at forslaget ikke vedtas.

Aase Simonsen (H) [16:15:23]: Forslag som omhandler tiltak for å redusere CO₂-utslipp, er alltid interessante, for det er et av våre største problemer i arbeidet med å redusere utslippene og for å nå klimamålene vi har satt oss. Tiltak som kan bidra til en utslippsfri oljeproduksjon, er vel noe vi alle imøteser.

Dette forslaget, om å opprette et CO₂-fond for utslippsfri oljeproduksjon, er vel i hovedsak fremmet for å finne en løsning på Equinors planer om å utrede bruk av flytende havvind for å redusere utslippene fra produksjonen på Snorre og Gullfaks. Det vil, som det er vist til i saken, være første gang et oljefelt får kraftforsyning fra flytende havvind. Slik sett er dette umåtelig spennende planer fra Equinor, og det viser også selskapets satsing på fornybar energi og miljøvennlige løsninger. De fleste av oss er nok, mer eller mindre, tverrpolitisk enige om viktigheten av et slikt prosjekt, og at det er noe vi ser må komme. Vi tror jo at det er nettopp denne typen løsninger som skal bidra til lavere utslipp og et bedre klima.

Forslagsstillerne viser til at Enova neppe kan klare å gi støtte til dette tiltaket uten at det går på bekostning av andre klimasatsninger på fastlandet. Det sies også at dette fondet skal overta som støtte til utslippsreduksjoner i oljenæringen, og at Enova skal løsrive seg fra det formålet. Vi synes ikke det er en god idé, for hele ideen med å legge alt til Enova er at de skal ta helhetsvurderinger og velge ut prosjekter som anses å ha potensial for utslippsreduksjoner som gagnar hele kloden. Deler man opp ansvarsområdene her, er det slett ikke sikkert at man samlet sett får de mest effektive tiltakene med de pengene som er tilgjengelig.

Dette er tiltak som Enova kan løfte dersom de ser for seg at dette bidrar til utslippsreduksjoner, og at de kan videreføres globalt. De økonomiske musklene er der, og i tillegg har denne regjeringen sørget for solide økninger til Enova gjennom de siste årene. Jeg minner bare om det løftet det var da Hydro på Karmøy fikk 1,55 mrd. kr til piloten sin i 2015. Enova er et viktig redskap for oss for å nå klimamålene, og vi skal fortsette å videreutvikle dette selskapet.

Det som selvsagt også gjør at vi ikke kan støtte forslaget, er at det bryter med loven om Statens pensjonsfond og vil kreve en endring av den, noe som igjen betyr at vi vil redusere inntektene til fondet, som er tiltenkt framtidige budsjetter og framtidige generasjoner. Vi skyver på den måten regningen over til våre barn og våre etterkommere. Med den begrunnelsen kan heller ikke vi støtte dette representantforslaget.

Ole André Myhrvold (Sp) [16:18:23]: Senterpartiet trekker ofte fram NOx-fondet som svært vellykket. Det gjør vi også når vi argumenterer for et CO₂-fond for næringstransporten, som vi gjorde tidligere i dag. Et CO₂-fond for oljesektoren derimot vil skille seg på vesentlige punkter fra begge disse og er ikke direkte sammenlignbart, verken som bransje eller modell. Et av hindrene for et slikt fond er, som foregående taler sa, at det vil kreve endringer i lov om Statens pensjonsfond, for å omlegging av systemet for innbetaling av CO₂-avgift og dermed ha direkte innvirkning på overføringen til og avkastningen fra Statens pensjonsfond utland.

Gitt disse problemstillingene mener vi at forslaget vi behandler i dag, er for spesifikt innrettet. Forslaget gir ikke mulighet til å utrede andre og ulike modeller og tiltak for utslippskutt på sokkelen. Dette, sammen med en nærmere vurdering av konsekvenser av disse, ville kanskje gitt et bedre utgangspunkt.

Det er fra forslagsstillerne sådd tvil om hvorvidt Enova kan bære det økonomiske behovet for støtte som utløses av Equinors havvindprosjekt på Snorre og Gullfaks. For oss er det ikke kjent at Equinor eller Enova har et ønske om å løfte prosjektet ut av Enova på bakgrunn av økonomien. Senterpartiet kan ikke se annet enn at prosjektet vil passe godt inn i det formålet som energifondet har, og vil derfor peke på at vi faktisk har et system som allerede er på plass for denne typen prosjekter. Til sammenlikning er både NOx-fondet og CO₂-fondet modeller som er tett knyttet til de næringene selv, og næringene selv ser betydningen av løsningene.

Fra petroleumsbransjen har det ikke vært løftet et tilsvarende ønske. Derimot ser vi at Equinor bl.a. peker på havvind som en veldig aktuell løsning.

La meg til slutt si at det er viktig at petroleumsnæringen også skal ta sin del av norske klimaforpliktelser. Det må være klinkende klart. Men det gjør vi gjennom

kvotesystemet og CO₂-avgift. Et forslag som dette, hvor man isolert sett vedtar en ikke nærmere spesifisert økning av CO₂-avgiften, er etter vårt syn ikke i tråd med det politiske utgangspunktet, hvor man har sett kvotepris og CO₂-avgift i sammenheng.

Lars Haltbrekken (SV) [16:21:12]: Norge har enorme muligheter for satsing på offshore vindkraft. Derfor var det svært gledelig da Equinor i fjor annonserte at de ville satse på havvind for å redusere utslippene fra oljeproduksjonen på Snorre og Gullfaks. Kutt i utslippene på norsk sokkel er avgjørende om Norge skal klare å nå sine klimamål. I tillegg bidrar dette til en teknologisk og kommersiell utvikling av flytende havvind. Equinor har anslått at prosjektet vil koste 5 mrd. kr, og at de trenger en statlig støtte på 2,5 mrd. kr. Det er disse pengene som de ber Enova om å stille opp med. Men Enova er et viktig virkemiddel i klimakampen, og vi frykter at det å bruke 2,5 mrd. kr fra Enova til dette prosjektet vil gå ut over Enovas evne til å støtte industrien og folk flest i å kutte energiforbruket sitt og utslippene sine av klimagasser.

I 2017 bevilget Enova totalt 2,3 mrd. kr til mer enn 900 energi- og klimaprosjekter i norsk næringsliv og offentlig sektor og over 8 000 energiltak i norske hjem. Hva om disse pengene forsvant fordi man brukte dem til Equinors prosjekt i stedet? Derfor har vi foreslått en annen modell, etter modell av NOx-fondet. NOx-fondet har, som flere talere har vært inne på, vært en stor suksess og har bidratt til at Norge har kuttet sine utslipp av forsurende gasser. Vi foreslår en økning i CO₂-avgiften for oljeindustrien. Det er denne økningen som skal gå inn i det nye fondet. Derfor vil ikke dette svekke den framtidige avkastningen til petroleumsfondet.

De selskapene som er med på dette, skal kunne søke på midler fra fondet for å få gjennomført tiltak som kutter deres utslipp av klimagasser. Kravene fra fondet må være basert på årlige reduksjoner i tonn CO₂ fra selskapene som er med.

Skal Norge nå klimamålene, må også utslippene fra dagens oljeproduksjon kuttes. Vi har gjennom dette forslaget vist hvordan det kan gjøres. Det er bare så synd at det ikke får flertall her i dag.

Presidenten: Skal representanten Haltbrekken ta opp forslaget?

Lars Haltbrekken (SV) [16:23:57]: Ja.

Presidenten: Representanten Lars Haltbrekken har då teke opp forslaget han refererte til.

Une Bastholm (MDG) [16:24:04]: Hvis ikke kunne jeg tatt opp forslaget, for også Miljøpartiet De Grønne står bak det. Det gjør vi fordi det snakkes veldig mye om det grønne skiftet, men skal vi lykkes med det, må vi

omstille fastlandsøkonomien vår sånn at den i løpet av de nærmeste årene blir utslippsfri – eller tilnærmet utslippsfri.

Derfor er Enova nå blitt vårt viktigste virkemiddel for å oppnå dette. I dag overføres om lag 2,3 mrd. kr årlig til Enova for å støtte over 900 energi- og klimaprosjekter i Norge. Dette tilsvarer Equinors finansieringsbehov for deres planlagte flytende havvindpark.

La det være klart: De Grønne er svært positive til Equinors arbeid for å utvikle flytende havvind og til at staten må bidra i løftet for å gjøre havvind konkurransedyktig. Selv om flytende havvind kan trekke på erfaringer i Europa med bunnfast havvind, er det fortsatt nødvendig med statlig utviklingsstøtte til vellykket innføring av en ny teknologi som flytende havvindparker. Det De Grønne er skeptiske til, er at Equinor skal legge beslag på så store ressurser hos Enova at det vil hemme omstillingen på fastlandet. Prosjekter i oljenæringen er ofte store. De bidrar derfor til store utslippskutt, samtidig som de er kostbare. De vil derfor lett kunne konkurrere om en stor del av Enovas tilgjengelige midler.

Regjeringen og flertallet i denne komiteen velger å avvise forslaget. Det argumenteres med at et sånt fond ikke vil bidra til en kostnadseffektiv reduksjon av utslippene, at det vil kreve en lovendring, for CO₂-avgift fra sokkelen skal gå direkte til oljefondet og ikke til et eget fond. Det hevdes at Enova har så store ressurser at det i stort monn holder til å omstille både oljeindustri og fastlandsindustri. Til det kan jeg bare vise til at dersom vi skulle lagt kostnadseffektivitet til grunn for Norges klimapolitikk, ville vi ikke hatt dagens elbilrevolusjon i Norge, vi ville ikke ha satt den første elfergen på vannet, og vi ville trolig heller ikke hatt Enova.

Behov for lovendringer har vel aldri tidligere stoppet et godt forslag, dersom Stortinget har ønsket det. Regjeringen har selv sagt at de ønsker å vurdere å bruke oljefondet til å finansiere erstatning av fregatten som sank, og til f.eks. nytt regjeringskvartal – en måte som i dag ville være helt i strid med rammene for bruk av oljefondet. Så tar jeg likevel til etterretning at regjeringen er åpen for å være fleksibel i forståelsen av hvordan vi skal bruke oljefondet når det gjelder kjøp av fregatter, men at det er helt utenkelig å gjøre endringer i fortolkningen for forslag som knytter seg til klimatiltak. Og jeg stiller meg tvilende til at store offshoreprosjekter i mangemilliardklassen ikke vil påvirke Enovas evne til å satse på klimatiltak på fastlandet. Men hvis regjeringen kan bekrefte at de i bevilgningene framover kommer til å sørge for at det ikke skjer, er det ingenting som vil gjøre meg lykkeligere

Statsråd Kjell-Børge Freiberg [16:27:10]: Forslagsstillerne reiser en viktig debatt. Klimautfordringene er

globale og må løses globalt. Det betyr at hvert enkelt land er forpliktet til å bidra. Det skal vi gjøre, og vi skal også kutte utslipp hjemme.

Forslaget innebærer en ikke-spesifisert økning i CO₂-avgiften. Dette bryter med det politiske utgangspunktet, hvor man for petroleumssektoren har sett kvotepris og avgift i sammenheng både for å ivareta en kostnadseffektiv klimapolitikk og for å gi forutsigbare rammevilkår for næringen. Kostnadseffektivitet er viktig. Klimautfordringene er så store at vi må bruke ressursene riktig, slik at vi får mest mulig utslippskutt per krone vi bruker på tiltak. En økt avgift vil ikke bidra til en mer effektiv oppfyllelse av norske klimaforpliktelser.

Representantene foreslår at økningen i avgiften skal øremerkes et CO₂-fond, dette til forskjell fra dagens ordning, der alle statens inntekter fra petroleumsvirksomheten, inklusiv avgiften, i sin helhet overføres til pensjonsfondet. Dette vil være i strid med loven om Statens pensjonsfond. Videre vil staten, som følge av SDØE og skattesystemet, finansiere anslagsvis 84 pst. av inntektene til fondet ved redusert overføring til Statens pensjonsfond utland. Avkastningen fra pensjonsfondet vil da bli mindre framover. Dermed skyves størsteparten av denne regningen over på framtidige budsjetter og generasjoner.

Til slutt vil jeg peke på at vi har etablert gode offentlige virkemidler som støtter opp under alle faser i innovasjonsskjeden for havvind og andre nye teknologier. En opprettelse av et fond for petroleumssektoren, som her er foreslått, ville innebære at Enova trekker seg ut av denne sektoren. Regjeringen vil videreføre Enovas mulighet til å støtte omstilling til lavutslippsteknologi i alle sektorer.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 8.

Votering

Etter at det var ringt til votering, sa

presidenten: Då er me klare til å gå til votering.

Sak nr. 1 vart ferdig behandla tidlegare i dag, og sak nr. 2 var interpellasjon.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Willfred Nordlund sett fram eit forslag på vegner av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa gjennomføre ei kartlegging av gamle avfallsdeponi i Noreg, med ei oppdatert vurdering av helserisiko, og på denne bakgrunnen vurdere behovet for nye nasjonale til-

rådingar og tiltak.»

Det vert votert alternativt mellom dette forslaget og tilrådinga frå komiteen.

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:246 S (2017–2018) – Representantforslag frå stortingsrepresentantane Sigbjørn Gjelsvik og Kjersti Toppe om helserisiko ved bustadbygging på gamle avfallsdeponi – vedtas ikkje.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart tilrådinga vedteken med 78 mot 20 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 16.40.10)

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Åsmund Aukrust på vegner av Arbeidarpartiet og Senterpartiet
- forslaga nr. 2 og 3, frå Sandra Borch på vegner av Senterpartiet

Det vert votert over forslaga nr. 2 og 3, frå Senterpartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til endring i erstatningsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 19 som sikrer grunneiere i yngleområder for rovdyr full erstatning ved beitenekt og tap av næringsgrunnlag dersom husdyrhold må oppgis, eller ved plikt til omfattende forebyggende tiltak. Forslaget må sikre den næringsdrivende valgtrett mellom full erstatning for økonomiske tap ved opphør av dyrehold eller økonomiske ekstrabelastninger ved fortsatt dyrehold.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forskrift om erstatning når husdyr blir drept eller skadet av rovdyr, endres i samsvar med de retningslinjer som ble gitt for erstatningsoppgjøret i 2017 for Oslo, Akershus og Oppland.»

Votering:

Forslaga frå Senterpartiet vart med 83 mot 14 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 16.40.47)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at naturmangfoldloven § 19, hvor det heter at staten skal yte full erstatning for tap og følgekostnader når husdyr og tamrein skades eller drepes av rovvilt, blir oppfylt. Det må sikres at praksis med avkortning av erstatning opphører når rovvilt fremstår som eneste reelle skadeårsak.»

Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet vart med 56 mot 42 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 16.41.09)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen foreta en vurdering av erstatningsordningene for tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordningen (FKT) og rapportere til Stortinget på egnet måte.

Presidenten: Senterpartiet har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 83 mot 12 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 16.41.37)

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Åsmund Aukrust på vegner av Arbeidarpartiet og Senterpartiet
- forslaga nr. 2 og 3, frå Sandra Borch på vegner av Senterpartiet

Under debatten er forslag nr. 1 gjort om til eit oversendingsforslag.

Forslaget lyder i endra form:

«Det henstilles til regjeringen om at dagens yngleområde for bjørn vedtas ikke (jfr. rovviltforliket pkt. 2.2.14).»

Presidenten føreslår at dette forslaget vert sendt regjeringa utan realitetsvotering. – Det er vedteke.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:1 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Heidi Greni, Ole André Myhrvold, Sandra Borch og Emilie Enger Mehl om en bjørneforvaltning som er i tråd med rovviltforliket – vedtas ikke.

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga nr. 2 og 3, frå Senterpartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«I beiteprioriterte områder må alle tilgjengelige virkemidler tas i bruk for å ta ut skadedyr (jf. rovviltforlikets pkt. 2.2.19). Dette inkluderer utvidelse av fellingstillatelse, bruk av løs, på drevet halsende hund, bruk av helikopter og andre nødvendige tiltak for et effektivt uttak.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Det etableres et nytt system for bestandsregistrering av bjørn som er mer dekkende og effektivt enn dagens system.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Senterpartiet vart tilrådinga vedteken med 85 mot 11 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 16.42.54)

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten har Sandra Borch sett fram eit forslag på vegner av Senterpartiet. Forslaget lyder:

«1.Kunstig belysning og elektronisk overvåking gjøres til permanente virkemidler ved all åtejakt på jerv.

2.Snøscooter tillates brukt ved inspeksjon av åtebuer og uttransportering av åte og bu og ved transport av personell og jegere ved åtejakt.

3.Det tillates bruk av lommelykt/hodelykt ved sporjakt på jerv.

4.Det stilles midler til rådighet for en utvidet overvåking av områder under kalvingsperioden for tamrein.

5.Lisensfellingperioden for jerv utvides slik at den starter 20. august.

6.Det tillates løs, på drevet halsende hund ved lisensfelling av jerv.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Senterpartiet vart med 86 mot 11 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 16.43.33)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringa sende på alminneleg høyring eit forslag om å gjere forsøksordningane med fastmontert kunstig lys ved åtejakt og kameraovervaking/elektronisk overvaking av fangstbåsar permanente ved endring av forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst.

Presidenten: Senterpartiet har varsla subsidiær støtte til tilrådinga.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt 28 forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Åsmund Aukrust på vegner av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslaga nr. 2–16, frå Åsmund Aukrust på vegner av Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 17–19, frå Sandra Borch på vegner av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 20–26, frå Lars Haltbrekken på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 27, frå Bjørnar Moxnes på vegner av Raudt
- forslag nr. 28, frå Lars Haltbrekken på vegner av Sosialistisk Venstreparti.

Det vert votert over forslag nr. 27, frå Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre Avinors mål om 4 pst. årlig trafikkøkning til 4 pst. årlig trafikknedgang.» Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Raudt vart med 89 mot 8 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 16.45.01)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 28, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede en innføring av en klimadeklarasjon som forteller om flyreisens klimagassavtrykk ved kjøp av flybilletter og komme tilbake til Stortinget med dette senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2020.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart med 86 mot 11 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 16.45.20)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 20 og 23, frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi Miljødirektoratet i oppdrag å endre utslippstillatelsen til Hammerfest LNG, slik at gasskraftverket erstattes med kraft fra nettet, og gi Statnett i oppdrag å forsterke kraftinfrastrukturen ut til Melkøya.»

Forslag nr. 23 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle brenselceller gis fritak fra betaling for bom, ferje og parkering fram til 2025.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 90 mot 7 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 16.45.39)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 21, 22 og 24–26, frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 21 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stille krav om bruk av minst 50 pst. hydrogen i oljeindustriens supplyflåte. Det skal lages en opptrappingsplan for å nå målet, og det skal stilles krav om at det første hydrogendrevne skipet i supplyflåten tas i bruk senest i 2022.»

Forslag nr. 22 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at elektriske varebiler gis fritak fra betaling for bom, ferje og parkering fram til 2025.»

Forslag nr. 24 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre bruk av hydrogen på ferjebudene på riksvegferjene som trafikkerer Bodø–Værøy–Røst–Moskenes.»

Forslag nr. 25 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede rushtidsavgift for flytrafikken på de fire største flyplassene i Norge.»

Forslag nr. 26 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et lovforslag om forbud mot nedbygging av myr.»

Raudt har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 89 mot 8 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 16.46.01)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 17–19, frå Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stoppe planleggingen av en tredje rullebane på Gardermoen.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede en avgift på fossil plastemballasje, men med mulighet for å forhandle fram en forpliktende bransjeavtale for utslippsreduksjon med myndighetene.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå krav til eller miljøvekting av resirkulert og fossilfri (plast- og) materialbruk for alle offentlige anskaffelser der det er mulig.»

Raudt har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 78 mot 19 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 16.46.21)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 2–16, frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide sektorvise handlingsplaner med utslippsbudsjett for hvordan utslippene skal reduseres fram mot 2030.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forbud mot fossil gass til oppvarming av bygninger blir gjeldende fra 2020.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innlemme innendørs byggvarme under byggefasen, inkludert betongherding og fasadetørk, som en del av forbu-

det mot fossil oppvarming fra 2020.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2019 varsle et forbud mot både fossil olje og gass i fjernvarmeanlegg fra senest 1. januar 2020.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre regelverket for offentlige anskaffelser, slik at det i alle byggeprosjekter som lyses ut på offentlig anbud, stilles krav om nullutslippskjøretøy og -maskiner der dette er teknisk mulig. Dersom det ikke er mulig, skal det stilles krav om bærekraftig fornybar energi.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi Miljødirektoratet i oppdrag å vurdere endret utslippstillatelse til Kårstø-terminalen – med sikte på elektrifisering av terminalen med kraft fra nettet – og legge fram en egen sak for Stortinget om dette.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en forskrift som varsler et forbud mot bruk av fossil olje til varmeformål i industrien fra senest 2023. Forskriften må legges fram av regjeringen i stortingsperioden 2017–2021.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om CO₂-fri sement og betong i offentlige anbud fra 2025.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at man i tilfeller for nye oppdrettsanlegg stiller krav om nullutslipp av klimagasser eller bruk av fornybart bærekraftig drivstoff for anlegget og driftsfartøy for disse anleggene senest fra 2020.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at staten bidrar med inntil 70 pst. av finansieringen av store kollektivinvesteringer mot at byene forplikter seg til tiltak for begrensning av biltrafikken gjennom byvekstavtaler.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen framskynde arbeidet med å utvide tilbudet om byvekstavtaler til flere byer, i tråd med fagetatenes anbefaling.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om at arbeidet med byvekstavtalene også støtter opp under målsettingene om fossilfri kollektivtrafikk og mål om nullutslipp fra bussene.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge opp Stortingets vedtak om å utarbeide krav i forskrift til lov om offentlige anskaffelser om at alle nye ferger og rute-

båter benytter lav- eller nullutslippsteknologi når situasjonen tilsier at det er mulig.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen som ledd i arbeidet med å øke karbonbindingen i jord vurdere å slutte seg til Frankrikes «4 per 1000-initiativ» og komme tilbake til saken i forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2019.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen slutføre forhandlinger om en avtale om klimakutt slik jordbrukets organisasjoner har tatt til orde for, og særlig vurdere snarlig utvidelse av oljefyringsforbud til også å gjelde landbrukets bygninger.»

Raudt har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 61 mot 36 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 16.46.40)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå avgiftsregimet for havner og sjøtransport, slik at dette stimulerer til å få mer gods over fra vei til sjø.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 50 mot 47 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 16.47.00)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for Stortinget om hvordan man skal redusere klimagassbelastningen fra byggematerialer, som grunnlag for neste revidering av byggt teknisk forskrift (TEK).

II

Stortinget ber regjeringen vurdere et krav til bruk av en viss andel resirkulerte materialer i alle offentlige byggeprosjekter.

III

Stortinget ber regjeringen legge fram en utredning om hvordan det offentlige som leietaker kan stille krav om minst energiklasse A i alle nye leiekontrakter.

IV

Stortinget ber regjeringen utrede ulike finansieringsmodeller for karbonfangst, i dialog med industrien og de involverte aktører, og våren 2019 legge fram forslag for Stortinget til prinsipper for finansieringsmodell for det/de første karbonfangstanlegg(ene).

V

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til forpliktende fremdriftsplan for investeringsbeslutning om CO₂-fangst og -lagringsløsning basert på optimal industriell fremdrift, slik at man muliggjør investeringsbeslutning senest våren 2020. Forslaget skal legges fram for Stortinget til behandling våren 2019.

VI

Stortinget ber regjeringen pålegge Enova å stimulere til økt bruk av bærekraftig trekull i ferrolegeringsindustrien gjennom risikoavlastning og støtte til industriskala demonstrasjonsanlegg og fullskala pilotprosjekt for norsk produksjon av trekull.

VII

Stortinget ber regjeringen pålegge Enova å stimulere til økt bruk av hydrogen som reduksjonsmiddel gjennom risikoavlastning og støtte til industriskala demonstrasjonsanlegg og fullskala pilotprosjekt.

VIII

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan stille lavutslippskrav til sement/betong i offentlige anskaffelser slik at materialer produsert med CO₂-fangst i større grad kan få et konkurransefortrinn, og legge saken fram for Stortinget.

IX

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om hvordan offentlige anbud skal brukes til å fremme nullutslippsløsninger i kollektivtransporten, slik at all offentlig transport blir fossilfri innen 2025.

X

Stortinget ber regjeringen forhandle fram en forpliktende avtale med tilhørende CO₂-fond for næringstransporten etter modell av NO_x-fondet.

XI

Stortinget ber regjeringen foreslå stans i planlagte økninger i baneavgifter for godstransport på jernbane eller kompensere godsselskapene for de planlagte økningene i baneavgifter for godstransport på jernbane, for eksempel etter modell fra Danmark.

XII

Stortinget ber regjeringen innarbeide i Enovas mandat et mål om etablering av landstrøm/ladestrøm i de 20 havnene med størst utslipp, i 9 anløpshavner for Kystruta og i sårbare fjorder med mye cruisetrafikk.

XIII

Stortinget ber regjeringen stille krav om at cruiseskip, kystruteskip og øvrige skip som brukes i turistsammenheng i sårbare områder og viktige turistfjorder som f.eks. verdensarvfjordene og Trollfjorden, med umiddelbar virkning ikke kan operere på tungolje.

XIV

Stortinget ber regjeringen i strategien for alternative drivstoff komme med en opptrappingsplan for utbygging av minst 30 hydrogenfyllestasjoner innen 2025. Stasjonene skal betjene tungtransport, kollektivtrafikk, skipsfart, luftfart og personbil og sikre full mobilitet med hydrogenkjøretøy i Norge.

XV

Stortinget ber regjeringen komme med forslag til endring av havneloven slik at kommuner kan begrense antall cruiseskip og størrelsen på disse samt kreve at de bruker landstrøm.

XVI

Stortinget ber regjeringen innføre miljødifferensiering av havneavgiftene og alle skipsrelaterte avgifter, slik at det blir lønnsomt å legge om til utslippsfrie løsninger.

XVII

Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om arbeidet med å kutte utslipp fra transportsektoren basert på transportetatens klimamål for ulike kjøretøygrupper slik det framkommer gjennom arbeidet med Nasjonal transportplan, som Stortinget har sluttet seg til. Meldingen må presentere en konkret opptrappingsplan for virkemiddelbruken for ulike kjøretøygrupper og framdriftsplaner for opptrappingen på kortere sikt samt inneholde en plan for hvordan man skal gjennomføre infrastrukturinvesteringer for å nå målsettingene. Meldingen må særlig vektlegge hvordan en kan sikre tilstrekkelig framdrift for å nå 2025-målet

om at nye privatbiler, bybusser og lette varebiler skal være nullutslippskjøretøy.

XVIII

Stortinget ber regjeringen styrke finansieringen av arbeidet med målrettet rådgivning på det enkelte gårdsbruk og viser til Landbrukets Klimaselskap SA, som er etablert for å legge til rette for mer klimaeffektiv norsk matproduksjon.

XIX

Stortinget ber regjeringen gjennomgå støtteordningene for grøfting og drenering slik at de er tilpasset målsettingene om klimakutt og klimatilpasning.

XX

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en utredning av konsekvensene av klimaendringene for landbruket.

Presidenten: Det vert først votert over X.

Høgre, Framstegspartiet, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

Voteringstavlene viste at 50 representantar hadde røysta for og 45 mot tilrådinga frå komiteen.

(Voteringsutskrift kl. 16.47.24)

Presidenten: Tilrådinga frå komiteen vart dermed vedteken.

– Presidenten registrerer at fleire har røysta feil. Me voterer over X ein gong til.

Høgre, Framstegspartiet, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart med 51 mot 46 røyster ikkje vedteken.

(Voteringsutskrift kl. 16.48.56)

Presidenten: Det vert votert over I–IX og XI–XX.

Høgre, Framstegspartiet, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilråding frå komiteen vart med 50 mot 47 røyster ikkje vedteken.

(Voteringsutskrift kl. 16.49.22)

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Under debatten har Lars Haltbrekken sett fram eit forslag på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å etablere et CO₂-fond for utslippsfri olje- og gassproduksjon etter modell av NO_x-fondet. CO₂-fondet finansieres via en økning i CO₂-avgiften for offshorenæringen.»

Det vert votert alternativt mellom dette forslaget og tilrådinga frå komiteen.

Raudt har varsla støtte til forslaget.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k:

Dokument 8:18 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm og Audun Lysbakken om CO₂-fond for utslippsfri oljeproduksjon – vedtas ikke.

V o t e r i n g:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne vart tilrådinga vedteken med 85 mot 9 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 16.50.14)

*Sak nr. 9 [16:50:33]**Referat*

1. (157) Innberetning fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innberetning 2 (2018–2019))
2. (158) Innberetning fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innberetning 3 (2018–2019))
Samr.: Nr. 1 og 2 vert lagde ved protokollen.
3. (159) Representantforslag fra stortingsrepresentant Une Bastholm om marine verneområder i den eksklusive økonomiske sonen (Dokument 8:70 S (2018–2019))
Samr.: Vert sendt energi- og miljøkomiteen, som legg fram utkastet sitt til tilråding for utanriks- og forsvarskomiteen til uttale før innstilling vert gjeven.
4. (160) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om eksport av norsk militært materiell til krigsområder (Dokument 8:71 S (2018–2019))
Samr.: Vert sendt utanriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandla. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

Møtet slutt kl. 16.52.
